

(At)koduota
istorija architektūroje
(De)Coded
History in Architecture

Pranešimų santraukos | Abstracts

**Tarptautinė tarpdisciplininė mokslinė konferencija
Vilnius–Dubingiai, 2016 m. gegužės 12–14 d.**

**International Interdisciplinary Scientific Conference
Vilnius–Dubingiai (Lithuania), 12–14 May 2016**

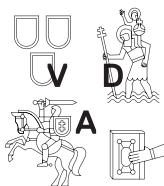
Organizatorius: Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institutas
ir Lietuvos dailės istorikų draugija

Organizer: Institute of Art Research of Vilnius Academy of Arts
and Lithuanian Art Historians Society

Konferencijos rengėjos / Coordinators

Dr. Rasa Butvilaitė, Edita Povilaitytė-Leliugienė

Konferencijos rėmėjai /Sponsors of conference

Vertė / Translated

e-vertimai

Redagavo / Editor

Artūras Judžentis

Dizainerė / Designer

Rasa Janulevičiūtė

Tiražas / Circulation 200

ISBN 978-609-447-209-1

© Vilnius Academy of Arts, 2016

Vilniaus dailės akademija, 2016

(At)koduota istorija architektūroje

Prakalbinta architektūra atveria architekto kūrybingumą, parodo užsakovo skonį ir darbų vykdytojo sprendimų konstruktyvumą, išskleidžia mados ir laikmečio ideologijos, istorinės kaitos, atminties ir kitus diskursus. Diachroninis architektūros ir archeologijos tyrimų, architektūrinių planų bei brėžinių, ikonografinių šaltinių skaitymas atkoduoja pastatuose glūdinčias praeities politines, intelektualines, technologines, socialines ir kasdienybės plotmes. O atskirų statinių ar kompleksų iššifravimas, nagrinėjant meninius, techninius, konstrukcijų duomenis, suteikia galimybę tyrėjui kurti pasakojimą apie atskirų asmenybių, dailės kūrinių, vietovių, amatų, statybos istoriją ir kaitą.

Konferencijos tikslas – tarpdiscipliniškai pažvelgti į skirtingas architektūros tyrimų prieigas, metodologijas ir galimybes. Paveldo tyrimai ir architektūros restauravimas (at)kuria istorinį pasakojimą, atskleidžiantį tiek praeities, tiek dabarties reikšmes. Kartais archeologai atveria dingusio architektūros paveldo liudijimus apie gyvenvietės, miesto urbanistinę ar pilies, dvaro sodybos struktūros kaitą. Dažnai duomenų fragmentiškumas tyrėjus skatina kurti rekonstruojantį vaizdinį pasakojimą, ieškant naujausiais duomenimis pagrįstų metodologiškai naujų interpretacijų. Greta architektūros istorijos *de facto* (kai istoriniai dokumentai liudija realius statinius ir jų egzistavimą) yra ir asmeniškai atmenama, įsivaizduojama, interpretuojama ar net savaip projektuojama architektūra. Taigi architektūrą reflektuojantys tekstai ir vaizdiniai šaltiniai provokuoja objektyvios ir virtualios (fikcinės) tikrovės refleksijas.

Konferencijoje bus nagrinėjama: istorijos raiška architektūroje; atskirų statinių ar jų kompleksų architektūros raidą atspindintys tyrimai; architektūros raidą atspindintys archeologiniai ir urbanistiniai tyrimai; architektūros paveldo restauravimo istorija ir metodologija; architektūros socialiniai ir kasdienybės aspektai (užsakovai, visuomeniniai poreikiai ir pan.); pastatų, miestų projektai, vizijos ir jų interpretacijos; architektūros refleksijos istoriniuose šaltiniuose, grožinėje literatūroje, dailėje, fotografijoje.

(De)Coded History in Architecture

Decoded architecture reveals the creativity of an architect, taste of a customer, decision constructiveness of a foreman, and discloses trends and ideologies of the historic eras, changes, memory and other. The diachronic research of architecture and archeology, architectural plans and drawings, and iconographical sources decode hidden messages of the past political, intellectual, technical, social and everyday life dimensions. Meanwhile, the decryption of individual buildings or its complexes, through the examination of its artistic, technical and construction data, allows a researcher to create narration about the historic changes and the past of individual personalities, art works, locations, and crafts.

The objective of the conference is to interdisciplinary debate the different aspects of the architectural research, methodology and opportunities. The heritage studies and restoration of architecture (re-)create historical narrative, revealing both the past and current values. Archeologists sometimes unlock lost architectural heritage testimonies about the structural changes of a village, town or urban castle, manor. Often the fragmentation of data motivates researchers to create a visual reconstructive narration, and search for methodologically new interpretations based on the most recent information. Alongside the *de facto* history of architecture (where historic documents witness real structures and their existence), the subjective remembrance, imagination, interpretation and individual projection of architecture exists. Thus, texts reflecting architecture as well as visual sources provoke reflections both of the objective and virtual (fictitious) realities.

This conference will cover analysis of: historic expression in architecture; research works reflecting the architectural evolution of individual buildings or their complexes; archaeological and urbanistic research works reflecting architectural evolution; the history and methodology of architectural heritage restoration; the social and everyday life aspects in architecture (customers, social needs, etc.); buildings, urban projects, visions and their interpretations; and architectural reflection in historic sources, fiction, art and photography.

PROGRAMA / PROGRAM

KETVIRTADIENIS, GEGUŽĖS 12 D. THURSDAY, MAY 12

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA, parodų salė „Titanikas“ /
VILNIUS ACADEMY OF ARTS, Exhibition hall “Titanikas”
Maironio g. 3, Vilnius

9.00 – 9.30 Dalyvių ir klausytojų registracija / Registration
9.30 – 9.40 Konferencijos atidarymas, sveikinimo žodis / Intro-
duction

I SESIJA / I SESSION

MIESTO KAITOS ŠIFRAI CHANGING CIPHERS OF CITIES

Moderuoja / Moderated by dr. Rasa Butvilaitė, Edita Povilaitytė-Leliugienė

- 9.40 – 10.00 **Dr. Tomas Čelkis** (Vilniaus universitetas / Vilnius University)
Istorinė kartografija: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės urbanistikos istorijos šaltinis
Historical cartography: a historical resource for urban planning in the Grand Duchy of Lithuania
- 10.00 – 10.20 **Dr. Kęstutis Zaleckis, Paulius Tautvydas Laurinaitis** (Kauno technologijos universitetas / Kaunas University of Technology)
Planuose užkoduota Kauno evoliucija: 1798–1939 m.
The evolution of Kaunas encoded in the city's plans: 1798–1939

- 10.20 – 10.40 **Dr. Olha Lysenko** (Lvovo nacionalinio politechnikos universiteto Architektūros institutas / Lviv Polytechnic National University, Institute of Architecture)
Viešųjų erdvių formavimo daugiabučių namų rajonuose problemos
Problems of forming public spaces in the apartment buildings structure
- 10.40 – 11.00 **Dr. Barbara Świt-Jankowska** (Poznanės technologijos universitetas / Poznan University of Technology)
(At)koduota vaikų erdvė
(De)Coded children's space
- 11.00 – 11.20 KAVOS PERTRAUKA / COFFEE BREAK

II SESIJA / SESSION

**ARCHITEKTŪROS FUNKCIJOS MATERIALIZAVIMAS
MATERIALIZATION OF ARCHITECTURAL FUNCTION**

Moderuoja / Moderated by dr. Rasa Butvilaitė, dr. (hp) Rūta Janonienė

- 11.20 – 11.40 **Dr. Ināra Heinrihsone** (Rygos statybos kolegija / Riga Building College)
Malpilio bažnyčia nuo XIV–XV iki XXI amžiaus: liudijimai
Malpils church from the 14th/15th to the 21st century:
testimonies
- 11.40 – 12.00 **Dr. Dalė Puodžiukienė** (Kauno technologijos universitetas / Kaunas University of Technology)
Dvaro sodybos pastatas *povalušas*: funkcija, forma ir tradicija
Manor house buildings: the function, form and tradition of the *povalush*
- 12.00 – 12.20 **Dr. Aistė Andriušytė** (Vilniaus Gedimino technikos universitetas / Vilnius Gediminas Technical University)
Lietuvos kaimų mokslinio inventorizavimo metodikos vizija
A methodological vision for the scientific cataloguing of rural Lithuania

12.20 – 12.40 **Evaldas Purlys** (Vilniaus dailės akademija / Vilnius Academy of Arts)
Gotikinių vienos patalpos ir sublokuotų svirnų pavyzdžiai Vilniuje
Examples of Gothic single-space and blocked storehouses (*svirnas*) in Vilnius

12.40 – 13.40 PIETŲ PERTRAUKA / LUNCH BREAK

III SESIJA / SESSION

ARCHITEKTŪRINIAI KODAI: NUO ASMENYBIŲ IKI MATERIJOS
ARCHITECTURAL CODES: FROM PERSONALITY TO SUBSTANCE

Moderuoja / Moderated by dr. Vytautas Petrušonis, dr. Dalė Puodžiukienė

13.40 – 14.00 **Mgr. Marcel Knyżewski** (Lodzės universitetas / University of Lodz)
Archeologinis Vokiečių ordino nedidelių pilių ir dvarų Prūsijoje vaizdinys
Archaeological image of smaller castles and manors of the Teutonic Order in Prussia

14.00 – 14.20 **Dr. (hp) Rūta Janonienė** (Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institutas / Vilnius Academy of Arts, Institute of Art Research)
Kostrovickiai iš Arnionių – šeima, išsaugojusi Lauryno Gucevičiaus atminimą
The Kostrovickis of Arnionys: the family that preserved the memory of Laurynas Gucevičius

14.20 – 14.40 **Dr. Daina Lāce** (Latvijos dailės akademijos Meno istorijos institutas / Latvian Academy of Arts, Institute of Art History)
Baltijos regiono architektų tinklas XIX amžiuje: edukacijos vaidmuo, pavyzdžiai ir kontaktai sakralinės architektūros srityje
The network of architects of the Baltics in the 19th century: the role of education, examples and contacts in the sacred architecture

- 14.40 – 15.00 **Indrė Kačinskaitė** (Kultūros paveldo centras / Cultural Heritage Centre)
Tyzenhauzų Rokiškio dvaro sodyba: pirminio vaizdo retrospekcija
The Tyzenhaus manor estate of Rokiškis: a retrospection of the primary image
- 15.00 – 15.20 **Dr. Natalya Novak** (Charkovo nacionalinis inžinerijos ir architektūros universitetas / Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture)
Orderių kalbos interpretacija XX–XXI amžių sandūros architektūroje
Interpretation of an Order language in architecture at the turn of the 20th–21th centuries
- 15.20 – 15.40 KAVOS PERTRAUKA / COFFEE BREAK

IV SESIJA / SESSION

ARCHITEKTŪROS ATMINTIS IR FORMA MEMORY AND FORMS OF ARCHITECTURE

Moderuoja / Moderated by dr. Dalia Klajumienė, dr. Rasa Antanavičiūtė

- 15.40 – 16.00 **Dr. Vytautas Petrušonis** (Vilniaus Gedimino technikos universitetas / Vilnius Gediminas Technical University)
Žemės rojaus idėja Lentvario dvaro parke
The idea of the *Terrestrial Paradise* at the Lentvaris manor estate park
- 16.00 – 16.20 **Dr. Tetiana Kazantseva** (Lvovo nacionalinio politechnikos universiteto Architektūros institutas / Lviv Polytechnic National University, Institute of Architecture)
Polichromijos evoliucija Lvovo architektūroje
Evolution of the polychromy in Lviv architecture
- 16.20 – 16.40 **Dr. Tomasz Tomaszek** (Žešuvo technologijos universitetas / Rzeszow University of Technology)
Architektūros paveldo konservavimas kaip tradicijos perdavimas: istorinis naratyvas ir autentiškumas
Conservation of architectural heritage as a transmission of tradition: historical narrative and authenticity

16.40 – 17.00 **Dr. Olena Remizova** (Charkovo nacionalinis inžinerijos ir architektūros universitetas / Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture)
„Atminties“ konceptas šiuolaikinėje architektūros teorijoje
The concept of „Memory“ in contemporary architectural theory

17.00 – 17.20 Diskusijos / Discussion

17.30 – 18.30 Ekskursija į Vilniaus universitetą /
Excursion to Vilnius University

Pranešimas *in situ* / Presentation *in situ*

Nijolė Bulotaitė, dr. Loreta Skurvydaitė (Vilniaus universitetas / Vilnius University)
Vilniaus universiteto rūmų atminties pėdsakais
Tracing the memory of the Vilnius University ensemble

DOKTORANTŲ FORUMAS / FORUM OF DOCTORANTS

Pranešimai anglų kalba / Paper presentations and discussions are not interpreted and are held in English

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA, Prof. Felikso Daukanto auditorija (112) /
VILNIUS ACADEMY OF ARTS, Auditorium (112) of Prof. Feliksas Daukantas

I SESIJA / SESSION

MODERNIZACIJOS ŽENKLAS: PRAMONINĖ ARCHITEKTŪRA SIGN OF MODERNISATION: INDUSTRIAL ARCHITECTURE

Moderuoja / Moderated by dr. Marija Drėmaitė

11.20 – 11.40 **Iveta Dabašinskienė** (Vytauto Didžiojo Universitetas /
Vytautas Magnus University)
Edmundo Alfonso Fryko architektūrinis palikimas:
geležinkelio stotys
The architectural legacy of Edmundas Alfonsas Frykas:
railway stations

- 11.40 – 12.00 **Inga Karlštrēma** (Latvijas dailēs akadēmija / Art Academy of Latvia)
 Miesto plētros planas ir statybu reglamentavimas kaip prielaida kurti pramoninį ansamblį: sandėlių kompleksas buvusių Rygos įtvirtinimų teritorijoje
 Urban development plan and building regulations as preconditions for creating an industrial ensemble: warehouse complex in the area of Riga's former fortifications
- 12.00 – 12.20 **Anna Libere** (Latvijas dailēs akadēmija / Art Academy of Latvia)
 Suomijos architektūros impresijos, transformuotos Aleksandro Vanago „Brigadininkų namo“ Rygoje projekte (1906)
 Impressions of Finnish architecture transformed in the design of “Brigaders House” (1906) in Riga by Aleksandrs Vanags
- 12.20 – 12.40 **Aistė Bimbirytė-Mackevičienė** (Vilniaus dailės akademija / Vilnius Academy of Arts)
 Atkoduoti „Stepono devintuką“
 Decoding “Stepono devintukas”

II SESIJA / SESSION

KULTŪROS PAVELDAS: TAPATUMO PAIEŠKOS **HERITAGE: SEARCHING FOR IDENTITY**

Moderuoja / Moderated by dr. Vaidas Petrušis

- 13.40 – 14.00 **Viltė Janušauskaitė** (Vilniaus universitetas / Vilnius University)
 Konservavimas ir modernizavimas: miesto paveldo sampratos kaita Lietuvoje
 Conservation vs modernisation: the concept of urban heritage in Lithuania

- 14.00 – 14.20 **Ieva Blinstrubienė** (Vilniaus dailės akademija /
Vilnius Academy of Arts)
Vilniaus vienuolynų architektūros transformacijos
iki XX a. vidurio šiuolaikinės paveldotvarkos požiūriu
How to value the invaluable: the case of architectural
heritage of the monasteries in Vilnius
- 14.20 – 14.40 **Edita Povilaitytė-Leliugienė** (Vilniaus dailės akademija /
Vilnius Academy of Arts)
Paveldo klastojimas ar istorijos materializavimas:
Vilniaus Senojo arsenalo atstatymo atvejis
Heritage falsification or history materialization: case stu-
dy of Old Arsenal in Vilnius
- 14.40 – 15.00 **Sanja Zadro** (Zagrebo universitetas /
University of Zagreb)
Asmeninės ir kolektyvinės šiuolaikinio Mostaro miesto
urbanistinio peizažo istorijos
Individual and collective histories in urban landscape
of contemporary Mostar
- 15.00 – 15.20 **Liisa Pakosta** (Estijos dailės akademija /
Estonian Academy of Arts)
Energijos taupymo istorinio naratyvo atkūrimas
ir jo poveikis architektūros autentiškumo diskursui
Recreating historical narrative of energy saving and
its effects on the discourse of architectural authenticity

PENKTADIENIS, GEGUŽĖS 13 D. FRIDAY, MAY 13

V SESIJA / SESSION

PAVELDO DISONANSAI

DISSONANCE OF HERITAGE

Moderuoja / Moderated by dr. Dalia Klajumienė, dr. Dalė Puodžiukienė

- 9.30 – 9.50 **Jūratė Markevičienė** (ICOMOS Lietuvos nacionalinis komitetas / ICOMOS Lithuania)
Architektūros paveldas: materialumo skaitymas
Architectural heritage: reading tangibility
- 9.50 – 10.10 **Dr. Jolita Butkevičienė** (Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University)
Mokslinis restauravimas: misija (ne)įmanoma
Scientific restoration: mission (im)possible
- 10.10 – 10.30 **Dr. Błażej Ciarkowski** (Lodzės universitetas / University of Lodz)
Disonansinis paveldas: fašistinės Italijos racionalizmo architektūros istorinio naratyvo atkodavimas
Dissonant heritage: decoding the historical narrative of the rationalist architecture in fascist Italy
- 10.30 – 10.50 **Dr. Skaidra Trilupaitytė** (Lietuvos kultūros tyrimų institutas / Lithuanian Culture Research Institute)
Sovietinės architektūros paveldas naujų politinių įtampų fone: apie Vilniaus koncertų ir sporto rūmų (nu)vertinimą
Soviet architectural heritage in the context of new political tensions: On the (d)evaluation of the Vilnius Palace of Concerts and Sports
- 10.50 – 11.10 **KAVOS PERTRAUKA / COFFEE BREAK**

VI SESIJA / SESSION

**PAVELDOTVARKA: TARP IŠSAUGOJIMO IR KLASTOJIMO
HERITAGE: BETWEEN PRESERVATION AND FALSIFICATION**

Moderuoja / Moderated by dr. Dalia Klajumienė, dr. Vaidas Petrusis

- 11.10 – 11.30 **Mgr. Zmitser Savelyeu** (Istorinio ir kultūrinio kraštovaizdžio regeneravimo centras, Minskas / Centre of Regeneration of Historical and Cultural Landscapes and Territories, Minsk)
Liubčios pilies restauravimo problemos
The problems of restoration of the Liubča Castle
- 11.30 – 11.50 **Vija Strupule, Artūrs Lapiņš** (Architektūros tyrimų grupė, LTD/ Architectural Investigation Group, LTD)
Architektūrinis-meninis tyrimas restauravimo procese: Latvijos nacionalinio dailės muziejaus atkūrimas.
Radiniai, atradimai, įgyvendinimas
Architectonical Artistic Research in the Process of Restoration – Reconstruction of the Building of Latvian National Museum of Art. Finds, Discoveries, Realization
- 11.50 – 12.10 **Dr. Linas Krūgelis** (Vilniaus Gedimino technikos universitetas / Vilnius Gediminas Technical University)
Fišerių šeimos koplyčia Gaurėje: išlikimo ir atkūrimo perspektyvos
The Fisher chapel in Gaurė: preservation and restoration prospects
- 12.10 – 12.30 **Mgr. Joanna Bogajewska-Danek** (Poznanės technologijos universitetas / Poznan University of Technology)
Skautams skirta architektūra – pamirštas paveldas
The architecture designed for scouts – forgotten heritage
- 12.30 – 13.40 PIETŲ PERTRAUKA / LUNCH BREAK

**MODERNUMO RAIŠKOS ATKODAVIMAS
DECODING OF MODERNITY EXPRESSION**

Moderuoja / Moderated by dr. Skaidra Trilupaitytė, dr. Jolita Liškevičienė

- 13.40 – 14.00 **Dr. Peter Martyn** (Lenkijos mokslų akademijos Menų institutas / Polish Academy of Sciences, Institute of Art)
Iš naujo suvienyti Flandriją: iššifruoti istorizmą prieš 1914 m. ir rekonstrukciją po 1918 m. abiejose Prancūzijos ir Belgijos sienos pusėse
Reuniting Flanders: deciphering pre-1914 Historicism & post-1918 Reconstruction of both sides on the Franco-Belgian border
- 14.00 – 14.20 **Dr. Vaidas Petrulis** (Kauno technologijos universitetas, Architektūros ir statybos institutas / Kaunas University of Technology, Institute of Architecture and Construction)
Europos paveldo ženklas „1919–1940 m. Kaunui“: politinių ir architektūrinių verčių santykis
The European heritage label “Kaunas of 1919–1940”: the relationship between political and architectural valuations
- 14.20 – 14.40 **Dr. Margarita Janušonienė** (Kultūros paveldo departamentas / Department of Cultural Heritage) Tarpukario modernizmas provincijoje: Kurnėnų mokykla
Interwar modernism in rural Lithuania: the Kurnėnai School
- 14.40 – 15.00 **Dr. Vilma Karvelytė-Balbirienė, dr. Rasa Bertašiūtė** (Kauno technologijos universitetas / Kaunas University of Technology)
Moderniosios architektūros apraiškos Lietuvos tarpukario miesteliuose
Manifestations of modern architecture in Lithuanian interwar towns

15.00 – 15.20 **Dr. Marija Drėmaitė** (Vilniaus universitetas / Vilnius University)
Sovietinis genas Baltijos modernizmo architektūroje, arba apie socialistinio modernizmo specifiką
Soviet 'gene' in Modernist Baltic architecture, or what is Socialist about Socialist Modernism?

15.20 – 15.40 KAVOS PERTRAUKA / COFFEE BREAK

VIII SESIJA / SESSION

**NAUJA ERDVĖ: TARP OBJEKTYVIOS IR VIRTUALIOS TIKROVĖS
NEW SPACE: BETWEEN OBJECTIVE AND VIRTUAL REALITY**

Moderuoja / Moderated by dr. Gintautė Žemaitytė, dr. Algė Andriulytė

15.40 – 16.00 **Dr. Aušra Trakšelytė** (Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institutas / Vilnius Academy of Arts, Institute of Art Research)
Šiuolaikinio meno centras: pastatas, kaip naujų vaizduojamojo meno kūrinių ir parodų inspiracijos šaltinis
The Contemporary Art Centre: a building as a source of inspiration for visual art and exhibitions

16.00 – 16.20 **Gregor Taul** (Kondas naiviojo ir autsiderių meno centras / Kondas Centre of Naïve and Outsider Art)
Istorijos kūrimas: Estijos nacionalinio muziejaus atvejis
History in the Making: Estonian National Museum's Case

16.20 – 16.40 **Dr. Alexander P. Bouryak** (Charkovo nacionalinis inžinerijos ir architektūros universitetas / Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture)
Istorija ir rinka: nacionalinis „Architektūros muziejus“ tarp profesionalizmo ir architektūrologijos
History and market: National “Museum of Architecture” between professionalism and architecturology

16.40 – 17.00 **Hab. dr. Adam Nadolny** (Poznanės technologijos universitetas / Poznan University of Technology)
Modernioji XX a. 7 deš. architektūra Lenkijos vaidybiniuose filmuose kaip to meto propagandos elementas
Modern architecture of the 1960's in the Polish feature films as an element of propaganda of the times

17.00 – 17.20 Diskusijos / Discussion

DOKTORANTŲ FORUMAS / FORUM OF DOCTORANTS

Pranešimai anglų kalba / Paper presentations and discussions are not interpreted and held in English

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA, Prof. Felikso Daukanto auditorija (112) /
VILNIUS ACADEMY OF ARTS, Auditorium (112) of Prof. Feliksas Daukantas

III SESIJA / SESSION

ISTORIJA SLYPINTI ARCHITEKTŪROJE

HISTORY HIDING IN ARCHITECTURE

Moderuoja / Moderated by dr. Aušra Trakšelytė

11.10 – 11.30 **Daria Rutkowska-Siuda** (Lodzės universitetas / University of Lodz)
Radomo apskrities sakralinės architektūros bruožai socialinių ir meninių santykių XIX a. pab.–XX a kontekste
Characteristics of sacral architecture in Radom Governorate in the light of social and artistic relationships of the end of 19th and 20th century

11.30 – 11.50 **Aistė Dičkalnytė** (Vilniaus dailės akademija / Vilnius Academy of Arts)
XX a. 4 deš. lietuviškų baldų dizaino inovacijos kaip racionalaus erdvių planavimo išraiška socialinių pokyčių kontekste
Design innovations of Lithuanian furniture of the 1930's as a manifestation of rational space planning in the context of social change

- 11.50 – 12.10 **Khrystyna Okhrim** (Lvovo nacionalinio politechnikos universiteto Architektūros institutas / Lviv polytechnic National university, Institute of Architecture)
Meninio chronotopo ypatumai ekspresionistų architektūroje
Characters of artistic chronotope in expressionists architecture
- 12.10 – 12.30 **Kostiantyn Rusiev** (Charkovo nacionalinis inžinerijos ir architektūros universitetas / Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture)
Futuristinės architektūros kodai mokslinės fantastikos kino filmuose
Codes of Futuristic architecture in the sci-fi cinema

ŠEŠTADIENIS, GEGUŽĖS 14 D. SATURDAY, MAY 14

Konferencijos sesija Dubingiuose / Conference session in Dubingiai

9.00 Išvykimas (nuo Maironio g. 6) /
Departure (from Maironio str. 6)

**10.00 – 11.00 Apsilankymas Dubingių piliavietėje /
Visit of Dubingiai Castle**

**Dr. Albinas Kuncevičius, Dr. Rimvydas Laužikas,
Ramūnas Šmigelskas** (Vilniaus universitetas,
VšĮ "Kultūros paveldo akademija" / Vilnius University,
PI Academy of Cultural Heritage)
Dubingių piliavietės perskaitymas: archeologija,
antropologija, istorija, skaitmeninės technologijos,
architektūra ir komunikacija
Reading the Dubingiai Castle: archeology, anthropology,
history, digital technologies and communication

Pranešimai / Presentations

**Asvejos regioninio parko Lankytojų centras /
Asveja Regional Park Visitors Center**

11.15 – 11.30 **Dr. Marija Rupeikienė, Antanas Rupeika**
Išnykusio kultūros paveldo architektūros kodai:
Vilnius–Dubingiai (sinagogų architektūros atvejis)
The codes of vanished architectural heritage:
Vilnius–Dubingiai (the case of synagogue architecture)

11.30 – 11.45 **Dr. Skirmantė Smilingytė-Žeimiienė** (Lietuvos kultūros
tyrimų institutas / Lithuanian Culture Research Institute)
Dubingių katalikų bažnyčios raida: tipiška ir išskirtinė
The history of the Dubingiai Catholic Church: the typical
and the exceptional

- 11.45 – 12.00 **Dr. Aurelija Rusteikienė** (Lietuvos dailės istorikų draugija / Lithuanian Society of Art Historians)
(At)gimstanti krikščioniškosios kultūros mecenatystė:
Dubingių Šv. Jurgio bažnyčios atvejis
(Re)vival of Christian culture patronage:
the case of the St George church in Dubingiai
- 12.15 – 12.45 **Dubingių bažnyčios lankymas /
Visiting Church of Dubingiai**
- 13.00 – 14.00 **Pietūs restorane „Dubingė“ /
Lunch in the restaurant „Dubingė“**
- 14.15 – 15.30 Grįžimas į Vilnių / Back to Vilnius

ABSTRACTS

SANTRAUKOS

MIESTO KAITOS ŠIFRAI

CHANGING CIPHERS OF CITIES

Istorinė kartografija: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės urbanistikos istorijos šaltinis

Dr. Tomas Čelkis

Lietuva

Vilniaus universitetas

pastas.tc@gmail.com

Lietuvos ir užsienio valstybių atminties saugojimo institucijose yra daug XVI–XVIII a. rankraštinų kartografinių šaltinių, dokumentuojančių LDK teritorijas, kaimus, dvarus, vienuolynų kompleksus, miestelius ir miestus. Juose itin realistiškai ir gyvai vaizduotas lokalus istorinis kraštovaizdis. Kai kuriais atvejais žemėlapių ir planų braižytojai vaizdžiai perpiešdavo dvarų gyvenamus ir ūkinius pastatus, kaimų sodybas ir jų išsidėstymą, malūnus, miestelį su rotuše ir bažnyčią. Pažymėdavo jungusius sausumos kelius, perpiešdavo tiltus per upes ir medgrindas bei žemgrindas per pelkes, pažymėdavo perkėlas. Kartografiniai dokumentai leidžia tyrėjams susidaryti lokaliai teritorijos istorinės urbanistinės struktūros visumos panoramą. Tačiau kol kas šių dokumentų kategorija Lietuvos mokslo apyvarčioje naudota ir tyrinėta ribotai, nors archyvuose saugomi gausūs jų klodai. Todėl pranešime kaip tik ir siekiama išryškinti tokių šaltinių vertę LDK urbanistikos istorijos tyrimams, kurie gerokai padeda ieškant jau nebeegzistuojančių paveldo objektų vietų, ypač vykdant archeologinius kasinėjimus. Kitas pranešimo uždavinys – aptarti ir vizualiai parodyti XVI–XVIII a. LDK ir XIX a. pradžios rankraščiuose kartografiniuose šaltiniuose kartografų naudotus specialius simbolius ir urbanistinius elementus, kurie išreiškėdavo lokalią urbanistinę struktūrą. Lyginant XVI–XVIII a. kartografiniuose dokumentuose vartotus urbanistinių elementų simbolius, atsiskleidžia šių ženklų sistemos kaita ir dinamika, istorinio kraštovaizdžio perteikimo popieriuje evoliucija. LDK kartografinių šaltinių ženklų ir simbolių sistemos raidos analizė ne tik atskleidžia jų vizualinį pavidalą, bet ir skatina paaiškinti jų sampratą, kad jie būtų tinkamai perskaityti ir iškoduoti.

Historical cartography: a historical resource for urban planning in the Grand Duchy of Lithuania

Dr. Tomas Čelkis

Lithuania

Vilnius University

pastas.tc@gmail.com

Lithuanian and foreign memory institutions have in their possession a multitude of cartographic manuscripts that date back to the 16th–18th centuries and document the territories, villages, manor houses, monastery complexes, towns and cities of the Grand Duchy of Lithuania. The sources chart local historical landscapes with great realism and detail. In some cases, cartographers and draughtsmen portrayed vivid images of manor houses and their outbuildings, village farmsteads and how they are arranged on the landscape, windmills as well as towns with their town halls and churches. They marked land routes, bridges over rivers, wood and earth-based swamp crossing routes (*medgrinda*, *žemgrinda*) and ferry crossing points. Cartographic documents allow researchers to envision a panorama of a local territory's entire historical urban structure. However, up until now, the category has received little attention from Lithuanian researchers and has only been examined to a limited extent, even though there are entire archives of such material. Thus, this presentation seeks to highlight the value of these resources within the context of research in the field of the Grand Duchy of Lithuania's urban history as they provide crucial information in the search for no longer existing heritage sites, especially during archaeological excavations. The presentation is also dedicated to presenting and discussing the special symbols and urban elements used in the cartographic resources of the Grand Duchy of Lithuania in the 16th–18th centuries and of the turn of the 19th century to express local urban structure. A comparison of the urban element symbols used in cartographic documents from the 16th–18th centuries reveals how they and the portrayal of historical landscapes on paper evolved over time. An analysis of the evolution of systems of signs and symbols in the cartographic sources of the Grand Duchy of Lithuania not only presents them visually, but also encourages researchers to define them, so that they could be read and decoded appropriately.

Planuose užkoduota Kauno evoliucija: 1798–1939

Dr. Kęstutis Zaleckis, dokt. Paulius Tautvydas Laurinaitis

Lietuva

Kauno technologijos universitetas

kestutis.zaleckis@ktu.lt

Miestas – tai besvystantis organizmas, jungiantis erdvės ir socialinius, ekonominius, kultūrinius turinius. Išsamiai nesuvokiant organizmo raidos giluminių bruožų, sunku tinkamai reguliuoti jo esamą ar būsimą vystymąsi. Dažna menotyrinio urbanistinio tyrimo bėda yra tai, kad į miesto kūną žvelgiama tik kaip į tam tikras kompozicines charakteristikas turinčią erdvę, nuošalėje paliekant jos esamus ar buvusius turinius. Žingsnis link erdvės kaip socialinio turinio formuotojos supratimo buvo žengtas dar Kristoferiui Aleksanderiui (*Christopher Alexander*) suformulavus dviejų architektūros kalbų idėją ir modelių (*pattern*) kalbą susiejus su architektūrinių formų funkcionalumu. Visgi minėti modeliai aprašomi apibendrintai ir tinka daugiau projektinės minties generavimui nei urbanistinės formos pokyčių analizei. Erdvės sintaksės teorija, besiremddama matematiniu aparatu, leidžia pažvelgti į esminius architektūrinių ar urbanistinių formų dėsningumus jų socialinės logikos požiūriu, taip matant ne vien formą, bet ir tikėtinas ją sukėlusią ar jos sukeltų turinių mutacijas. Straipsnyje, remiantis minėta teorija bei kai kuriais autorių pasiūlytais naujais erdvės sintaksės skaičiavimais, tiriama Kauno raida nuo XIX amžiaus pradžios iki Antrojo pasaulinio karo – nuo iki XVIII a. pabaigos išlikusios viduramžiškos plano struktūros iki Frandseno plano ir paskutinių, nespėtų realizuoti miesto pertvarkymų. Duomenų šaltiniai: istoriniai Kauno miesto planai (1789, 1863, 1922 ir 1939 m.) bei archyvuose surinkta informacija apie planuotus, bet dėl prasidėjusio karo nerealizuotus miesto pokyčius. Tyrimų rezultatai leidžia pažvelgti į Kauną kaip į kompleksiską sistemą, išryškinant pokyčius jo funkciniam-socialiniam karkase, tikėtinus svarbiausius vidinio tranzito kelius bei jų sąveiką su nustatytomis neformalių kaimynijų teritorijomis, miesto kūną bei jame vykusių procesus skaidžiusias „nematomas“ ribas, besikeitusį kognityvinį miesto stuburą ir kt. Tyrimų rezultatai svarbūs ne tik menotyriniu-pažintiniu požiūriu, bet ir kalbant apie miesto identiteto išsaugojimą ir raidos tęstinumą.

The evolution of Kaunas encoded in the city's plans: 1798–1939

Dr. Kęstutis Zaleckis, dokt. Paulius Tautvydas Laurinaitis

Lithuania

Kaunas University of Technology

kestutis.zaleckis@ktu.lt

The city is an evolving organism that unites space as well as social, economic and cultural content. Without a comprehensive understanding of the deep-rooted nature of this evolution, it is difficult to suitably regulate its current or future development. A frequent issue occurring in urban and art history research is that a city's body is often viewed as a space characterised by certain compositional properties, neglecting to address its current or former content. A significant step towards the perception of space as a shaper of social content was made back when Christopher Alexander formulated the idea of two architectural languages and linked the language of pattern with the functionality of architectural forms. However, these patterns are only described in a general sense and are more suited to the process of generating a design idea as opposed to analysing changes in urban formations. Based on a mathematical foundation, the theory of spatial syntax enables us to take a look at the tendencies behind essential architectural and urban forms from the perspective of social logic, thus seeing not just the form itself but also the likely mutations of content that cause it or are caused by it. The article draws upon this theory and several new calculations for spatial syntax developed by the authors themselves in order to examine the development of Kaunas from the beginning of the 19th century to World War II, i.e., from the medieval urban structure that existed up to the end of the 18th century to the Frandsen plan and more recent as well as unrealised reorganisations of the city. Sources: historical plans of Kaunas (1789, 1863, 1922 and 1939) and archival information about planned but never realised urban developments. The results of the study enable us to view Kaunas as a complex system, highlighting the evolution of its functional-social framework, plausible major internal transit routes and their interaction with established informal neighbouring territories, the city's body, its processes, the invisible lines that divide it, the city's changing cognitive backbone, etc. Not only are the results significant from the perspective of art theory and history as well as cognition, but they are also important in the context of protecting the city's identity and the continuity of its development.

Viešųjų erdvių formavimo daugiabučių namų rajonuose problemos

Dr. Olha Lysenko

Ukraina

Lvovo nacionalinio politechnikos universiteto Architektūros institutas

lysenko.olha@gmail.com

Viešosios erdvės daugiabučių namų rajonuose yra unikali istorinės miesto architektūros dalis. Tokių objektų kaip įėjimai, koridoriai, laiptinės ar kiemai tyrimai taip pat sudėtingi ir įdomūs. Juos atlikti nelengva, nes minėtos visiems prieinamos erdvės dėl netobulo teisinio reguliavimo ir neprofesionalių remonto bei restauracijos darbų pačios pirmos nukenčia nuo kasdienės techninės ir socialinės veiklos. Dėl to netenkama autentiškų bruožų ir tuo pačiu įgyjama naujų. Domimasi galimybe atlikti architektūros tyrimą, kuris atskleistų įvairius stilistinius sluoksnius, dažniau pasirodantčius vykdant tokių pastatų viešųjų erdvių (o ne fasadų) remonto ir restauracijos darbus. Įdomiausia nagrinėti šiose vietose aptinkamų detalių simbolines reikšmes, kurios paaiškina tiek „erdvės“, tiek „charakterio“ kategorijas. Slenkstis, kaip pereiga tarp vidinės ir išorinės erdvės, kiemas, kaip vieša pastato šerdis, laiptinė, kaip vertikali struktūra, jungianti visus pastato lygius, – visa tai kuria ypatingos vietos su unikalia atmosfera fenomeną. Šios erdvės atskleidžia architekto kūrybinių ieškojimų ypatumus, kliento ir gyventojų skonį, istorinės epochos ideologiją, technologijų pokyčius, o jų detalės suteikia informacijos, reikalingos suprasti bei analizuoti architektūrinį palikimą. Šis mokslinis darbas padeda pažvelgti į architektūrinės detales, kaip į savaime svarbius kultūros išteklius, kaip į objektus, vertus mūsų pastangų juos tausoti ir saugoti; už investuotą laiką bei pastangas šie objektai mums atsilygins atskleisdami tik jiems prieinamą informaciją.

Problems of forming public spaces in the apartment buildings structure

Dr. Olha Lysenko

Ukraine

Lviv Polytechnic National University, Institute of Architecture

lysenko.olha@gmail.com

One of the unique parts of city historical architecture are public spaces belong to the structure of apartment buildings. The research of such objects as entrances, lobbies, staircases, courtyards are complex and interesting as well. The complexity is that this building area is accessible to everyone and suffers first of everyday, technical and social life aspects because of the imperfections of the legislative regulations and unprofessional repair and restoration works. That means the loss of its authentic features and simultaneously receiving of new ones. The interest is in possibility of architectural research able to reveal various stylistic layers which more often appear during repair and reconstruction works of these building's areas (in comparison to façade). The most interesting is research of symbolism of the elements of these spaces, which together enable to explain the categories "space" and "character". The doorstep as transition between inner and outer spaces, the courtyard as public core of the building, the staircase as a vertical structure connecting all building levels together form the phenomenon of the special place with its unique atmosphere. The architecture of these spaces reveals the peculiarities of the architect's creative search, client`s and habitant`s tastes, historical epochs ideology, technological changes and by means of details accumulates the information for understanding and analysis of architectural heritage. This thesis helps us see architectural details as important cultural resources in their own right, objects that are well worth our efforts to preserve and protect; objects that will repay our investment of time and effort with the information only they possess.

(At)kuoduota vaikų erdvė

Dr. Barbara Świt-Jankowska

Lenkija

Poznanės technologijos universitetas

barbara.swit-jankowska@put.poznan.pl

Architektūrinis dizainas – tai įvairiausios veiklos tam tikroje erdvėje rezultatas. Be aspektų, tiesiogiai susijusių su pastato konstrukcija ir jo estetine išraiška, reikia atsižvelgti į daugiau niuansų: erdvės funkcionalumą, jos panaudojimą, pritaikymą prie konkretaus vartotojo poreikių arba erdvinį kontekstą. Galutinė pastato išvaizda taip pat priklauso nuo tokių neišmatuojamų veiksnių, kaip asmeninė projektuotojo patirtis ir būsimi naudotojai (įskaitant tuos, kurie iš pirmo žvilgsnio atrodo niekaip nesusiję su architektūriniu dizainu). Ar išvardytus aspektus tikrai galima pastebėti baigtame statyti pastate arba jo dokumentuose?

Šiuo tyrimu autorė siekia nagrinėti klausimus, susijusius su pačių jauniausiųjų architektūriniu lavinimu, taip pat – galimybių, kurias suteikia specialiai vaikams sukurtos erdvės, kontekste. Tyrimas vienu metu vykdytas dviem lygiais. Viena vertus, ištirti anksčiau veikę vaikų darželiai (ypač XIX ir XX amžiaus), atskleidę praeities intelektualinio, politinio, techninio ir kasdienio gyvenimo detales; kita vertus, nagrinėti šiuolaikinėse vaikams projektuotose erdvėse sąmoningai užkoduotų pranešimų pėdsakai. Ar gali šios erdvės suteikti papildomą architektūrinį švietimą? Praeities ir šių laikų patirtis rodo, kad ateityje tai galėtų būti įdomi alternatyva.

(De)Coded children's space

Dr. Barbara Świt-Jankowska

Poland

Poznan University of Technology

barbara.swit-jankowska@put.poznan.pl

Is it possible to encode or decode the space?

Architectural design is the sum of many spatial activities. In addition to issues directly related to the building structure and its aesthetic expression, there are also a number of other aspects that must be taken into account: functionality, usability, adjustment to the actual needs of the user or spatial context. The final appearance of the building is also affected by so immeasurable considerations such as the person's life experience of designer and the future users (including those not having seemingly connection with the architectural design). Can the above issues be really seen in the finished building or its documentation?

The research undertaken by the author addresses issues related to architectural education of the youngest, also in the context of the opportunities posed by a specially designed children's space. Considerations were conducted simultaneously on two levels. On the one hand they were examined projects of former kindergartens (especially from XIX and XX century) – to discover a coded message of past intellectual, political, technical, social and everyday life aspects; on the other hand they were sought after traces of conscious encryption in contemporary designed children's spaces. May the space become an additional teacher for architectural education? The previous and present experience show that it might be an interesting alternative for the future.

ARCHITEKTŪROS FUNKCIJOS MATERIALIZAVIMAS

MATERIALISATION OF ARCHITECTURAL FUNCTIONS

Malpilio bažnyčia nuo XIV–XV iki XXI amžiaus: liudijimai

Dr. Ināra Heinrihsone
Latvija
Rygos statybos kolegija
timkrist@gmail.com

Aukštai ant Malpilio bažnyčios sienų baltuoja druskos dėmės. Kad jas būtų galima išvalyti, reikėjo atlikti sudėtingą bažnyčios pastato, jos archyvų ir teritorijos tyrimą, taip pat – archeologinius kasinėjimus. Tiriamasis darbas buvo papildytas atsitiktiniais, bet svarbiais radiniais.

Malpilio bažnyčia stovi maždaug 150 m nuo viduramžių Livonijos ordino pilies griuvėsių. Ši pilis yra visai šalia Mergupės upės, teritorijoje, kurioje kadaise gyveno lyviai. Savo dabartinę išvaizdą bažnyčia įgavo jau po Pirmojo pasaulinio karo – 1924 metais.

Remiantis bažnyčios istorijos tyrimais, ji turėjo šešis skirtingus stogus ir ketverias skirtingas duris. Grafinis statybų laikotarpių tyrimas patvirtino, kad visi planavimo ir remonto darbai, įskaitant paskutinįjį, atliktą 1924 metais, vykdyti remiantis proporcingumo metodu.

Iš pradžių bažnyčios sienas dengė akmens sluoksnis. XVII amžiuje vykdant remonto darbus jis buvo pašalintas, sienos perstatytos ir suplonintos. Archyvuose saugomi du piešiniai iš šio statybų periodo. Tyrimas atskleidė, kad jie abu – projektai. Viename siūloma atnaujinti bažnyčią, išsaugoti išorinį sluoksnį ir padengti jį sgrafitu, kitame – visiškai jį pašalinti.

Kapinės šalia bažnyčios įkurtos XV amžiaus pradžioje. Jas juosė kelių tipų sienos, o šalia bažnyčios buvo keletas zakristijų ir rūsių mirusiesiems laidoti. Tyrimo metu rasta statybinių medžiagų iš baroko periodo, taip pat skiedinio, plytų, polichromijos pavyzdžių bei įvairių objektų, būdingų XV–XVI amžiaus pastatams.

Bažnyčia pastatyta ant lyvių laidojimo vietos ir pirmą kartą paminėta 1488-aisiais. Legenda apie vadinamuosius *Lenkiškus laikus* (1561–1629 m.) byloja, kad bažnyčios varpas, išlietas 1595 metais, dabar guli Mergupės dugne. Remiantis rašytiniais liudijimais, varpas dingo

1679 m. Po 325 metų, 2004 m., jis rastas Mergupės upėje. Esama ir daugiau legendų apie Malpilio bažnyčią.

Archeologinių kasinėjimų metu rasta įvairių XIV–XIX amžiaus objektų: sagių, viena adatinė, keli pakabučiai, lokio dantis ir 66 monetos. Seniausia iš jų – Talino pfenigas, 1532–1534 metais naudotas Livonijos ordino. 1766 metais prie bažnyčios pristatytoje apsidėje, po kriptos grindimis, rasta iki tol neliesta laidojimo vieta.

Antropologinis įvertinimas suteikė žinių apie viduramžiais regione gyvenusių žmonių valgymo įpročius, dažniausiai pasitaikydavusias traumas, gyvenimo trukmę ir mirštamumą.

Malpils church from the 14th/15th to the 21st century: testimonies

Dr. Ināra Heinrihsone

Latvia

Riga Building College, Restoration Department

timkrist@gmail.com

Salt stains in Malpils church appear high on church walls. The remediation project of church walls included complex research of church building, archives, territory as well as archaeological research. The research was complemented by accidental, but significant singular finds.

Malpils church is located ~150m from Malpils medieval Order castle ruins. The castle is located directly near Mergupe river in a territory once populated by Livs. The church gained its current appearance after the First World War, in 1924.

According to church history research it has had six different roofs and four floors. Graphic research of construction periods proved that all planning and restoring, including the last one in 1924, was done based on proportionation method.

At first, the church had shell walls. During the 17th century repairs, the stone shell was taken off and the walls were rebuilt and made thinner. There are two church pictures in the archives about this building period. Research showed that both pictures are projects. One foresees to renew the church, save the shell and cover it with sgraffito, the other foresees to tear down the shell.

Graveyard was built at the turn of the 15th century. A variety of walls were built around the church's graveyard and there were several

sacristies and charnel pits in various places near the church. Building elements from baroque time period as well as grouting, bricks, polychromy examples and various parts typical to the 15th/16th century buildings were found during the research.

The church was built on top of the Liv burials and first mentioned in 1488. A legend about so called *Polish times* (1561–1629) tells that church bell cast in 1595 is now in the bottom of Mergupe river. According to documented testimonies the bell had disappeared by 1679. It was found 325 years later, in 2004, in Mergupe river. This is not the only legend about Malpils church.

Various artefacts dating from the 14th to the 19th century were recovered during archaeological supervision: brooches, needle-case, pendants, a bear's tooth, and 66 coins. The oldest coin is a Tallinn pfennig of the Livonian Order from 1532–1534. Undisturbed burial was found under crypt's floor in apse that was added to the church in 1766.

Anthropological measurements gave an insight into the medieval eating habits, the most common injuries, life expectancy and mortality in the region.

Dvaro sodybos pastatas *povaliušas*: funkcija, forma ir tradicija

Dr. Dalė Puodžiukienė

Lietuva

Kauno technologijos universitetas

dale.puodziukiene@gmail.com

Medinė dvarų sodybų architektūra – nykstanti ar jau išnykusi Lietuvos kultūros paveldo dalis. Apie seniausius dvarų pastatus galime spręsti iš netiesioginių (ne vaizdinių) šaltinių – inventorių aprašų, pastatų ar jų dalių pavadinimų prasmių kaitos ir pan. Tačiau senųjų architektūrinių formų ženklai kartais pasiekia laikmetį, kuriame jie užfiksuojami vizualiai. Vienas iš tokių senųjų statinių, kurio formos tikėtina radosi dvarų sodybų formavimosi laikotarpiu, kai bajoro pagrindinė pareiga buvo kariauti, ir pasiekė mūsų dienas įvairių architektūrinių ar konstrukcinių elementų pavidalu, yra klėties tipo pastatas, inventoriuose vadintas *povaliušas* (*повалушь, подвалушь, powalusz*).

Povaliušas – dvaro sodybos pastatas, kurio viena iš paskirčių (apie kitas galima tik numanyti) yra žinoma iš XVI a. inventorių: tai brangių ir labai svarbių bajoro daiktų – kario aprangos ir ginklų laikymo vieta. Pastato funkcija nulėmė jo architektūrą. *Povaliušas* buvo puošnus, paaukštinto tūrio (turėjo paklėtį) gerai įrengtas ir kokybiškas statinys, stovėjęs pagrindiniame kieme. Bajorui virstant žemvaldžiu *povaliušas* pratęsė funkcijos tradiciją – tapo „klėtimi turtui saugoti“, t. y. lobynu. XVII–XVIII a. inventoriuose jis vadinamas *skarbnica, skarbec, lamus*. Laikmečiai įnešė savas architektūrinės korektūras, tačiau principinė tūrio forma ir puošnumas išliko. XIX a. tobulėjant statybos technikai sumažėjo gaisrų grėsmė, o dvaro butyje pradėti naudoti pigesni manufaktūrinės gamybos reikmenys. Pastatų turtui saugoti nebestatyta. Tačiau *povaliušo*-lobyno formų pastatai kartu su funkcija neišnyko. Atsirado analogiškų formų įvairios paskirties klėtys, rūkyklos. Tokiu būdu užkoduota *povaliušo* forma peržengė funkcijos, dėl kurios ji radosi, gyvavimo ribas, ir sulaukė laikų, kai buvo įamžinta fotografijose ar piešiniuose.

Senųjų pastatų vaizdo rekonstrukcija nėra ir negali būti tiksli, nes evoliucija formas pakeičia (iškreipia). Tačiau įdomus pats rekonstrukcijos procesas, kai iš įvairių šaltinių fragmentiškų žinių ir genetiškai artimų pirminiam pastatui elementų bandoma suvokti jo architektūrą, funkcijas ir formas, jų kaitą laike, o šiuo atveju – ir tradicijos svarbą formai išlikti. Apie tai ir bus kalbama pranešime.

Manor house buildings: the function, form and tradition of the *povalush*

Dr. Dalė Puodžiukienė

Lithuania

Kaunas University of Technology

dale.puodziukiene@gmail.com

Wood manor house architecture is a fast disappearing or already vanished part of Lithuanian cultural heritage. We can make assumptions about the oldest manor house buildings from indirect (non-visual) sources such as descriptions of inventory, the changing names of special-purpose buildings or their parts, etc. However, the signs of these old architectural forms sometimes survive to a time during which they can be recorded visually. One such type of building, the beginnings of which probably emerged in the developmental stages of the manor house estate, when the custodian's principal duty was to wage war, and which has reached our times in the shape of various architectural or structural elements, is a storehouse-type building referred to as a *povalush* (*povalušas*, *новалушь*, *подвалушь*, *powalusz*) in various inventories.

As a manor house outbuilding, one of the functions of the *povalush* (we can only speculate about the other purposes it served) can be deduced from 16th century inventories: it is a repository for the expensive and important belongings of the lord of the manor, e.g., his armour and weapons. The purpose of the building determined its architecture. The *povalush* stood in the main courtyard, was decorated, taller than other outbuildings (it had a *paklētis*, i.e., a ground-level storage space), well-equipped and well-built. As the resident nobleman became a landlord, the *povalush* continued to serve its purpose in an expanded capacity as a storehouse for precious belongings, i.e., a repository for valuables. In the inventories of the 17th–18th century, it is referred to as a *skarbnica*, *skarbec*, *lamus*. Each period contributed its own architectural adjustments, however, its principal shape and decorativeness remained throughout. As construction techniques developed in the 19th century, the risk of fire decreased and cheaper manufactured goods began to be used on manor house estates. Buildings were no longer built for the express purpose of storing valuables, however, the architectural form of the *povalush*-repository did not disappear along with its function. Various granaries and smoke houses emerged later in analogous forms. Thus, the encoded form of the *povalush* outlived the function it was born to serve and reached an age when it was possible to capture its image with photography or drawing.

A visual reconstruction of these old buildings is not and cannot be accurate because evolution alters (distorts) these forms after all. However, the reconstruction process itself is an interesting one because various sources, fragments of knowledge and elements genetically related to the initial structure are pieced together to develop an approximate understanding of its architecture, functions and forms, their evolution and, in this case, the importance of tradition in the preservation of the form. All of this will be discussed in the presentation.

Lietuvos kaimų mokslinio inventorizavimo metodikos vizija

Dr. Aistė Andriusytė

Lietuva

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Architektūros inžinerijos katedra

aiste.andriusyte@vgtu.lt

Istorija architektūroje reiškiasi visais lygmenimis: nuo stambių urbanistinių kompleksų iki smulkių puošybos detalių. Reikia tik mokėti ją atsekti, o tam būtina pažinti. Pažinimas – imanentiška žmogaus veikla – galimas ir iš poetinės prieigos, ir iš mokslinės: gerai, kai abu šie aspektai imami domėn kartu. Tačiau kartais tenka pasiryžti ir ką nors tiesiog suskaičiuoti, sudėti į lentynas, kad būtų galima pamatyti visybiškus istorinių faktų sąryšius. Ir tuomet diena po dienos vis labiau istorija tampantys kasdieninės aplinkos fragmentai, kuriais būtinai yra ir architektūros objektai, ima vėl naujai pasakoti apie gyvenimą, estetinę pajautą, istoriją, žmones.

Lietuvos kaimai – plati ir svarbi gyvenamosios aplinkos sudedamoji dalis. Ji pažinta toli gražu nepilnai, turimi duomenys tik fragmentiškai nusako šį turtingą paveldo klodą. Nėra visumos paveikslas, pakankamai išsamūs žinių apie statinių ir erdvių tipų būdinguosius bruožus bei įvairovę, apie vertingų objektų pasiskirstymą regionuose, apie saugomų objektų vertės santykį su nepatekusiais į saugomųjų sąrašus. Tad net labai praktiški sprendimai, susiję su paveldo puoselėjimu, grindžiami turimais nepilniais duomenimis, ir net šios srities specialistai skundžiasi nežinantys viso vaizdo. O jis toks platus, kad be išsamaus metodiško tyrimo jo ir neįmanoma aprėpti.

Kaimų architektūros objektų inventorizavimas – priemonė šiam vaizdui sudaryti, būdingiems tipiškiems bei vertingiems išskirtiniams bruožams nustatyti. Vaizdui, kuris kalbėtų apie praeitį metodologiškai moksline kalba, suteikdamas pagrindą atskiriems detaliems tyrimams, kūrybiškam, bet pamatuotam interpretavimui, fragmentišką žiūrą derinant su visumos pažinimu. Paveldo objektų inventorizavimas atliekamas daugelyje pasaulio valstybių, jo būtinybė nurodyta ir Lietuvos teisiniuose dokumentuose. Bet vis dar trūksta pagrindinės priemonės: patogios, išsamios, veikiančios inventorizavimo metodikos.

Pranešime ketinama pasidalinti Lietuvos kaimų architektūros mokslinio inventorizavimo metodikos vizija, atskleidžiant jos reikšmę kultūros tyrimams, akcentuojant inventorizavimo duomenų taikymo naudą paveldo tyrimams ir architektūros restauravimo reikmėms.

A methodological vision for the scientific cataloguing of rural Lithuania

Dr. Aistė Andriušytė

Lithuania

Vilnius Gediminas Technical University

aiste.andriusyte@vgtu.lt

History manifests itself in architecture on several levels: from large-scale urban complexes to small decorative details. One only need follow it, however, this requires learning. Learning, the immanent activity of man, is possible through a poetic approach and a scientific one, better yet, a combination of both. However, sometimes one must find the resolve to simply count and place things in the appropriate drawers in order to see the multitude of connections linking the great variety of historical facts at our disposal. Then, from day to day, as the formative aspects of our domestic environment – including architectural objects – recede into history, they will begin to tell us anew about our way of life, aesthetic sensibilities, history and people.

Rural Lithuania is a large and important component of our domestic environment. Research on the subject has been far from comprehensive and the data we have today only reflects this immense layer of our cultural heritage in fragment. There is no big picture, not enough comprehensive information about the typical characteristics of various structural and spatial typologies, about the distribution of valuable objects in rural areas or about the proportion of protected heritage and heritage that has not been included in protected cultural heritage lists. Thus, even very practical decisions related to the fostering of heritage are based on the incomplete information that is available, and even specialists of the field complain that they do not have a comprehensive view of the subject. This subject is also so broad that it is impossible to cover without a comprehensive and methodical study.

Cataloguing the architectural objects of Lithuanian villages would serve as a tool for seeing this big picture as well as identifying typical characteristics and elements of exceptional value. A view that speaks of the past in a methodically scientific language, providing a foundation for further, more detailed study, for creative but well-grounded interpretation, and for a union of in-depth and big-picture learning. The cataloguing of heritage objects is conducted by many countries the world over, and a necessity for such a project is even established

by Lithuanian law. However, we are still missing our main tool: a convenient, comprehensive and functional methodology for the cataloguing process.

The presentation seeks to share a methodological vision for approaching a scientific inventory of the architectural heritage of rural Lithuania, the importance of such a catalogue for cultural research and the benefits of applying catalogued data in heritage research and for the purposes of architectural restoration.

Gotikinių vienos patalpos ir sublokuotų svirnų pavyzdžiai Vilniuje

Evaldas Purlys

Lietuva

Vilniaus dailės akademija

evaldas@pri.lt

Prieinamiausia statybinė medžiaga lėmė, kad miestai mūsų kraštuose buvo mediniai ar iš su medžiu susijusių konstrukcijų. Kartu ši medžiaga lėmė ir dažnus gaisrus, turto ir žmonių netektis. Miestuose imta drausti statyti medinius namus. Miestiečiai savo posesijose ėmė statyti nedidelius mūrinius namelius – svirnus, kurie tapdavo vertingiausio turto ir namų inventoriaus saugyklomis. Ėmė formuotis gotikinių vienos patalpos namų su atskirais jėjimais į pirmą aukštą ir rūsius architektūra. Atsirado vienos patalpos svirnai su gyvenamu kambariu viršuje. Vėliau jie išsirutuliojo į kelis prekių sandėlių variantus.

Pirmieji XII–XIV a. svirnai Vokietijos, rytų Pabaltijo miestuose komponuoti sklypo gilumoje. Priekyje, prie gatvės užstatymo linijos statyti mediniai ar fachverkinės konstrukcijos gyvenamieji ir kitos paskirties statiniai. Panaši medinių namų keitimo mūriniiais pradžia fiksuojama ir Lietuvos miestuose, kur ekonominės miestiečių galimybės investuoti į patikimesnę turto apsaugą nuo gaisrų atsirado gerokai vėliau. Pirmieji mūriniai statiniai daugelyje Lietuvos miestiečių XV–XVII a. posesijų buvo jų gilumoje pastatyti vienos patalpos svirnai.

Lietuvos svirnų skirtumus nuo pirmtakų įtakojo kiek kitokios geologinės bei klimato sąlygos, įgyta patirtis, o Vilniaus posesijų plotis leido svirnus iš sklypo gilumos perkelti prie gatvės, priešais kitoje įvažiavimo į posesiją vartų pusėje, taip pat prie gatvės stovintį medinį gyvenamą namą (Didžioji g. 13, Rūdininkų g. 13, šv. Ignoto 5). Platesnės posesijos matyt įtakojo ir tai, kad Vilniuje paplito gyvenamieji būstai su jėjimu iš kiemo ir abipus priemenės su virtuve išdėstytais kambariais, o ne siauri pailgo stačiakampio plane pastatai su dideliu aukštu kambariu prie gatvės ir nedidele gyvenama patalpėle už jo. Vilniaus gotikiniai vienos patalpos svirnai iliustruojami keturių sąlygiškai gerai išlikusių svirnų (Didžioji g. 16, Trakų g. 7, Aušros Vartų g. 11, Aušros Vartų g. 15) ir kelių svirnų rūsių (Didžioji g. 40, šv. Mikalojaus g. 8 ir kt.) planais ir/ar vaizdais. Jėjimai į rūsių ir pirmo aukšto patalpas atskiri. Skiriasi laiptų į rūšį komponavimas. Augant posesijų savininkų ekonominei galiai, svirnus imta plėsti. Skirtingai nei Baltijos pakrančių miestuose, kur išplito daugiaaukščiai prekių sandėliai, Vilniuje sandėliai statyti iš sublokuotų po vienu stogu kelių

svirnų (Aušros Vartų g. 8, Didžioji g. 26, rytinis buvusio pilininko namo korpusas Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje ir kt.). Įėjimai į kiekvieną rūšio ir pirmo aukšto patalpą atskiri, komponuoti tokia pat ar panašia tvarka, kaip vienos patalpos svirnuose.

Examples of Gothic single-space and blocked storehouses (*svirnas*) in Vilnius

Evaldas Purlys

Lithuania

Vilnius Academy of Arts

evaldas@pri.lt

The most accessible construction material determined that our cities were built of timber or wood-related structures. The prevalence of the material also meant frequent fires, casualties and damage to property. For this reason, the construction of wooden houses was outlawed in urban centres. City dwellers began to build small masonry buildings – storehouses – within their plots of land that were used to store their most valuable property and household belongings. A certain architecture began to develop for these single-space Gothic outbuildings with separate entrances to the first floor and basement. Single-space storage houses with an upstairs residential space soon began to emerge. Later, several distinct versions of this type of structure began to develop.

The first of such storehouses date back to 12th–14th century German and east Baltic cities and were typically positioned in the deepest part of a plot of land. Street-side, residents built wooden and timber-framed residential houses and buildings that served other purposes. A similar introduction of masonry construction instead of timber was recorded in Lithuanian towns, where local residents' began to be able to invest in the more reliable protection of their property from fire much later. The first masonry buildings in the possession of Lithuanian city dwellers of the 15th–17th centuries came in the form of single-space storehouses built at the furthest point of their plot of land.

The differences between Lithuanian storehouses and the first such granaries in the region were determined by different geological circumstances, climate conditions and experience. In addition to this, the width of urban plots of land in Vilnius allowed residents to transfer their storehouses from the depths of their plot to the street-side edge,

either on the other side of the gateway into the property or right next to a wooden residential building (*13 Didžioji St., 13 Rūdininkų St., 5 Šv. Ignoto St.*). Wider plots of land also probably influenced the fact that residential buildings with courtyard entrances and porch-kitchens with rooms either side were more prevalent in Vilnius instead of buildings that were narrow, long and rectangular in plan and had a large and high-ceilinged room street-side and a small residential space behind it. Vilnius has several great examples of well-preserved single-space Gothic granaries to offer (*16 Didžioji St., 7 Trakų St., 11 Aušros Vartų St. 15 Aušros Vartų St.*) and the plans and/or images of several storehouse basements (*40 Didžioji St., 8 Šv. Mikalojaus St., etc.*). Basement and first-floor entrances are separate. There are also differences in the layout of stairwells to the basement. As the economic power of plot-owners began to increase, granary buildings were developed further. Unlike the storehouses to be found in cities on the Baltic coastline, where the buildings were expanded upwards, in Vilnius, several storehouses were blocked together horizontally under a single roof (*8 Aušros Vartų St., 26 Didžioji St., the east wing of the house of the former castle steward on the site of the Lower Castle of Vilnius, etc.*). Entrances into every basement and first floor were separate and positioned the same way (or in a similar way) as they were in single-space storehouses.

ARCHITEKTŪRINIAI KODAI: NUO ASMENYBIŲ IKI MATERIJS

ARCHITECTURAL CODES: FROM PERSONALITY TO SUBSTANCE

Archeologinis Vokiečių ordino nedidelių pilių ir dvarų Prūsijoje vaizdinys

Mgr. Marcel Knyzewski

Lenkija

Lodzės universitetas

marcel-knyzewski@wp.pl

XX amžiaus aštuntojo dešimtmečio pabaigoje Ježis Fryčas (Jerzy Frycz) įvardijo 6 grupes Kryžiuočių ordino riteriams priklausiusių pastatų, kurie atliko įvairias funkcijas ir atrodė labai skirtingai. Pirmoji ir smulkiausiai aprašyta grupė – vienuolynai. Kitos tvirtovės ir dvarai (jie gali būti skaičiuojami šimtais) ilgą laiką tyrėjų nedomino. Dabar, praėjus beveik 40 metų, daugybė mažesnių tvirtovių ir dvarų tapo archeologinių tyrimų objektais, ir apie juos pirmą kartą galima daryti išsamesnes išvadas. Paaiškėjo, kad skirtumai tarp kryžiuočių priklausiusių rūmų yra gerokai ryškesni, nei gali pasirodyti skaitant svarbiausias publikacijas apie Ordino architektūrą. Savo kalboje norėčiau pristatyti mažiau žinomus kryžiuočių architektūros pavyzdžius ir palyginti juos su geriausiai atpažįstamomis viduramžių tvirtovėmis Prūsijoje.

Archaeological image of smaller castles and manors of Teutonic Order in Prussia

Mgr. Marcel Knyżewski
Poland
University of Lodz
marcel-knyzewski@wp.pl

In the late 70. of XX century Jerzy Frycz described 6 groups of buildings of the Teutonic Knights, which served all sorts of functions and have very different forms. First of them is group of conventual castles which are the best described group of Teutonic castles. Other castles and manors (the number of which can be estimated in the hundreds) for a long time were not in the zone of interests to researchers. Now, after nearly 40 years, many of the smallest castles and manors has been the subject of archaeological research which allows for first wider conclusions about them. It turns out that the differences between the edifices of the Teutonic Order were much larger than would appear from the basic publications concerning the architecture of the Order. In my speech I would like to present the less-known face of architecture of the Teutonic and compare it with the most recognized works of medieval castles in Prussia.

Kostrovičiai iš Arnionių – šeima, išsaugojusi Lauryno Gucevičiaus atminimą

Dr. (hp) Rūta Janonienė

Lietuva

Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institutas

ruta.janoniene@gmail.com

Pranešime, remiantis archyviniais šaltiniais, pateikiami nauji architekto L. Gucevičiaus biografijos duomenys, ypač liečiantys šeimą ir bičiuliškus santykius, siejusius su vyskupo J. I. Masalskio patikėtiniu ir valdų administratoriumi Kazimieru Hornovskiu. Per K. Hornovskį L. Gucevičiaus sūnus Stanislovas susigiminiavo su Arnionių dvarininkų Kostrovickių šeima, o per ją – ir su žymiu istoriku Mykolu Balinskiu. Šios aplinkybės turėjo didelės reikšmės atminimo apie architektą gaivinimui XIX a. Pranešime atskleidžiama, kad būtent Kostrovickių dėka buvo parašyti pirmieji straipsniai apie Gucevičių to meto spaudoje, jų šeimos rinkiniuose buvo saugomi svarbūs architekto dokumentai (gauti S. Gucevičius testamentu arba kaip K. Hornovskio palikimas), vėliau perduoti Vilniaus ir Krokuvos muziejams.

Taip pat pranešime paliečiamas Arnionių dvaro autorystės klausimas, brėžiamos tolesnį L. Gucevičiaus architektūrinės kūrybos tyrimų kryptys.

The Kostrovickis of Arnionys: the family that preserved the memory of Laurynas Gucevičius

Dr. (hp) Rūta Janonienė

Lithuania

Vilnius Academy of Arts, Institute of Art Research

ruta.janoniene@gmail.com

The presentation draws upon archival sources to present new biographical information about the architect Laurynas Gucevičius, especially in connection with his family and his friendship with bishop J. I. Masalskis' legal representative and steward of his estate Kazimieras Hornovskis. Through Hornovskis, Gucevičius' son Stanislovas married into the noble Kostrovickis family of Arnionys, and in turn, established close ties with the famous historian Mykolas Balinskis. These circumstances had a great impact on the revival of the architect's memory in the 19th century. The presentation reveals that it was thanks to the Kostrovicki family that the first articles were written about Gucevičius at the time, and that important documents belonging to the architect were preserved in the family archives (inherited from Stanislovas Gucevičius or Hornovski) and later handed over to museums in Vilnius and Krakow.

The presentation also touches upon the question of who designed the Arnionys manor house and further directions for research into the architectural legacy of Laurynas Gucevičius.

Baltijos regiono architektų tinklas XIX amžiuje: edukacijos vaidmuo, pavyzdžiai ir kontaktai sakralinės architektūros srityje

Dr. Daina Lāce

Latvija

Latvijos dailės akademijas Meno istorijos institutas

daina.lace@lma.lv

XIX amžiaus septintojo dešimtmečio pradžioje buvo nutiesta geležinkelio Varšuva – Sankt Peterburgas atkarpa, jungianti Daugpilį (Dinaburgą) ir Rygą. Ją tiesė ne tik Rusijos imperijoje mokęsi architektai bei inžinieriai, bet ir specialistai iš Vakarų Europos. Vėliau jie nuolat apsigyveno Rusijai priklausiusiose Baltijos provincijose, kur projektavo bažnyčias. Šių architektų biografijų detalės dažnai suteikia faktinės informacijos, reikalingos paaiškinti individualių objektų statybos istorijos vingius, architektūrinių detalių panaudojimą ir jų svarbą tarptautiniame kontekste.

Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė savo publikacijoje apie neogotikinę architektūrą rašė, kad Rokiškio (Lietuva) dvaro savininkas važiavo į Rygą prašyti miesto architekto Johano Danieliaus Felsko (Johann Daniel Felsk, 1813–1902) patarimo dėl naujos raudonų plytų bažnyčios Rokiškyje statybos. Iš pradžių šventovė statyta pagal Liepojos architekto Paulio Makso Berčo (Paul Max Bertschy, 1840–1911) projektą. Vis dėlto išsamiai išanalizavus Rokiškio bažnyčios architektūrinius elementus paaiškėjo, kad šventykla labai panaši į Felsko projektuotą senąją Šv. Gertrūdos bažnyčią Rygoje. Kai kurie šių dviejų architektų biografijų faktai padeda paaiškinti jų bendras pastangas ir darbus.

Biržų (Lietuva) muziejuje galima rasti originalų nepabaigto bažnyčios su dviem bokštais projekto eskizą, paženklintą inžinieriaus statybininko Floriano fon Vyganovskio (Florian von Wyganovsky, 1854–1914) antspaudu. Vyganovskis buvo bajoro sūnus iš Gardino, Rygos politechnikos mokykloje jis studijavo inžineriją ir architektūrą. Pagal jo projektus Rygoje pastatyta Šv. Pranciškaus bažnyčia (1889–1892), o Viliakoje – Švenčiausiosios Jėzaus širdies bažnyčia (1884–1892). Jos labai panašios į Lietuvos Josvainių (1896–1903), Kamajų (1897–1909), Naujamiesčio (1898–1908), Pabiržės (1897–1908) ir Anykščių (1899) bažnyčias.

Matijas fon Holstas (Matthias von Holst, 1839–1905), pastoriaus sūnus iš Viljandžio, studijavo architektūrą Ciuricho ir Hanoverio politechnikos kolegijose. Baigęs mokslus jis įsikūrė Rygoje ir suprojektavo bažnyčias Viljandyje (1863–1866) bei Jaunpiebalgoje (1871–1873). 1876 metais Matijas fon Holstas persikėlė į Berlyną.

Moksliniame darbe analizuojant individualius pavyzdžius bus atskleista, kaip bendradarbiavo XIX amžiuje Baltijos šalyse veikę architektai – šiame procese svarbūs ir pavyzdžių albumai iš Vakarų Europos bei publikacijos apie šiuolaikinę architektūrą.

The network of architects of the Baltics in the 19th century: the role of education, examples and contacts in the sacred architecture

Dr. Daina Lāce

Latvia

Latvian Academy of Art Institut of Art History

daina.lace@lma.lv

At the beginning of the 1860's a new railway route Dinaburg–Riga for the line Warsaw–St. Petersburg was built. The implementation of the project involved not only architects and engineers trained in the Russian Empire, but also specialists from Western Europe. They later stayed for permanent residence in the Baltic provinces and designed church projects. The knowledge of biographical details about these architects often provides the necessary factual information to explain the historical bends and forks of construction history of individual objects, the use of architectural elements and its importance in the international context.

Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė in her publication about neo-gothic architecture wrote that the owner of the manor Rokiškis (Lithuania) drove to Riga to ask the city architect Johann Daniel Felsko (1813–1902) for an advice on the construction of the new red brick church in Rokiškis. At the beginning it was built up upon the project of Liepāja city architect Paul Max Bertschy (1840–1911). However, detailed analysis of Rokiškis church architectural elements demonstrates a direct analogy to Felsko's design of Riga Old St. Gertrude's Church. Some biographical facts about these architects help to explain their joint endeavours and work.

In the museum in Biržai (Lithuania) you can find the original draft of an unaccomplished project for a church with two towers, stamped by the civil engineer Florian von Wyganovsky (1854–1914). Nobleman's son Wyganovsky from Grodno studied engineering and architecture in Riga Polytechnical School. Upon his project St. Francis' Church in Riga (1889–1892) and Sacred Heart of Jesus Church in Viļaka (1884–1892) were built. They are very similar to churches in Lithuanian: Josvainiai

(1896–1903), Kamajai (1897–1909), Naujamiestis (1898–1908), Pabiržē (1897–1908) and Anykščiai (1899).

Pastor's son Matthias von Holst (1839–1905) from Viljandi studied architecture in polytechnical colleges of Zurich and Hannover. Thereafter he settled in Riga and designed churches in Viljandi (1863–1866) and Jaunpiebalga (1871–1873). In 1876 Matthias von Holst moved to Berlin.

The paper, by analyzing individual examples, will unveil cooperation and contacts between Baltic architects in the 19th century – processes in which Western European sample books and contemporary architecture publications also played an important role.

Tyzenhauzų Rokiškio dvaro sodyba: pirminio vaizdo retrospekcija

Indrė Kačinskaitė

Lietuva

Kultūros paveldo centras

indre.kacinskaite@kpc.lt

Sugrįžti prie Rokiškio dvaro sodybos temos paskatino XXI a. atrasti istoriniai šaltiniai, kurie leidžia išsamiau įvertinti šios dvaro sodybos svarbą Lietuvos klasicistinių dvarų sodybų ir jų parkų kompozicijos raidai, suvokti šio ansamblio reikšmę tolimesnei Lietuvos dvarų sodybų estetinio vaizdo sklaidai.

Atliktų archeologinių tyrimų duomenys, taip pat Rokiškio krašto muziejaus fondus papildę 1810 ir 1848 m. Rokiškio grafystės planai atskleidė grafų Tyzenhauzų Rokiškio ansamblio idėją ir tikrąsias jo apimtis, o grafinius duomenis tikslina išlikęs 1825 m. Rokiškio grafystės inventorių. Iš ikonografinės medžiagos aiškėja, kad XVIII a. pabaigoje ansamblis buvo kurtas gan nuosekliai tęsiant pagrindinius prancūziškojo (barokinio) klasicizmo rezidencijos kompozicijos kanonus: miestas – dvaras – parkas – žvėrynas su išplėta centrinių kiemų „cour“ ir „avancour“ sistema. Rokiškio dvaro sodybos ansamblio kompozicijai pasirinkta ašinė, pagrindinį „didžiosios rezidencijos“ modelį atitinkanti idėja. Tuo metu, kai pastatų architektūrinėse formose įsitvirtino racionalusis klasicizmas, o dvarininkijos elito rezidencijose populiarėjo „laisvas planavimas“, manytina, buvo monarchams prilygstančios ambicijos, išaukštinusios senos vokiečių giminės reikšmę LDK krašto istorijoje, raiška. Pranešime taip pat numatomos apžvelgti kitų Tyzenhauzų rezidencijų, savo sprendimu artimų Rokiškiui, istorinio vaizdo paieškos.

The Tyzenhaus manor estate of Rokiškis: a retrospection of the primary image

Indrė Kačinskaitė

Lithuania

Cultural Heritage Centre

indre.kacinskaite@kpc.lt

The discovery of historical sources in the 21st century sparked the idea of a return to the subject of the Rokiškis manor estate. This newly uncovered information allows us to comprehensively assess the importance of this manor estate in the context of Lithuania's neo-classicist manor estates and the compositional evolution of their parks as well as to understand the meaning of this complex with regard to the further dissemination of the aesthetic image of Lithuanian manor estates.

Data from archaeological excavations and the 1810 and 1848 plans of Rokiškis county from the archives of the Rokiškis Regional Museum revealed the idea behind the Rokiškis manor estate and its true extent. Visual data is supplemented by a surviving catalogue of Rokiškis county from 1825. Iconographic material points to the fact that from the end of the 18th century the ensemble was developed quite consistently according to the principal compositional canons of French (baroque) neo-classical residences: town – manor estate – park – menagerie with a developed courtyard *cour* and *avancour* system. The Rokiškis manor estate was designed along an axial composition, which corresponds to the main model of the “great residence”, at a time when rational neo-classicism was establishing itself in architectural forms and “free planning” was becoming popular among the noble elite. This is believed to have been an expression of the monarchical ambition that was to magnify the significance of the old German family in the history of the Grand Duchy of Lithuania. The presentation will also provide an overview of historical images of other, similar Tyzenhaus residences.

Orderių kalbos interpretacija XX–XXI amžių sandūros architektūroje

Dr. Natalya Novak

Ukraina

Charkovo nacionalinis inžinerijos ir architektūros universitetas

nata-nova@mail.ru

Architektūros orderių istoriją, prasidėjusią nuo antikos kanonų, lydėjo griežtos rašytinės taisyklės ir nuorodos į šablonus. Klasikinėje architektūroje terminas „orderis“ žymėjo visumą taisyklių, taikomų architektūrinių formų statybai. Žvelgdami į visą architektūros istoriją galime stebėti, kaip keičiasi terminų „orderis“ ir „orderių stilius“ formos bei prasmės.

XX amžiaus viduryje modernizmas išgyveno krizę, dėl kurios septintąjį dešimtmetį architektūra prarado humanistinį aspektą – o tai pastūmėjo postmodernistus ieškoti naujų architektūrinės kalbos prasmių. Postmodernios architektūros lyderiai, bandę atgaivinti modernizmo epochoje prarastas „amžinąsias vertybes“, atvėrė kelią naujiems kūrybiniais ieškojimams ir orderio sistemos elementų pokyčiams. Šio judėjimo atstovus traukė „dvigubas architektūros orderių kodas“, leidęs spręsti sudėtingas urbanistines problemas. Pagrindinės profesionalų diskusijų temos nuo XX amžiaus aštuntojo ir devintojo dešimtmečio buvo architektūrinės kūrybos semantika. Postmodernioje architektūroje dialogai vyksta ne tik tarp istorinės, bet ir dabartinės kalbos struktūrų. Kuriant naujus architektūrinius objektus istorija tapo asociacijų, citatų ir nuorodų katalogu bei žodynu. Postmodernizmas skelbė „kalbančios architektūros“ idėją. Kai kurie meistras savo darbais polemizavo su antika ir klasikine skirtingų laikotarpių architektūra. Postmodernistinėje architektūroje dažnai naudota orderių sistema, kurią skirtingi menininkai interpretuoja įvairiai. Galima išskirti šių požiūrių įvairovę: nuo simboliškai klasikinio Venturio (Venturi), industrinio Bufilo (Bofill) klasicizmo iki griežtų pažiūrų akademinės Terio (Terry) architektūros. Kaip Antikos architektūros ansambliai buvo kuriami juos organizuojant ir jungiant pagal orderių sistemą, taip ir modernioje architektūroje, vystančioje ir plečiančioje klasikinio orderio stiliaus galimybes, istorinės asociacijos įkūnijamos įvairiuose šiuolaikinio miesto ansambliuose. Orderio idėjų semantinių savybių atsiradimo, raidos ir transformacijos istorija trunka jau tūkstančius metų; tai rodo, kad stabilus orderių stilius yra viena iš pagrindinių architektūros temų, būdingų tiek praeities, tiek šiuolaikiniams stiliams ir kryptims.

Interpretation of an Order language in architecture at the turn of the 20th–21th centuries

Dr. Natalya Novak

Ukraine

Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

nata-nova@mail.ru

The history of an order architecture, which began with the canons of the ancient world, was accompanied by the written fixation of rules and reference samples. In the classical architecture the term order denoted the complex of rules for architectural form constructing. Throughout the history of architecture we can observe the change of semantic representations and meanings of the concepts of “order” and “an order language” of architecture.

The crisis in modernism in the mid-twentieth century, expressed by the loss of humanistic content, in the architecture of the 1960's contributed to a postmodernist searching of the architectural language meaning. Leaders of the postmodern movement, trying to regain for the architecture the lost by modernism “eternal values”, opened the way for a new creative searching and transformation of the order system elements. The representatives of this movement were attracted by the “double code” of an order architecture, which allowed to solve complex urban problems. The central issues of professional polemics beginning of the 1970's – 1980's were the issues of semantics of the architectural creativity. Dialogic relationships of the postmodern architecture develop not only with consigned to the history language structures, but also with its colleagues. The history became a directory and a dictionary for historical associations, citations and references by creation of new architectural objects. Postmodernism declared the idea of “talking architecture”. There were masters who lead in their works the debate with antiquity, with the classical architecture of different periods. In the post-modern architecture was frequently used the order system, which is interpreted by different artists in different ways. It is possible to distinguish different approaches and variety – from the symbolic classical Venturi, industrial classicism of Bofill to the orthodox academic architecture of Terry. In the same way as in the ancient architectural ensembles were created, organizing and connecting via the order system the various space, so in the modern architecture, developing and expanding the possibilities of an order

classical language, the historical associations are embodied in a variety of images of a modern urban ensemble. The thousand-year history of the origin, development and transformation of semantic properties of order ideas shows a stable position of the order language and is one of the leading architectural themes throughout the past and contemporary styles and directions.

ARCHITEKTŪROS ATMINTIS IR FORMA

MEMORY AND FORMS OF ARCHITECTURE

Žemės rojaus idėja Lentvario dvaro parke

Dr. Vytautas Petrušonis

Lietuva

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

vytas_petr@yahoo.com

vytautas.petrušonis@vgtu.lt

Architektas, kurdamas ansamblį, užkoduoja tam tikrą žinią. Tačiau dėl to, kad operuoja kultūrinėmis prasmėmis ir su jomis susijusiais archetipais, nevalingai, neretai kai kurių žinių, kurias gali perskaityti išprusęs suvokėjas, pats autorius savo kūrinuose net nesuvokia, neartikuliuoja. Pavyzdžiui, Le Korbiuzjė (Le Corbusier) Ronšano (Ronchamp) koplyčioje (1955) užkodavo dvi idėjas, tuo tarpu Hilelis Šokenas (Hillel Schocken), profesorius iš Izraelio, įžvelgė ten dar penkis parnešimus. Tinkamas architektūrinio komplekso ypatumų, įskaitant simbolinius, pažinimas, gali suteikti motyvuotą pagrindą jo vertės išsaugojimui. Šiuo metu parkų tyrimuose didžiausias dėmesys skiriamas parko kūrėjo asmenybei, jo veiklai ir parko stilistikai, pabrėžiant bendruosius tipologinius kompozicinius aspektus, neretai mažai susijusius su pačiu parku.

Lentvario parkas (autorius Eduardas Andrė, 1840–1911) šiuo metu yra nepakankamai ištirtas. Jo kaip kultūros vertybės aprašas yra parengtas ignoruojant kultūrinį kontekstą. Visi vertingieji parko bruožai apibūrinami remiantis paviršutiniška istorine, kultūrine ir estetine informacija.

Atlikę parko analizę nustatėme, kad peizažinėje jo dalyje įgyvendinta *Žemės rojaus* kultūrinė idėja (su ja susiję šie objektai: „obeliskas“, tiltas-viadukas su grota, krioklys, „labirintas“). Visų šių objektų kultūrinė simbolinė reikšmė Lentvario parke iki šiol kitų autorių nebuvo nagrinėta. Tyrimą įkvėpė *Žemės rojaus* modelis, pagrįstas jėzuito Atanasijaus Kircherio koncepcija, aptartas Michailo Jampolskio ir Eugenio Lo Sordo darbuose. *Žemės rojaus* tema Lentvario parke pristatyta netiesiogiai, per kultūrinę parkų kūrimo tradiciją, pačiam Eduardui Andrė to nereflektuojant. Pranešime detalai aptariamas visų *Žemės rojaus* elementų vaidmuo.

Lentvario parke reiškiasi kultūrinės idėjos, apie kurias nei parko tyrėjai, nei saugotojai ar galimi restauratoriai nieko nežino. Šios naujos žinios gali būti naudingos rengiant restauracijos projektą – nepasinaudojus jomis, takai, upokšniai, tvenkiniai, augmenija, dirbtinės uolos ir pan. gali būti nekorektiškai transformuojami, „modernizuojami“. Siekiant pristatyti architektūros komplekso vertę, jų kultūrinį- semantinį turinį, reikia parengti dinaminį-sisteminį jo semantinės struktūros modelį, kuriame dabar pateikiami (preliminarūs) objekto duomenys būtų papildyti parko saugojimui ir restauravimui reikšminga informacija apie aktualias kultūrinės idėjas.

The idea of the *Terrestrial Paradise* at the Lentvaris manor estate park

Dr. Vytautas Petrušonis

Lithuania

Vilnius Gediminas Technical University

vytas_petr@yahoo.com

vytautas.petrušonis@vgtu.lt

As the architect designs an ensemble, they encode a certain message. However, because they operate with cultural meanings and associated archetypes unconsciously, it is often the case that some information, which can be gleaned by a knowledgeable viewer, is not actually perceived by the creator themselves or articulated in their writings. For example, Le Corbusier was aware of two ideas he had encoded in his chapel of Notre Dame du Haut in Ronchamp (1955), while Hillel Schocken, an Israeli professor, saw a further five. A suitable knowledge of the characteristics of an architectural complex, including its symbols, can provide justifiable grounds for preserving its value. At present, research on parks primarily focuses on the personality behind the design, their activity and the style of the park, highlighting general typological-compositional aspects that often have little to do with the park itself.

The Lentvaris Park (designed by Eduard Andre, 1840–1911) has received little attention by way of research. The description of the park as an object of cultural value was prepared with no consideration of its cultural context. All of the park's most valuable characteristics are defined based on superficial historical, cultural and aesthetic information.

Having conducted an analysis of the park, we established that the landscape design realised the cultural idea of the *Terrestrial Paradise* (objects associated with the idea included an obelisk, a bridge and grotto, awaterfall, a labyrinth). The cultural and symbolic meaning of these objects in the Lentvaris Park was never discussed by other researchers. The study was inspired by the model of the *Terrestrial Paradise* discussed in the work of Michail Jampolskij and Eugenio Lo Sordo, based on a concept developed by the Jesuit Athanasius Kircher. The theme of the *Terrestrial Paradise* is introduced at the Lentvaris Park indirectly, through the cultural tradition of park design, without the conscious reflection of Eduard Andre himself. The presentation will discuss the roles played by each element of the *Terrestrial Paradise*.

Cultural ideas manifest themselves in the Lentvaris Park of which park researchers, conservationists and possible restorers know nothing about. This new information can be useful in the preparation of a new restoration design for the park's paths, streams, ponds, flora, rocks, etc. If this knowledge is not applied, all of these elements are in danger of being transformed and modernised insensitively. In order to present the value of the architectural complex and its cultural-semantic content, a dynamic-systemic model of its semantic structure must be prepared. Alongside the objective and presently available (preliminary) data, the model should also take into account additional information about various relevant cultural ideas that could contribute to the preservation and restoration of the park.

Polichromijos evoliucija Lvovo architektūroje

Dr. Tetiana Kazantseva

Ukraina

Lvovo nacionalinio politechnikos universiteto Architektūros institutas

entteta@hotmail.com

Tam tikra spalvų paletė ir pasirinkti polichromijos metodai būdingi visų istorinių laikotarpių architektūrai. Polichromijos tipai (architektūrinis, pastatų ir tapybos) bei skirtingi metodai (freska, majolika ir t. t.) yra svarbios fasado ar interjero architektūros išraiškos priemonės. Lvovo miestas – puikus bet kokio stiliaus evoliucijos procesų tyrimo objektas. Nepaisant daugybės kylančių probleminių klausimų, anksčiau nebuvo vykdyti jokie išsamūs polichromijos Lvovo architektūroje tyrimai.

Remdamasi vietoje surinkta faktine medžiaga ir archyvinių duomenų tyrimu autorė nustatė pagrindinius polichromijos tipus ir metodus, būdingus svarbiausioms Lvovo architektūros srovėms, o vadovaudamasi statistiniais ir matematiniais įrankiais parengė polichromijos evoliucijos analizės metodiką. Ši metodika grindžiama atitinkamų polichromijos charakteristikų (medžiagos ir technikos) nustatymu; jų apibūdinimu pagal polichromijos naudojimo vietą; 9 rūšių lentelėmis su statistiškai apibendrintais rezultatais ir 9 histogramomis, vaizduojančiomis polichromijos raidą.

Autorė atskleidė polichromijos raidos Lvovo architektūroje dėsnius, būtent tai, kad jai būdingi tam tikri vingiai: dvi kulminacijos (vaizdingasis stilius ir naujasis istorizmas) ir du minimumai (klasicizmas ir funkcionalizmas). Analizuodama polichromijos naudojimą interjere autorė išsiaiškino, kad pirmoji kulminacija juda istorizmo link, o bendroji raida yra gana stabili. Tačiau polichromijos naudojimo ant fasadų histograma atskleidė jos didelę amplitudę ir suteikė galimybę nustatyti laikotarpius, kuriuose dominuoja polichromijos medžiagos (gotika, vaizdingasis, secesijos stiliai bei naujasis istorizmas) ir polichromijos technika (vaizdingasis stilius, naujasis istorizmas ir Art Deco).

Evolution of the polychromy in Lviv architecture

Dr. Tetiana Kazantseva

Ukraine

Lviv Polytechnic National University Institute of Architecture

enltexa@hotmail.com

Certain color palette and chosen polychrome methods identify the architecture of all historical periods. The polychromy types (architectural, building and painting), different techniques (fresco, majolica etc.) are the important mean of architectural expression of the façade or interior. The city of Lviv represents the perfect model for the research of any phenomenon in the process of styles evolution. Despite the wide range of problems to study no complex research of evolution of the polychromy in Lviv architecture have been held earlier.

On the base of field and archive research, the author has determined the main polychromy types and techniques spread in the main trends in Lviv architecture. On the base of statistic and mathematical tools, the author has worked out the methodology of the analysis of evolution of the polychromy. This methodology is based on the determination of the appropriate polychromy characteristics (materials and techniques); the definition of the characteristics set according to the place of polychromy use; the working of 9 types of tables with the results of statistic generalization and the construction of 9 histograms showing evolution of the polychromy.

The author has revealed the laws of the polychromy evolution in Lviv architecture, namely it has sinuous development with two culminations (in Picturesque Style and in Neo-Historism) and two minimums (in Classicism and Functionalism). Analyzing the polychromy use in interiors the author found out that the first culmination moves to Historism and the general picture of development is rather stable. However, the histogram of use of polychromy on the facades demonstrates a significant amplitude that gave a possibility to determine periods with dominating of the materials polychromy (Gothic, Picturesque, Secession and Neo-Historism) and the techniques polychromy (Pittoresque, Neo-Historism and Art Deco).

Architektūros paveldo konservavimas kaip tradicijos perdavimas: istorinis naratyvas ir autentiškumas

Dr. Tomasz Tomaszek

Lenkija

Žešuvo technologijos universitetas

ttomasz@prz.edu.pl

Šiame darbe kritiškai aptariama, kaip suprantamas architektūros paveldo autentiškumas ir kaip tai veikia jo saugojimą. Ypatingas dėmesys skiriamas analizei, kur reiktų ieškoti reikšmingų kūrinių ir kaip jų svarba priklauso nuo autentiškumo. Taip pat diskutuojama apie tai, į ką reikia atsižvelgti, kad būtų užtikrinta, jog istorinis architektūrinės struktūros naratyvas būtų tinkamai suvokiamas ir į jį kreipiamas dėmesys planuojant saugojimo veiksmus.

Conservation of architectural heritage as a transmission of tradition: historical narrative and authenticity

Dr. Tomasz Tomaszek

Poland

Rzeszow University of Technology

ttomasz@prz.edu.pl

The paper critically discusses issues in understanding the authenticity of architectural heritage and their implications for conservation action. Special focus is placed on analyzing where to look for significance and how significance depends on authenticity. There is also discussion of what must be taken into account to be sure that the historical narrative of the architectural structure is properly understood and thus it is taken into account when planning conservation action.

„Atminties“ konceptas šiuolaikinėje architektūros teorijoje

Dr. Olena Remizova

Ukraina

Charkovo nacionalinis inžinerijos ir architektūros universitetas

remizova.e@gmail.com

Atminties sąvoka architektūros teorijoje išsamiai netyrinėta. Tradiciškai priimta, kad svarbiausia žinių apie architektūros raidą saugykla yra „architektūros istorija“. Joje kaupiami faktai ir artefaktai, paminklų ir miestų aprašymai. Bet ar šių istorinių žinių pakanka profesionaliai architektų veiklai?

Tyrimas rodo, kad „akmenų istorija“ yra ne vienintelė informacijos apie architektūrą kaupimo forma. Kitas ne mažiau svarbus architektūrinės atminties aspektas atsiskleidžia šifruojant statybų ir jos stiliaus evoliuciją.

Renesanso epochoje pirmą kartą iškeltas pamirštų antikinių vertybių klausimas, kuris lėmė paminklo sampratos atsiradimą ir pirmųjų muziejų įkūrimą. Bet pagrindinis šios epochos laimėjimas buvo nauja mąstymo forma – „dialogas“ su Antika ir orderių stiliaus raida.

XX amžiaus pradžioje istorinio paveldo ignoravimas projektavimo praktikoje paskatino architektūros išgryninimą iki krištolo tyrumo, tačiau lėmė beveik visišką atminties praradimą.

Kultūrinės atminties praradimas privertė šiuolaikinius postmodernistus atkreipti dėmesį į šią problemą ir imtis plėtoti architektūros kalbą ir kultūrinę komunikaciją.

Šio tyrimo uždavinys yra atskirti epochas, kuriose buvo linkstama mąstyti istoriškai bei abstrakčiai, ir nustatyti, koks mąstymas bei stilius joms būdingas. Kaip rodo analizė, architektūrinės atminties koncepcija turi daug atspalvių ir pasireiškia įvairiomis profesinės sąmonės formomis: kanonais, dialogu su praeities epochomis, architektūrine fantazija, atmintimi, istorinėmis asociacijomis, istorijos mokslu, įvairių stilijų katalogu, muziejumi, archyvu, rekonstrukcija, restauravimu ir kitomis. Tyrimo tikslas yra atskleisti jų reikšmę ir paversti juos šiuolaikinio projektavimo priemone.

The concept of “Memory” in contemporary architectural theory

Dr. Olena Remizova

Ukraine

Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

remizova.e@gmail.com

The concept of memory is not deeply researched in architectural theory. It is traditionally accepted that the “history of architecture” as a science is the main repository of knowledge about the evolution of architecture. Facts and artifacts, descriptions of monuments and cities are retained in it. But is this historical knowledge sufficient for the architects professional activities?

As the study shows “the history of stones” is not the only form of saving information in architecture. Another equally important aspect of the architectural memory is detected during the decoding of the evolution of project activity and its language.

In the Renaissance epoch for the first time the question was raised about the forgotten ancient values that led to the emergence to concept of monument and the creation of the first museums. But the main achievement was a new form of thinking – „dialogue” with antiquity and the development of order language.

In the early twentieth century, the rejection of the historical heritage in design practice lead to the purification of the architecture to a crystal purity and an almost complete loss of memory.

The loss of cultural memory forced contemporary postmodernists to focus on this problem and to put forward the task of developing the architectural language and communication in culture.

Thus the research problem is to differentiate the epochs inclined to think historically and abstractly, and to determine what ways of thinking are peculiar for them and what languages they use. As analysis shows the concept of the architectural memory has many shades and manifests itself in a variety of different forms of professional consciousness, such as canon, dialogue with past epochs, architectural fantasy, remembrance, historical association, science of the history, catalog of styles, museum, archive, reconstruction, restoration and others. The task of the study is to reveal their meaning and to turn them into an instrument of contemporary design practice.

Vilniaus universiteto rūmų atminties pėdsakais

Nijolė Bulotaitė, dr. Loreta Skurvydaitė
Lietuva
Vilniaus universitetas
nijole.bulotaite@mb.vu.lt

„Daugiau žinome apie idėjas, kurios sklido iš Vilniaus universiteto, nei apie rūmus, kuriuose tos idėjos kilo ir sklidėsi.“ (Stepono Batoro universiteto profesorius istorikas Vladislovas Tatarkevičius (Władysław Tatarkiewicz)).

Vilniaus universiteto rūmai – ypatinga senamiesčio dalis, sukaupusi daug vertingos istorinės ir kultūrinės atminties. Universitetas po gaisrų, karų buvo atsistatomas, keitėsi, buvo uždarytas, pertvarkomas, restauruojamas, pritaikomas esamoms reikmėms. Vietos atmintis, mūsų santykis su ja leidžia ne tik išsaugoti, bet ir iš naujo atrasti ryšį su šia mums reikšminga vieta, įkūnija tęstinumą.

Iš įrašų senuosiuose ir XX amžiaus universiteto planuose, atsiminimų ir kitų dokumentų bandomė atsekti, kaip keitėsi universiteto rūmų vidinė struktūra XIX–XX a.: kur buvo skaitomos paskaitos ir kur buvo gyventa, kur vyko iškilmingi diplomų teikimai, kur sklidėsi kasdienis universiteto gyvenimas. Norime išsiaiškinti, kiek buvo stengiamasi išlaikyti senojo universiteto vidines erdves atkuriant Stepono Batoro universitetą bei kaip keitėsi pastatų paskirtis sovietmečiu, ypač prieš 400 metų jubiliejų ir po jo, kai čia vyko dideli restauravimo ir remonto darbai. Įdomu palyginti, kiek senojo jėzuitų universiteto pėdsakų išliko dabartinėje rūmų erdvėje, kiek pavyko išsaugoti pastato istorijos kaskart jį pritaikant kintantiems laikmečio poreikiams.

Čia mokėsi ir dirbo daug Lietuvos ir Europos šalių mokslui bei kultūrai svarbių žmonių, todėl įdomus ir jų kasdienis gyvenimas. Koks jis buvo, kur XVIII, XIX ir XX amžiuje buvo rektoriaus kabinetas, kokiais keliais į paskaitas vaikščiojo Adomas Mickevičius, Jozefas Frankas, Česlovas Milošas, Ferdinandas Ruščicas, Jonas Kubilius?

Vakar diena pamažu tampa istorija. Universiteto kasdienybės pėdsakai mus suartina su praeitimi ir leidžia geriau perprasti pokyčius, perskaityti simbolines universiteto pastatų, koridorių, salių, kabinetų prasmes, įprasminti čia gyvenusių, dirbusių, studijavusių žmonių kultūrinę atmintį ir patirtis.

Tracing the memory of the Vilnius University ensemble

Nijolė Bulotaitė, dr. Loreta Skurvydaitė
Lithuania
Vilnius University
nijole.bulotaite@mb.vu.lt

“We know more about the ideas that the University of Vilnius disseminated than about the ensemble where these ideas were created and developed itself.” (Władysław Tatarkiewicz, professor of history at the Steponas Batoras University).

The Vilnius University ensemble is a special part of the capital's old town with layer upon layer of valuable historical and cultural memory stored within its walls. In the face of various fires and wars, the university was frequently reconstructed, changed, closed, reorganised, restored and repurposed. Local memory and our relationship with this memory allow us to preserve and also discover anew our connection with this significant place, embodying continuity.

We are using entries from older and 20th century university blueprints, memoirs and other documents in our attempt to document how the internal structure of the university ensemble evolved from the 19th to the 20 century: where lectures were held, where students and staff lived, where graduation ceremonies took place and where the daily life of the university unfolded. We wish to find out how much of an effort was made to maintain the internal spaces of the old university with the recreation of the Steponas Batoras University and how the buildings were repurposed under Soviet rule, especially before and after the institution's 400 year anniversary, when major restoration and renovation work was under way. It is interesting to compare how much of the old Jesuit university remains in the present-day university space, and how much of the building's history was preserved every time it was adapted to the changing needs of the period.

Many prominent figures of Lithuanian and European science and culture lectured here, and their daily life at the university is a compelling source of information. What was it like, where was the rector's office in the 18th, 19th and 20th centuries, what routes were taken by Adam Mickiewicz, Joseph Frank, Czesław Miłosz, Ferdinand Ruszczyk and Jonas Kubilius to the lecture halls?

Yesterday is gradually receding into history. Traces of the university's daily life bring us closer to the past and allow us to better understand the changes it once underwent, read the symbolic meanings of the university's buildings, corridors, halls and offices, and bring meaning to the cultural memory and experience of the people that lived, worked and studied here.

PAVELDO DISONANSAI

DISSONANCE OF HERITAGE

Architektūros paveldas: materialumo skaitymas

Jūratė Markevičienė

Lietuva

ICOMOS Lietuvos nacionalinis komitetas

jurate.markeviciene@post.5ci.lt

Pranešimas skirtas architektūros paveldo daiktiškumo perskaitymui ir įžodinimui dokumentuojant istorines vietas, kraštovaizdžius ir statinius. Pagrindinis tyrimo klausimas – koks materialiojo paveldo vaizdinys glūdi inventorių klausimynuose, kokiais aspektais ir rakursais žvelgiama į daiktiškąjį paveldą, kas ir kaip yra įžodinama ir koks jo vaizdas gaunamas, vėliau ekstrapolijuojant šiuos įžodinimus į vaizdus?

Inventoriai yra būtini identifikuojant, interpretuojant ir išsaugant architektūros paveldą. Klausimų ir įrašomosios informacijos tikslumas tiesiogiai lemia konkrečių statinių, vietovių ir kraštovaizdžių išlikimą. Sukaupieji duomenys taip pat reikšmingi kultūrinio bei socialinio tapatumo stiprinimui, šiuolaikinės kultūros raidai ir ekonomikos pažangai. Todėl inventorinimui skiriama svarbi vieta visose pagrindinėse materialiojo kultūros paveldo apsaugos konvencijose.

Tarptautinius klausimynų standartus kuria Europos Taryba, UNESCO, ICOMOS, ICOM, ICCROM ir kt. Jie grindžiami šiuolaikine paveldo kaip vienos iš pagrindinių žmonijos vertybių ir teisių, taip pat kultūrų lygybės paradigma. Todėl identifikuojant ir vertinant paveldą siekiama apimti visą įvairovę, pažvelgti visais įmanomais sociokultūriniais rakursais. Įžvalgų visuotinybę deklaruoja dauguma šiuolaikinių oficialiųjų ir teorinių filosofinių paveldo vertinimo sistemų.

Tačiau praktikoje nacionaliniai architektūros paveldo dokumentavimo klausimynai nėra identiški klausimų ir reikalaujamų atsakymų pobūdžiu. Skirtumus lemia ne vien šalies paveldas, bet ir giluminiai išorės veiksniai: kultūra, dominuojančios vertybių sistemos, ypač požiūriai į nacionalinį tapatumą, atitinkama šalies politika ir pan. Todėl klausimynų tyrimai atskleidžia apsaugai formaliai nepriskiriamų, taigi neįvardytų ir netikėtų architektūros paveldo suvokimo ir perskaitymo rakursų, dėl kurių paveldas yra veikiamas plačiau ir giliau nei galėtų atrodyti.

Pranešimas skirtas trimis inventorių turinio aspektams. Pirma, lyginamai nagrinėjant tarptautinius ir nacionalinius architektūros paveldo dokumentavimo standartus, siekiama atskleisti juose glūdinčias paveldo sampratas ir paradigmas. Antra, tiriama, kaip tokie klausimynai lemia architektūros objektų daiktiškumo įžodinio turinį. Trečia, stengiamasi nustatyti, kokie daiktiškojo paveldo pavidalai ekstrapoliuojami, kai konservavimo-restauravimo, interpretavimo, pateikties ir kitoms reikmėms vykdomas atvirkštinis procesas – vizualizuojami pirmiau įžodintieji duomenys.

Pranešimas pagrįstas įvairių šalių, tarp jų ir Lietuvos, architektūros paveldo (statinių, gyvenviečių, kraštovaizdžių) dokumentavimo atvejų analize.

Architectural heritage: reading tangibility

Jūratė Markevičienė

Lithuania

ICOMOS Lithuania

jurate.markeviciene@post.5ci.lt

The presentation is dedicated to the reading of the tangibility of architectural heritage and its verbalisation through the documentation of historical locations, landscapes and structures. The study probes what kind of material heritage image lies in the catalogue questionnaires, what aspects or vantage points tangible heritage is viewed through, what is verbalised and how, and what image is produced by later extrapolating these verbalisations into imagery.

Catalogues are essential in the identification, interpretation and preservation of architectural heritage. The exactness of the questions and written information determines the survival of specific structures, sites and landscapes. The collected data is also important for strengthening cultural and social identity, the development of contemporary culture and economic progress. Thus, cataloguing plays an important role in all of the world's major conventions for the protection of tangible cultural heritage.

International questionnaire standards are prepared by the European Council, UNESCO, ICOMOS, ICOM, ICCROM and other organisations. The standards are founded on the paradigm of heritage as one of the principal values and rights of mankind and cultural equality. Thus, in identifying and assessing heritage, the goal should be to cover all of its

variety and examine it from all possible socio-cultural perspectives. The entirety of insight is declared by the majority of current official and theoretical-philosophical heritage assessment systems.

However, in practice, national questionnaires for documenting architectural heritage do not have identical questions or require the same answers. Differences are determined not only by a country's heritage, but by deep-rooted external factors as well, e.g.: culture, dominant value systems, especially attitudes towards national identity, national policy, etc. Therefore, studies of questionnaires reveal various perspectives that are formally unattributed to preservation and thus unnamed and unexpected perspectives for perceiving and reading architectural heritage, thanks to which heritage is affected more widely and deeply than is apparent.

The presentation addresses three aspects of catalogue content. First, drawing upon a comparative analysis of international and national documentation standards for architectural heritage, the presenter seeks to reveal the heritage concepts and paradigms that lie within them. Second, there is a need to investigate how such questionnaires determine the content of an architectural object's material verbalisation. Third, we will attempt to determine what manifestations of tangible heritage are extrapolated when the opposite process is applied in conservation-restoration, interpretation, presentation and for other purposes, i.e., the visualisation of initially verbalised data.

The presentation draws upon case analyses of architectural heritage (structures, sites, landscapes) documentation in various countries, including Lithuania.

Mokslinis restauravimas: misija (ne)įmanoma

Dr. Jolita Butkevičienė

Lietuva

Vytauto Didžiojo universitetas

j.butkeviciene@mf.vdu.lt

Lietuvoje sistemingi mūrinės architektūros paveldo tvarkymo darbai prasidėjo XX a. šeštojo dešimtmečio pradžioje. Šiuo svarbiausiu Lietuvos architektūros paveldotvarkos laikotarpiu susiklostė esminiai metodiniai principai, atlikti vieni iš svarbiausių ir savo apimtimi didžiausių restauravimo / rekonstravimo darbų. Tačiau, kaip rodo tyrimai, paveldotvarka dažnai neatitiko tarptautinių normų, projektai buvo realizuojami nesilaikant svarbiausio mokslinio pagrįstumo principo. Konkrečių veiksmų pasirinkimą dažnai lemdavo du pagrindiniai faktoriai: 1) objekte glūdintis autentiškos, tam tikrą pastato laikmetį reprezentuojančios informacijos kiekis; 2) išankstinė nuostata atkurti kuo senesnį pastato architektūrinį sluoksnį. Autentiškų duomenų stoka dažnai būdavo antraplanis faktorius parenkant paveldotvarkos darbų tipą ir apimtį. Noras atverti kuo senesnius architektūros klodus dažniausiai tapdavo pagrindine darbų gaire, o trūkstami dėlionės fragmentai buvo užpildomi pasitelkus skirtingus sprendimus. Taip sovietmečiu ilgainiui susiklostė saviti restauravimo ir rekonstravimo būdai: mokslinių tyrimų informacija; mokslinių tyrimų inspiruotos loginės interpretacijos; mokslinių tyrimų ir kūrybinio interpretavimo deriniai; kūrybinė interpretacija. Šiandien dažnas restauruotas / rekonstruotas mūro pastatas turi ne autentišką reprezentuojamo laikmečio formą, planą, architektūros kompoziciją, o yra XX a. sukurtas interpretacijų pavyzdys. Vertinant sovietmečio restauravimą susiduriame su tarptautinių paveldotvarkos nuostatų ir praktikos neatitikimu. Žinant sovietmečiu susiklosčiusias paveldotvarkos tradicijas, šių dienų Lietuvos architektūros paveldo tvarkymas kelia daug klausimų. Visų pirma, ar susiklostė naujas požiūris į pastate glūdinčius informacijos klodus? Kokiais esminiais principais vadovaujamesi šiandien? Ar tikrai visada įmanoma / būtina, sprendžiant konkretaus pastato restauravimo problemą, nuosekliai vadovautis tarptautine teorine baze. Galbūt XX a. antroje pusėje suformuoti svarbiausi teoriniai postulatai ne visada lengvai pritaikomi valstybėse, kuriose XIX a. nebuvo restauravimo bumo? Kas svarbiau: ar atidengus menką kelių šimtų metų senumo fragmentą sekant juo sukurti / atkurti gotikinę kompoziciją, ar XIX a. – XX a. pr. suformuotame fasade palikti dažnam praeiviui sunkiai perskaitomą atodangą. Į šiuos klausimus bus bandoma

atsakyti pasitelkus konkrečių atvejų studijas, gautus rezultatus palyginti su tarptautinėmis nuostatomis ir sovietmečiu susiklosčiusiomis tendencijomis.

Scientific restoration: mission (im)possible

Dr. Jolita Butkevičienė

Lithuania

Vytautas Magnus University

j.butkeviciene@mf.vdu.lt

In Lithuania, systematic restoration work on masonry architectural heritage began at the beginning of the 1950's. This most important period of Lithuanian architectural heritage management saw the development of essential methodological principles and the execution of some of the most important and large-scale restoration/reconstruction work. However, as research shows, national heritage management practices often failed to meet international norms, and projects were implemented without any regard for the most important principle of scientific integrity. The decision to take specific action was often determined by two main factors: 1) the quantity of authentic information representing the time period of a heritage object contained by the object itself; 2) the preconception that it is the oldest architectural layer of a building that must be restored. A lack of authentic data was usually considered to be a secondary factor when selecting the type and scope of heritage management measures. The desire to reveal the oldest possible architectural layer typically became the principal guideline for preservation work, and missing fragments of the puzzle were filled in by applying various solutions. Thus, idiosyncratic methods of restoration and reconstruction gradually developed under Soviet rule: information from scientific research; logical interpretations inspired by scientific research; combinations of scientific research and creative interpretation; creative interpretation. Today, many a restored/reconstructed masonry building does not demonstrate an authentic visual representation of its time (in shape, plan or architectural composition) but rather an interpretation from the 20th century. In assessing traditions of restoration during the Soviet period, we encounter a disparity between international attitudes towards heritage management and local practices. With the traditions established under Soviet rule in mind, many questions arise when viewing

the Lithuanian heritage management practices of today. First of all, has a new attitude emerged toward the layers of information encoded in an architectural object? What essential principles are conservationists guided by today? Is it always possible/necessary to consistently adhere to the international theoretical framework when dealing with the restoration of a specific building? Perhaps the most important theoretical postulates formulated in the second half of the 20th century cannot always be easily applied in countries that did not experience a restoration boom in the 19th century? What is more important: revealing an insubstantial fragment several hundreds of years old in order to create/recreate a Gothic composition, or leave an exposed fragment on a façade formed in the 19th–20th century that is difficult to read for the casual passer-by. The presentation will attempt to address these questions by discussing specific case studies, comparing results to international standards and trends established in Soviet times.

Disonansinis paveldas: fašistinės Italijos racionalizmo architektūros istorinio naratyvo atkodavimas

Dr. Błażej Ciarkowski
Lenkija
Lodzės universitetas
b.ciarkowski@gmail.com

Moderni architektūra fašistinėje Italijoje, kitaip nei Trečiajame Reiche ar Sovietų Sąjungoje, nelaikyta beverte. Atvirkščiai, racionalistinė architektūra čia tapo valstybės propagandos priemone. Pasak Marko De Mikeliso (Marco De Michelis), Musolinis suvokė didžiulį potencialą, slypintį modernizmo ir imperinio monumentalizmo ryšyje.

Tuo pat metu buvo diskutuojama ir apie etines architektūros vertybes. 1931 metais Pjetro Marija Bardis (Pietro Maria Bardi) atvirai pripažino, kad „fašistų architektūrai ir miestų planavimui reikalingas moralinis įsikišimas. Viskas, kas susiję su architektūra, turėtų būti kruopščiai prižiūrima bei tikrinama, turėtų būti priimami griežti sprendimai siekiant sukurti tokią modernią Italiją, kokią įsivaizduoja Musolinis.“

Musolinio architektūros politika buvo sudėtingas reiškinys. Marčelo Pjačentinio (Marcello Piacentini) projektuoti pastatai Romoje – tai didinga galios architektūra. Tuo metu likusioje Italijoje architektai racionalistai kūrė daug mažesnius modernius pastatus (pavyzdžiui, motinos ir vaiko namus ar pašto skyrius). Nors modernistiniai pastatai neturėjo daug simbolinės prasmės, jie aiškiai padėjo vykdyti fašistų partijos programą. Richardas Etlinas (Richard Ettl) juos pavadino „pasaulietinėmis fašistinės valstybės bažnyčiomis“.

Trečiajame ir ketvirtajame XX a. dešimtmečiuose palei Adrijos jūros pakrantę pastatyta daug „kolonijų“ vaikams. Tai buvo dalis socialinės programos, skirtos padėti skurstančioms italų šeimoms ir tuo pačiu ugdyti jaunosius fašistinės ideologijos pasekėjus. Modernistinė tokių kolonijų architektūra turėjo atlikti svarbų vaidmenį šiame procese.

Šiandien fašistų eros architektūrinis paveldas atrodo neharmoningai. Jo specifiniai architektūriniai simboliai daro poveikį išsaugojimo ir (arba) sunaikinimo procesui. Nors daugelio tokių pastatų meninė vertė didelė, istoriniai aspektai lemia jų dabartinę būklę – dažnas jų jau virtęs griuvėsiais.

Dissonant heritage: decoding the historical narrative of the rationalist architecture in fascist Italy

Dr. Błażej Ciarkowski

Poland

University of Lodz, Department of History of Art

b.ciarkowski@gmail.com

Modernist architecture in fascist Italy, unlikely the Third Reich and Soviet union, was not perceived as unworthy. Quite the contrary, rationalist architecture became a part of a state propaganda. According to Marco De Michelis, Mussolini was aware of the great potential hidden in the connection of modernism and imperial monumentality.

At the same time, the issue of ethic values of architecture had been discussed. In 1931 Pietro Maria Bardi openly admitted that “Fascist architecture and fascist town planning are in need of moral intervention. Everything in the way of architecture should be rigorously supervised and screened and strict judgement should be made in the name of the idea envisioned by Mussolini of a moralization in Italy”.

The Mussolini’s architectural policy was a complex phenomenon. Marcello Piacentini’s buildings in Rome were the monumental architecture of power. Whereas, on the other side, Rationalist architects designed much smaller, modern buildings across the whole Italy (for example: Houses of Monther and Child or post offices). Although modernist buildings did not have many details of symbolic meaning, they clearly fulfilled the program of the Fascist Party. Richard Ettl called them “the secular churches of the Fascist state”.

In 1920’s and 1930’s along the Adriatic coast, a number of “colonies” for children was built. They were a part of a social program, who was suppose to help poor Italian families, and, at the same time, breed young followers of fascist ideology. Modernist architecture of the colonies was supposed to play important role in this process.

Nowadays, the architecture of the fascist era, appears to become a dissonant heritage. Its specific architectural code impacts on the process of preservation and/or destruction. Although, those buildings frequently present high artistic values, the historical aspects impact on their present condition, which is often a ruin.

Sovietinės architektūros paveldas naujų politinių įtampų fone: Apie Vilniaus koncertų ir sporto rūmų (nu)vertinimą

Dr. Skaidra Trilupaitytė

Lietuva

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

skaidra_t@yahoo.com

Pranešime siekiama aptarti su Vilniaus koncertų ir sporto rūmų (VKSR) vertinimu susijusias kultūrinės ir politines įtampas. Maždaug nuo 2004 m., kai didžiąją dalį rūmų akcijų iš Lietuvos profesinių sąjungų konfederacijos įsigijusi bendrovė netrukus jas perdavė Šveicarijoje registruotai bendrovei, viešai nuolat kalbėta apie VKSR ansamblio ateitį. Šio architektūrinio komplekso likimas tuo metu priklausė nuo pragmatinių interesų. „Sovietmečio reliktas“ neteko vertės dėl to, jog statybų bendrovėms trukdė panaudoti urbanistiniu ir ekonominiu požiūriu brangų plotą. Todėl pirmojo XXI a. dešimtmečio viduryje patys architektai pripažino, jog „dabartinis statinys agresyviai veržiasi į pilių teritoriją“ ir pasisakė už statinio eliminavimą (anuo metu skambėjo terminai „rekonstrukcija“ arba „pertvarkymas“, o ne „griovimas“). Kai 2006 m. Kultūros paveldo departamanto Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba rūmus įrašė į Kultūros vertybių registrą, kito ir su statiniu susijęs intencijos. Šiandien kalbama ne apie „moraliai pasenusių“ VKSR eliminavimą, bet apie akivaizdžias istorines vertes, skelbiami konkursai statinio pritaikymui konferencijų centrui.

Taigi paveldo įvaizdį lėmė ne tiek jo būklė (vieni specialistai teigė, kad iš VKSR beliko „griuvėnų“, kiti vėliau konstatuodavo „puikią“ inžineriniu požiūriu unikalų konstrukcijų būklę), kiek pragmatiniai ir ideologiniai dalykai. VKSR išsaugojimo imperatyvą papildė ir nauja valstybės atminties politika; pastatas traktuotas kaip vertingas prisiminus čia vykusias nepriklausomybės kovas – Sąjūdžio suvažiavimą, salėje pašarvotas Sausio 13-osios aukas ir pan. Rūmų vertė kvestionuota (taip pat siūlant juos griauti) ir tada, kai Lietuvos institucijos įsivėlė į tarptautinį skandalą dėl šalimais, taip pat galimai ir statinio vietoje, buvusių istorinių žydų kapinių. Šios ir įvairios kitos peripetijos lemia kintančias būsimąjį komplekso projekto vizijas (tuo tarpu fizinis pastato pavidalas nesikeičia jau daugelį metų). Argumentacijos ypatumų ir kintančio VKSR įvaizdžio analizė gali padėti aiškiau suvokti politinius ir vertybinius kontrastus reflektuojančias paveldo vertinimo strategijas.

Soviet architectural heritage in the context of new political tensions: On the (d)evaluation of the Vilnius Palace of Concerts and Sports

Dr. Skaidra Trilupaitytė

Lithuania

Lithuanian Culture Research Institute

skaidra_t@yahoo.com

The presentation discusses the cultural and political tensions associated with the evaluation of the Vilnius Palace of Concerts and Sports (VPCS). From about 2004, when the majority of the Palace's shares were handed over to a company registered to Switzerland by the enterprise that acquired them from the Lithuanian Trade Union Confederation, the future of the VPCS complex became a constant subject of discussion in the public domain. At the time, the fate of this architectural complex depended on various pragmatic interests. The "Soviet relic" lost its value because it prevented construction companies from acquiring the economically and urbanistically valuable plot of land. Which is why in the mid-2000's, architects acknowledged that "the current structure [was] aggressively encroaching upon castle territory" and expressed the opinion that the building should be eliminated (however, at the time, the terms that were used were "reconstruction" and "repurposing", but not "demolishing"). In 2006, when the Council for the Assessment of Immovable Cultural Heritage of the Department of Cultural Heritage included the palace in the Register of Cultural Heritage, intentions towards the structure were also forced to change. Today, the public discourse does not focus on the elimination of a "morally tired" VPCS, but rather on obvious historical values, and design tenders are held for repurposing the building as a conference centre.

In the end, the image of this heritage object was determined not so much by the condition it was in (some specialists claimed that only ruins remained of the VPCS and others later established that the structurally unique building was in "great" condition from a structural perspective), but rather by pragmatic and ideological factors. The imperative to preserve the VPCS also contributed to a new national memory policy; the building began to be perceived as valuable in the context of the independence wars that were fought here, i.e., the Sąjūdis congress and the wake for the victims of the January 13th held in the hall. The value of the palace came into question once again (recurring calls

to demolish it) when Lithuanian institutions were embroiled in an international scandal over what was formerly a historical Jewish cemetery next to the building and possibly right beneath it. These and various other circumstances have determined the ever-changing visions for the future complex (while the physical building itself has not changed for many years). An analysis of the idiosyncrasies of argumentation and the changeable image of the VPCS could help us understand the political and value-based contrasts that are reflected by heritage assessment strategies.

PAVELDOTVARKA: TARP IŠSAUGOJIMO IR KLASTOJIMO

HERITAGE: BETWEEN PRESERVATION AND FALSIFICATION

Liubčios pilies restauravimo problemos

Mgr. Zmitser Savelyeu

Baltarusija

Istorinio ir kultūrinio kraštovaizdžio regeneravimo centras, Minskas

zmitser@tut.by

Pirmoji mūrinė pilis Liubčioje pastatyta 1581 metais. XVII–XVIII amžiuose ji buvo kelis kartus sugriauta ir vėl atstatyta. XIX amžiaus viduryje prasidėjo naujų rūmų ir parko komplekso su dviem išlikusiais pilies bokštais statyba. Pirmojo pasaulinio karo metais ansamblis buvo sugriautas ir visiškai atstatytas kaip mokykla tik 1949 metais. 1980 m. pilies kompleksą sudarė šie pastatai: buvę rūmai su atskiru priestatu, apleistas jėjimo bokštas ir kampinio bokšto griuvėsiai. „Lidselmaš-plant“ vadovas nusprendė restauruoti rūmus bei parką ir paversti kompleksą sanatorija. Restauracijos projektas parengtas Baltarusijos specialiosiose mokslinės restauracijos dirbtuvėse. Tačiau XX a. devintojo dešimtmečio pabaigos krizė sutrukdė užbaigti projektą. 2003 metais įkurtas privatus fondas „Liubčios pilis“, pradėjęs kampinio bokšto griuvėsių konservavimą. Atstatytas kampinio bokšto stogas ir priestatas su laiptais. Radikalčiai restauruotas jėjimo bokštas – vertingiausia pilies dalis: aštuonkampis stogas pakeistas kupolu; šis klausimas nebuvo plačiai tyrinėtas ir kai kurie sprendimai laikyti kontraversiškais. Tarp dviejų išsaugotų bokštų pastatyta siena. Šie darbai vykdyti chaotiškai, projektas nebuvo iki galo dokumentuotas. Nors atlikome tiriamąjį darbą, statybos darbų jis smarkiai nepaveikė. 2013 metais sukurta pilies restauravimo koncepcija specialistų taip pat vertinama prieštarinai. Vis dėlto statybos darbai pilyje buvo tęsiami tokiais pačiais metodais.

The Problems of Restoration of the Liubča Castle

Mgr. Zmitser Savelyeu

Belarus

Center for regeneration of historical and cultural landscapes and territories

zmitser@tut.by

The first stone castle in Liubča was built in 1581. In 17–18th centuries the castle was repeatedly destroyed and rebuilt. The creation of new palace and park complex with use of the remained two towers of the castle has begun with the middle of the 19th century. During in the First World War the ensemble was destroyed and full restored only as a school in 1949. In 1980 the castle was a complex of buildings: the former palace and outhouse, an abandoned Entrance tower and Corner tower in ruins. The head the Lidselmaš-plant decided to restore the palace and park complex and accommodate at the sanatorium. The project of restoration has been made by The Special Scientific Restoration Workshops of Belarus. But crisis of the end of 1980 hasn't allowed realizing the project. In 2003, the private foundation "Liubča Castle" was created, which began work on the conservation of the Corner tower, which was in ruins. Further in work under the guise of restoration, have become are kind of modernization and new construction. Were reconstructed roof of the Corner tower and an annex with the staircase. The radical character of the restoration had the Entrance tower, which is the most valuable part of the castle: the octagonal roof has been replaced on the dome, but it's question has not been widely studied, and had several controversial choices. The wall was built between are two preservation towers. These works were chaotic and did not have complete project documentation. Although we carried out research work, but they did not have a strong impact on the construction works. In 2013, the concept was developed by the restoration of the castle, but it caused a lot of controversy among specialists. However, construction work continued on the castle by the same methods.

Arhitektūris-meninis tyrimas restauravimo procese: Latvijos nacionalinio dailės muzejiaus atkūrimas. Radiniai, atradimai, įgyvendinimas

Vija Strupule, Artūrs Lapiņš

Latvija

Arhitektūros tyrimų grupė, LTD

vija.strupule@gmail.com

arturs@aigsia.lv

Latvijos nacionalinio meno muzejiaus pastatas Rygoje (Kr. Valdemara g. 10A) pastatytas 1903–1905 metais. Projekto autorius ir pirmasis muzejiaus direktorius buvo vokiečių architektas bei meno istorikas Vilhelmas Noimanas (Wilhelm Neumann, 1849–1919).

2013–2015 metais vyko pastato restauravimo ir rekonstrukcijos darbai. Muzejiaus restauraciją atliko UAB „Architectural Investigation Group“ (Latvija), o rekonstrukciją – UAB „Processoffice“ (Lietuva). Vykdamas projektą reikėjo nuspręsti, kaip apsaugoti kultūrinį ir istorinį paveldą, išsaugoti pastato išorinius bruožus ir vertingiausias interjero detales.

Prieš rekonstruojant muziejų buvo atliktas kelių etapų tyrimas. 2004 metais surinkti duomenys apie pastato statybos istoriją ir atlikta meninė architektūrinė inventorizacija. 2011 metais vis dar veikusiose parodų salėse trečiajame aukšte buvo leista ištirti tik ribotą apdailos plotą. Po naujausia apdaila ant sienų (apie 1928 m.) rastas originalus trafaretinių piešinių sluoksnius. Dekoratyviniams motyvams būdingi *Art Nouveau* ir neoklasikos bruožai. Istoriniai duomenys liudija, kad V. Noimanas kiekvienos salės spalvas priderino prie juose numatytų eksponuoti paveikslų.

Arhitektūris meninis tyrimas tęsėsi 2013 m., kartu su pastato rekonstrukcijos darbais. Jis atskleidė, kad originalus spalvingo interjero dizainas buvo priimtas, įgyvendintas ir egzistavo ilgą laiką – iki XX amžiaus ketvirtojo dešimtmečio pabaigos.

Restauracija apėmė šiuos etapus:

- eksterjero restauracija: fasadai ir granitiniai pagrindinio jėgimo laiptai su baliustrada ir obeliskais-žibintų stulpais,
- viešai prieinamų erdvių interjero restauracija, įskaitant staliaus dirbinių restauraciją.

Statinys iš pat pradžių buvo suprojektuotas ir pastatytas kaip muziejus, čia pritaikytos naujausios technologijos ir idėjos, naudotos Europoje meno kūriniams eksponuoti (pvz., centrinis šildymas, įstiklintos lubos,

pro kurias į parodų sales krenta natūrali šviesa, t. t.). Šie elementai buvo išsaugoti, atnaujinti ir eksponuojami.

Sienų ir lubų šalia pagrindinių laiptų apdaila buvo grąžinta į 1905 metų būklę. Iš pradžių planuota išsaugoti ir antrame bei trečiame aukštuose esančiose mažose parodų salėse eksponuoti dalį originalios apdailos. Tačiau atidengus sienos paviršių ir įvertinus technines sąlygas, iš naujo nuspręsta, kiek originalaus dizaino reiktų išsaugoti.

Restauracija buvo baigta 2015 metų gruodžio mėnesį. Muziejus lankytojams duris atvers 2016 metų gegužės 4 dieną.

Architectonical artistic research in the process of restoration – reconstruction of the building of Latvian National Museum of Art. Finds, discoveries, realization

Vija Strupule, Artūrs Lapiņš

Latvia

Architectural Investigation Group, LTD

vija.strupule@gmail.com

arturs@aigsia.lv

The building of the Latvian National Museum of Art in Riga, Kr. Valdemara Str. 10A was built from 1903 – 1905. The author of the design and its first director was a German architect and art historian, Wilhelm Neumann (1849–1919).

From 2013–2015 restoration-reconstruction works of building were carried out. The restoration part of the project has been elaborated by Architectural Investigation Group, LTD (Latvia) within the general project of reconstruction of the Museum – author UAB Processoffice (Lietuva). It involves the solutions for the preservation of the cultural and historical heritage, promoting the preservation and displaying of the exterior character as well as the most valuable interiors and the details.

Pre-reconstruction investigation works were carried out in several stages. Data on the construction history was acquired and the architectural artistic inventory was carried out in 2004. In 2011 only a limited amount of probes on finishes could have been accomplished in the functioning third floor exhibition halls. Beneath later fabric finish (around 1928) of the walls, the original layer of stenciled drawings was found. The ornamental motives are a characteristic of Art Nouveau and Neoclassicism. The historical materials witness, that W. Neumann chose

the tonal solution of each hall according to the requirements of the exhibited paintings.

The architectural artistic investigation continued in 2013 parallel to the reconstruction works of the building. It shows that the original concept of colorful interiors was accepted and existed for a long time – till the end of the 1930ties.

The restoration part covers the following solutions:

- restoration of the exterior – the facades and the main access granite stairs with the balusters and the obelisks - lantern posts,
- restoration of the public interiors, including the restoration of the joinery.

The structure already initially was designed and built as the museum building, applying the newest technologies and concepts used in Europe for the exhibition of the artworks (e.g., central heating, glazed overhead lighting for the natural illumination throughout the exhibition rooms etc.). The preservation, renovation and exhibition of the initial elements were carried out.

The wall and ceiling finish of the main staircase was restored to the situation of 1905. Conservation and exhibiting of the part of original finish was also initially planned in the small exhibition halls in the 2nd and 3rd floors. Yet after the uncovering of the wall surfaces, the technical condition was reevaluated and the amount of the conservation was reconsidered.

The restoration works were finished by the December of 2015. Museum will be open for visitors on 4 May 2016.

Fišerių šeimos koplyčia Gaurėje: išlikimo ir atkūrimo perspektyvos

Dr. Linas Krūgelis

Lietuva

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

linas.krugelis@vgtu.lt

Žvelgdami į Lietuvos provincijos sakralinį paveldą, nesunkiai pastebime aštrėjančias apleistų, dažniausiai istorizmo laikotarpio koplyčių išlikimo problemas. Matome, jog įvairių epochų didieji sakraliniai objektai – bažnyčios ir vienuolynai valstybės pastangų dėka dar gali išlikti, bet to negalima būtų pasakyti apie lokalių, ypač buvusiose dvarvietėse pastatytų, privačių koplyčių būklę. Hipotetiškai būtų galima teigti, jog veikiausiai šių objektų nykimą sąlygoja ne tik lėšų stygius, bet ir strateginės vizijos stoka, trūksta idėjinų ir praktinių orientyrų, koku funkciniu pavidalu šie pastatai galėtų būti atkurti. Pravartu išanalizuoti, kokiomis kryptimis galima ieškoti racionalių išeičių iš susidariusios situacijos.

Pranešime bus paliesta apleistų, nykstančių istorizmo laikotarpio koplyčių Lietuvoje problematika, analizuojamos šių pastatų atkūrimo ir pritaikymo visuomenės reikmėms galimybės. Istorizmo architektūros tyrimų menotyroje yra gan gausu. Dauguma šio laikotarpio Lietuvos katalikiškų bažnyčių jau yra tyrinėtos įvairių menotyrininkų, tačiau kai kurios istorizmo laikotarpio koplyčios iki šiol lieka menotyros mokslo paraštėse.

Tyrimo ašimi pasirinkta neoromantinio stiliaus koplyčia-mauzoliejus, esanti Gaurėje (Tauragės raj.). Šis sakralinis objektas tyrime atskleidžiamas kaip dar Lietuvos istorijai nežinomų faktų liudininkas, architektūriniai tyrimai perpinami su išryškėjančiais istoriniais faktais ar net legendomis. Ši koplyčia iki šiol nebuvo išsamiau tyrinėta mokslo darbuose. Tyrimas atliekamas ir kaip tam tikra atvejo studija, siekiant ištirti konkretaus istoriškai svarbaus pastato atgaivinimo ir pritaikymo šiuolaikinėms reikmėms perspektyvas.

The Fisher chapel in Gaurė: preservation and restoration prospects

Dr. Linas Krūgelis

Lithuania

Vilnius Gediminas Technical University

linas.krugelis@vgtu.lt

As we take a look at the religious heritage of rural Lithuania, we can easily notice the ever more pertinent issues associated with the preservation of abandoned, typically neo-historicist chapels. We can see that the major religious objects of various epochs – churches and monasteries – still survive thanks to the efforts of the state, however, the same cannot be said for chapels of local significance, especially private chapels built on manor house estates. Hypothetically, we could state that the decline of these structures is probably determined not only by a lack of funding, but also a lack of strategic vision: there is a shortage of ideas and practical reference points for the kind of function that could reinvigorate these buildings. It would be useful to analyse the directions in which we could search for rational solutions for dealing with the situation.

The presentation will introduce the issue of abandoned and declining chapels of the neo-historicist style in Lithuania and analyse possible solutions for restoring these buildings as well as adapting them for the needs of the public. Ample research has been conducted with architecture of the neo-historicist style. The majority of Lithuania's catholic churches of the period have been examined by various art historians. However, speaking of chapels of the same period, some of them remain beyond the limits of art-historical research to this day.

The central axis of this study is the neo-romantic chapel-mausoleum in the town of Gaurė in the district of Tauragė. This religious object is uncovered by the study as a witness of facts unknown to Lithuanian history. Architectural research is permeated with heretofore unknown historical facts and even legends. Up to now, the chapel had not been comprehensively examined in any scientific study. The study is conducted as a kind of case study for exploring the possibilities for reviving a historically significant building and adapting it for modern needs.

Skautams skirta architektūra – pamirštas paveldas

Mgr. Joanna Bogajewska-Danek

Lenkija

Poznanės technologijos universitetas

joanna.bogajewska-danek@put.poznan.pl

Šiame pranešime autorė nagrinėja architektūrą, susijusią su Lenkijos skautų veikla nuo pat jos pradžios. Tai architektūra, suprojektuota būtent skautams ir pritaikyta jų poreikiams. Tyrimas apima laikinosios architektūros, statomos skautų stovyklose, aprašymą.

Skautų judėjimus visuomet palaikė valstybinės institucijos. Komunizmo metu Lenkijos skautų veikla buvo intensyviai naudojama propagandos tikslais. Taigi žvelgiant iš architektūros pozicijų, komunistų valdžia investavo į pastatų, pritaikytų skautams, statybą, projektavimą ir pritaikymą. Daugelis šių objektų yra tikri modernizmo architektūros brangakmeniai. Straipsnyje pateikiami skautų architektūros (pavyzdžiui, pastogių ar bazių) tyrimų rezultatai. Kai kurie iš šių statinių buvo pastatyti, kiti, deja, taip ir neišvydo dienos šviesos, nors jų projektai atrodė daug žadantys. Visi šie architektūros paminklai yra pamirštas Lenkijos skautų kultūros paveldas, apie kurį verta rašyti ir kalbėti.

The architecture designed for scouts – forgotten heritage

Mgr. Joanna Bogajewska-Danek

Poland

Poznań University of Technology

joanna.bogajewska-danek@put.poznan.pl

The author in her research work examines the architecture associated with scouting in Poland since the beginning of its existence. Architecture planned especially for scouting. Architecture adapted to the scouting needs. Includes the description of temporary architecture, which build on scouting camps.

Scouting movements has always been supported by the state authorities. During communism in Poland, scouting was used strongly for propaganda purposes. Therefore architecture-wise, the communist authorities invested in scouting construction, design and adaptation of buildings. Many of these objects are real gems of modernist architecture. The article presents the results of research on the scout architecture, such as shelters or scout stations. Some of these buildings were built, others unfortunately never built, although the project seemed promising. All of these architectural monuments are the forgotten cultural heritage of Polish scouts, which is worth of being written and spoken about.

MODERNUMO RAIŠKOS ATKODAVIMAS

DECODING OF MODERNITY EXPRESSION

Iš naujo suvienyti Flandriją: iššifruoti istorizmą prieš 1914 m. ir rekonstrukciją po 1918 m. abiejose Prancūzijos ir Belgijos sienos pusėse

Dr. Peter Martyn

Lenkija

Lenkijos mokslų akademijos Menų institutas

peter.martyn@ispan.pl

Flandrijos klausimas kilo po Karolingų valdymo, kai kraštas buvo priskirtas būsima Prancūzijos karalystei. Ši maištinga teritorija kartu su likusiomis Žemutinėmis provincijomis buvo suvienyta į Burgundiją, tada paveldėta Habsburgų, vėliau buvo užimta Liudviko XIV armijos ir galiausiai padalyta pagal 1697 ir 1713 metų „taikas“, nubrėžusias Prancūzijos ir šiuolaikinės Belgijos sienas.

Džono Raskino (John Ruskin) architektūros teorijos įkvėpė pastangas išsaugoti viduramžių pastatus Briugėje, o Viole-le-Diuko (Viollet-le-Duc) gotikos ir kitų Renesanso architektūros išraiškų archeologiniai ir teoriniai tyrinėjimai smarkiai paveikė stiliaus(-ų), tariamai tinkamo(-ų) tiek tuometiniam laikui, tiek vietai, paiešką. Flandrijoje istorizmas, įtvirtintas kelių kartų architektų iš abiejų Prancūzijos ir Belgijos sienos pusių, išsirutuliojo iš bendrų pastatų formos ir detalių tradicijų. Tačiau jei papildoma įtaka prancūzų Renesansui ir (arba) klasicizmui yra akivaizdi valdant Trečiajai Respublikai (ten egzistavo stiprus potraukis eklektikai), Belgijoje (kur gausiai eksperimentuota Renesanso stiliumi), gotikos-renesanso arba manierizmo sintezė buvo įkvėpta autentiškų tradicijų, paveldėtų iš Nyderlandų architektūros istorijos. Kitas svarbus veiksnys yra pripažinimas *style traditionnel* principų, susijusių su plytų arba mišria akmens ir plytų architektūra, vyravusia tarp XVI amžiaus bei XIX amžiaus pradžios ir priklausiusia nuo tradicinių amatininkų gebėjimų, kurie kadaise taip pat klestėjo prancūziškoje Flandrijos dalyje ir kaimynystėje esančioje Artua srityje.

Belgiškosios ir prancūziškosios Flandrijos dalių architektūros ryšys dar labiau išryškėjo po Pirmojo pasaulinio karo, sugriovusio daugybę

kaimų, gyvenviečių ir miestų abiejuose Vakarų fronto pusėse nuo Bapau-
mės iki Niuporto (Nieuwpoort). Architektai, dirbę iki 1914 metų – tokie
kaip L.-M. Kordonjė (L.-M. Cordonnier, Lilé) ar J. Barbotenas (J. Barbotin,
Paryžius) Šiaurės Prancūzijoje ir J. Viérinas (Gentas / Briugė), V. Fervikas
(V. Vaerwyck, Gentas) ir J. Komansas (J. Coomans, Gentas / Ypras)
belgiškojoje Flandrijos dalyje – atliko svarbų vaidmenį restauruojant ar
atstatant išstisus architektūrinius ansamblius ir atskirus istorinės reikš-
mės paminklus. Tuo metu Prancūzijoje buvo akcentuojami utilitariniai
metodai (pvz., paryžiečio P. Pakė (Paquet) prižiūrėtas Araso rotušės
atstatymas).

Reuniting Flanders: deciphering pre-1914 Historicism & post-1918 Reconstruction of both sides on the Franco-Belgian border

Dr. Peter Martyn

Poland

Polka Academia Nauk, Instytut Sztuki

peter.martyn@ispan.pl

The overall issue originates in the post-Carolingian awarding of Flanders to the future French Kingdom. United under Burgundy with the rest of the Low Countries, then inherited by the Habsburgs, this rebellious province was seized by the armies of Louis XIV to be subsequently divided at the 1697 and 1713 'Peaces' defining France's border with modern Belgium.

If John Ruskin's architectural theories inspired the preservation of mediaeval buildings in Bruges, Viollet-le-Duc's archaeological-cum-theoretical research of Gothic and other expressions of Revivalist architecture greatly influenced the search for style(s) supposedly appropriate both for time and place. In Flanders, the Historicism conceived by successive generations of architects either side of the Franco-Belgian border was drawn from shared traditions of built form and detail. If, however, additional influences of French Renaissance and/or Classicism are evident under the Third Republic (where there existed a strong gravitation towards eclecticism), in Belgium (witnessing copious experimentation in Revivalist styles), the Gothic-Renaissance, or Mannerist, fusion drew inspiration from genuine traditions inherited from Netherlandish architectural history. Another key factor is the recognition of a „*style traditionnel*” associated with the brick or mixed stone-and-brick

domestic architecture prevailing between the 16th and early-19th centuries, dependent as it was on traditional craftsmen's skills also once thriving in French-Flanders and neighbouring Artois.

The interrelationship between Belgian- and French-Flemish architecture was further underlined following extensive destruction of villages, towns and cities both sides of the Western Front, from Bapaume to Nieuwpoort, during the Great War. Architects active before 1914 – such as L-M. Cordonnier (Lille) or J. Barbotin (Paris) in Northern France and J. Viérin (Ghent/Bruges), V. Vaerwyck (Ghent) and J. Coomans (Ghent/Ypres) in Belgian Flanders – played a crucial part in restoring or reconstructing entire architectural ensembles and individual monuments of historic significance. In France, however, emphasis, was placed on utilitarian methods (e.g. Parisian P. Paquet's supervision of Arras Town Hall's reconstitution).

Europos paveldo ženklas „1919–1940 m. Kaunui“: politinių ir architektūrinių verčių santykis

Dr. Vaidas Petrulis

Lietuva

Kauno technologijos universitetas, Architektūros ir statybos institutas

vaidas.petrulis@ktu.lt

2015 m. balandžio 15 d. Briuselyje buvo įteiktas Europos paveldo ženklas „1919–1940 m. Kaunui“, bylojantis apie „laikinosios sostinės“ fenomeno unikalumą ne tik Lietuvos, bet ir Europos kontekste. Šio ženklo reikšmė siejama su komunikacijos galimybėmis, aktyviu paveldo turinio perkūrimu bei pastangomis atkreipti dėmesį į savitas Europos identiteto raiškos formas. Įvertinimas liudija, kad Kauno tarpukario architektūros palikimas tapo svarbia paveldo diplomatijos forma, prisidedančia prie Europos naratyvo kūrimo.

Tačiau tokia architektūros įprasminimo dimensija taip pat kelia ir nemažai klausimų. Vienas svarbiausių – ar Kauno atsiradimas Europos paveldo politikos žemėlapyje leidžia manyti, kad Kauno architektūrinis paveldas turėtų papildyti ir didįjį moderniosios architektūros pasakojimą (Bauhaus, Le Corbusier ir pan.) bei išnirti kaip iki šiol mažai žinomas, tačiau reikšmingas Europos modernizmo architektūros žemėlapio fragmentas? Kitaip tariant, ar politinis „laikinosios sostinės“ ženkliskumas atspindi ir moderniosios architektūros istorijoje? Leškant atsakymo į šį klausimą, pranešime bus bandoma įk kontekstinti Kauno tarpukario architektūrą bendrajame modernizmo žemėlapyje.

Pranešime bus laikomasi prielaidos, kad materialieji artefaktai, liudijantys apie 1919–1940 m. Kauną, yra traktuotini kaip vienas ankstyviausių ir ryškiausių architektūrinio regionalizmo pavyzdžių. Šiuo aspektu Kaunas prisideda prie didžiojo modernizmo naratyvo dekonstravimo įvesdamas horizontaliąją dimensiją. Prielaida bus iliustruojama konkrečiais teiginiais apie Kauno architektūrinio-urbanistinio miestovaizdžio savitumus, pvz.: (a) miesto modernėjimas susijęs ne su sąmoningu modernistiniu planu, tačiau su spontaniška, vietos sąlygų ir galimybių nulemta modernizacija; (b) politinio ar kitokio pobūdžio reikšmei įprasminėti nėra pasitelkiamos urbanistinės vertikalės (išskyrus Prisikėlimo bažnyčia); (c) kaip vertingi miestų kompozicijos ir funkcijos elementai vertintini ir gamtinės aplinkos elementai (pvz. virš šlaito horizonto iškilę orientyrai juosia miestą, tarsi iliustruodami įžymiojo vokiečių architekto Bruno Tauto suformuluotą *miesto karūnos* [vok. *stadtkrone*] koncepciją) ir pan.

Taigi, pagrindinis pranešimo tikslas – išsiaiškinti, kokiomis konkrečiomis priemonėmis atsiskleidžia modernistinis Kauno miestovaizdis ir kokios modernizmo idėjų ir ženklų interpretacijos suteikia šiam palikimui individualų charakterį.

The European heritage label “Kaunas of 1919–1940”: the relationship between political and architectural valuations

Dr. Vaidas Petrusis

Lithuania

Kaunas University of Technology, Institute of Architecture and Construction
vaidas.petrulis@ktu.lt

On 15 April 2015, Kaunas was awarded an European heritage label *Kaunas of 1919–1940* in Brussels, recognising the uniqueness of the “interim capital” as a phenomenon in Lithuania and the whole of Europe. The meaning of this label is associated with the possibilities of communication, the active reframing of heritage content and efforts to draw attention to unique forms of expression of European identity. This acknowledgement evidences that the interwar architectural heritage of Kaunas has become an important form of heritage diplomacy that contributes to the creation of a European narrative.

However, the attribution of such meaning to architecture also raises many questions. One of these is whether the emergence of Kaunas on the European heritage policy map allows us to presume that the architectural heritage of Kaunas should be considered an addition to the great narrative of Modern Architecture (Bauhaus, Le Corbusier, etc.) and emerge as a heretofore little known but significant fragment on the map of European modernist architecture? In other words, is the political label of “interim capital” reflected in the history of modern architecture too? In answer to this question, the presentation will seek to contextualise the interwar architecture of Kaunas on the general map of modernism.

The presentation will presume that the material artefacts carrying the message of *Kaunas of 1919–1940* should be considered one of the earliest and most pronounced examples of architectural regionalism. In this respect, Kaunas contributes to the deconstruction of the great modernist narrative by introducing a horizontal dimension. The assumption will be illustrated by specific statements about the idiosyncrasies of the architectural-urban cityscape of Kaunas, e.g.: (a) the modernisation of

the city is not related to a conscious modernist plan, but a spontaneous modernisation determined by local circumstances and possibilities; (b) urban verticals are not used to bring meaning to political or other values (except for the Church of the Resurrection); (c) elements of the natural environment should also be assessed as valuable compositional and functional elements of the city (e.g., reference points above the horizon line of a sloping landscape surround the city as if to illustrate the concept of the city crown formulated by famous German architect Bruno Taut [German: *stadtkrone*], etc.

Thus, the principal aim of the presentation is to find out the specific elements that reveal Kaunas as a modernist cityscape and what modernist ideas and symbol interpretations give this legacy its individual character.

Tarpukario modernizmas provincijoje: Kurnėnų mokykla

Dr. Margarita Janušonienė

Lietuva

Kultūros paveldo departamentas

margaritajanusoniene@yahoo.com

Tai būtų istorija apie filantropą Lauryną Radziukyną – Amerikos lietuvį, inžinierių, savo lėšomis pastačiusį mokyklą gimtuosiuose Kurnėnuose (netoli Alytaus). Mokykla – įspūdingos istorizmo architektūros.

Mokyklos statyba pradėta 1934 m., o 1936 m. rudenį į pamokas susirinko pirmieji mokiniai. Visus statybos darbus finansavo čia gimęs ir augęs L. Radziukynas. Jis paaukėjo 160 tūkst. litų, o apskrities valdyba pridėjo 11 tūkstančių. L. Radziukyno nusamdyti žmonės Amerikoje parengė ne tik mokyklos projektą, bet ir sukomplektavo visa, kas reikalinga statybai. Dauguma statybinių medžiagų, trijų dydžių stilingi mokykliniai suolai, naujoviškos mokyklinės lentos, langai (net ir stiklai, užuolaidos), durys su spynomis, parketas, santechnika, radiatoriai, etc. atgabenti iš Amerikos, kur gyveno L. Radziukynas. Krovinyos buvo gabenamos iš Čikagos į Niujorką, iš Niujorko plukdomas į Klaipėdą. Iš Klaipėdos į Alytų inventorius atvežtas traukiniais, toliau į Kurnėnus – arklių traukiamais vežimais. Tik plytų ir čerpių iš Amerikos nevežė, pirkto Marijampolėje. Tiems laikams „amerikoniška“ mokykla neabejotinai buvo moderni, o „Lietuvos aidas“ 1936 m. apie ją rašė taip: „Kurnėnų mokykla it bažnyčia su bokštu. Vietos gyventojams atrodė savotiška ir neįprasta jų akiai, bet ji yra prabangiška, gerai įrengta, su visais patogumais. Didžiulė gimnastikos salė, erdvios klasės, patogūs mokytojams butai ir kambariai, vonios, vandentiekis daro šią mokyklą vienintelę Lietuvoje.“ Mokyklos bokšto viršūnėje puoše keraminis Lietuvos herbas (Vytis), sukurtas keramiko Vytauto Brazdžiaus. Sovietmečiu herbas buvo užtinkuotas, vėl atidengtas ir restauruotas Sąjūdžio laikais. Tikėtina, kad Kurnėnų mokykla ir savo statybos istorija (įsteigtas mokyklos statybos komitetas, darbus atliko Balkūnų kaimo meistrai, vadovaujami architekto Prano Medziuko), ir neregėta technologine įranga (moderni santechnika, centrinis šildymas, biologiniu būdu tvarkoma kanalizacija, dušas; teritorijoje – artezinis gręžinys, vėjo jėgainė-siurblys, naudojamas pumpuoti vandeniui iš 97,3 m gylio artezinio gręžinio į rezervuarą vandens bokšte; vėjo variklis veikė iki 1975 m.) buvo unikali ne tik Lietuvoje, bet ir visame Pabaltijo regione.

Šiandien Kurnėnų mokyklos su vėjo jėgaine kompleksas – valstybės saugomas kultūros paveldo objektas, deja, sparčiai nykstantis. Sumažėjus

mokinių, mokykla nuo 2008 m. stovi uždaryta ir nenaudojama. Nepaisant Alytaus krašto mokslininkų draugijos ir pilietiškos visuomenės pastangų aktualizuoti šį objektą, surandant jam tinkamą panaudą ir rūpinantis restauravimo projekto parengimu, komplekso pastatų fizinė būklė vis labiau blogėja.

Kurnėnų mokyklos atvejis itin parankus aptarti šiuos konferencijos rengėjų pasiūlytus aspektus:

- *Architektūros socialiniai ir kasdienybės aspektai* (mokyklos statymo komiteto veikla, bendruomenės telkimas, mokyklos ir jos aplinkos puoselėjimas vėlesniais dešimtmečiais, apleidimas ir blogėjanti būklė pastaraisiais metais);

- *Architektūrą reflektuojantys tekstai* – apie mokyklą yra rašęs rašytojas Jurgis Kunčinas, ne vieną dešimtį rašinių publikavo ilgametė mokyklos direktorė Antanina Urmanavičienė. Jos iniciatyva mokykloje buvo įkurtas Gamtos muziejus, šalia puoselėtas didelis sodas, įvairiomis progomis sodinti ąžuoliukai ir eglaitės. Mokyklos 60-mečio proga 1996 m. A. Urmanavičienė sukūrė žodžius mokyklos himnui „Odė mokyklai“, parašė ir išleido knygėlę „Kurnėnų Lauryno Radziukyno mokyklai – 60“. Įvairių tekstų ir atsiminimų apie Kurnėnų mokyklą, mokymą bei mokymąsi joje ir jos keliamas reminiscencijas yra ir daugiau.

- *Mokyklos statytojo filantropinė veikla* – pažangiausių technologijų, medžiagų ir įrangos importas į Lietuvą.

Interwar modernism in rural Lithuania: the Kurnėnai School

Dr. Margarita Janušonienė

Lithuania

Department of Cultural Heritage

margaritajanusoniene@yahoo.com

This will be a story about the philanthropist Laurynas Radziukynas, an American Lithuanian and engineer who funded the construction of a school in his home town of Kurnėnai (not far from Alytus). The school is built in an impressive neo-historicist mode.

Construction of the building began in 1934, and the first students gathered for their lessons in the fall of 1936. All construction work was financed by Radziukynas, who was born and bred in the town. He donated 160 thousand litas, and county authorities contributed 11 thousand litas of their own. The specialists Radziukynas hired in America came up with

a design for the school and collected everything that would be necessary for its construction. The majority of the construction materials, stylish school benches in three sizes, modern chalk boards, window frames (including the glazing and curtains), doors and locks, parquet boards, plumbing, radiators, etc. were shipped in from America, where Radziukynas himself lived. The cargo was shipped from Chicago to New York and from New York to Chicago. From Klaipėda to Alytus, the cargo was transported by train, and on to Kurnėnai by horse-drawn cart. Bricks and roof tiles were the only products that were sourced locally, from Marijampolė. At the time, this „American“ school was undoubtedly modern, and in 1936, the *Lietuvos Aidas* newspaper wrote of it thus: “The Kurnėnai School is much like a church with a spire. To locals, it seems idiosyncratic in style and strange to the eye, but luxurious, well-equipped and with all the modern comforts. The large gym, the spacious classrooms, the comfortable apartments, rooms and bathrooms for the teachers and the water supply system make this school the only one of its kind in Lithuania”. The school’s tower was decorated with a ceramic Lithuanian coat of arms (the Vytis) created by ceramicist Vytautas Brazdžius. Under Soviet rule the coat of arms was plastered over, but it was once again uncovered and restored in the time of the Sąjūdis. It is likely that the Kurnėnai school, the history of how it was built (a school construction committee was established, and work was carried out by the craftsmen of Balkūnai village under the supervision of architect Pranas Medziukas) and the heretofore unseen technological equipment (modern plumbing, central heating, a biological waste management system, shower; within the territory of the school: an artesian bore, a windmill-pump that was used to pump water from the 97.3 meter deep artesian bore into the water tower; the wind engine operated up to 1975) was unique not only in Lithuania, but also the entire Baltic region.

Today, the complex of the Kurnėnai school and its wind mill is a state-protected cultural heritage object. However, unfortunately, it is in fast decline. With a decline in the number of students, the school was closed in 2008 and stands unused to this day. Despite the efforts of the Alytus Regional Society of Scientists and the civic-minded community to revive the object by finding a suitable use for it and the development of a restoration project, the physical condition of the complex buildings is worsening at ever-increasing rates.

The case of the Kurnėnai School is especially useful for discussing the aspects proposed by the organisers of this conference:

- *The social and everyday aspects of architecture* (the activity of the school construction committee, the mobilisation of the community, maintenance of the school and school grounds in later decades, abandonment and deteriorating condition in recent times);

- *Writings that reflect upon architecture*: the writer Jurgis Kunčinas wrote of the school and Antanina Urmanavičienė, its long-time headmaster, published various writings about the school for several decades. By her initiative, a Nature Museum was founded at the school, a large garden was cared for nearby, and oak as well as fir trees were planted on various occasions. On the 60th anniversary of the school in 1996, Urmanavičienė wrote the words for the school hymn entitled “An Ode to the School” and published a small book entitled *60 Years of the Laurynas Radziukynas School of Kurnėnai*. Even more different texts and memoirs about the Kurnėnai School, learning there and associated reminiscences exist.

- *The philanthropic activity of the school's patron*: importing the latest technology, materials and equipment into Lithuania.

Moderniosios architektūros apraiškos Lietuvos tarpukario miesteliuose

Dr. Vilma Karvelytė Balbierienė, dr. Rasa Bertašiūtė

Lietuva

Kauno technologijos universitetas

rasaberta@gmail.com

karvelyte@gmail.com

Istoriniai miesteliai dažniausiai formavosi toje pačioje vietoje, kur buvo piliakalnis, bažnyčia ir turgus – tos istorinės ir socialiniu bei kultūriniu požiūriu kertinės jo dalys: valdžia, religija ir prekyba. Naujas tarpukario miestas, besiformuodamas minėtame kontekste, siekė iš jo išsiveržti, būti kitoks – modernus. Modernios idėjos ir praktikos: pilietinė ir tautinė savivoka, verslas ir pasiūla, laisvalaikis ir pramogos, moterų emancipacija, švietimas ir populiarioji kultūra – visa tai įvairiais pavidalais brovėsi į senąsias urbanistines erdves jas savaip keisdamos. Augant visuomenės poreikiui gyventi naujoviškoje, gražioje aplinkoje, miesteliuose atsirado naujų gyvenimo modernumą ir kitiškumą demonstruojančių architektūros formų: dideli langai, lėkšti stogai, nefunkcionalios mansardos, bokšteliai, balkonėliai, įstiklinti vienaukščiai ar dviaukščiai prieangiai pagrindiniuose fasaduose, įvairios netradicinės namo detalės. Šiuos pokyčius skatino naujos architektūros idėjos iš sostinės ir didesnių miestų. Miesteliuose išbandomos modernesnės statybos technologijos, drąsiau taikomos naujos medžiagos bei architektūros formos. Per valstybines institucijas buvo diegiamas naujoviškas požiūris į gyvenamosios erdvės formavimą, architektai ir valstybės tarnautojai propagavo mūro statybą ir savaip suprastas architektūros formas. Moderni architektūra per savitą simboliškesnę raišką būdą leido vizualiai išreikšti savininko ar kūrėjo tapatumą.

Tarpukariu miesteliuose modernumas plito kartu su naujų pastatų projektais ir mada, drąsiau pasireiškusia ketvirtajame dešimtmetyje. Jaunos valstybės siekius bei ambicijas čia ėmėsi įgyvendinti tarpukariu susiformavusi smulkioji ir vidutinioji miestietija (inteligentija, valdininkija). Valdžios įstaigos, kiti valstybės lėšomis statyti pastatai ar besiformuojančios miestietijos privatūs namai dažniau reprezentavo ir deklaravo įvairiai suprantamą modernybę. Valsčių centruose naujus pastatus dažnai projektavo vietos ir užsienio aukštąsias mokyklas baigę architektai ir inžinieriai, susipažinę su globaliomis architektūros tendencijomis. Individualių namų architektūrai būdinga funkcinė ir stilistinė įvairovė – nuo mažų paprastų utilitarių namelių iki didelių puošnių vilų – kas rodo gana

margą, nevienalytę to meto sociokultūrinę terpę. Miestelių erdvėje lygiagrečiai industrializacijos procesams vyko socialinės ir kultūrinės transformacijos – kuo didesnė veiklų ir žmonių sankaupa, tuo ryškesni šių pokyčių kontrastai.

Manifestations of modern architecture in Lithuanian interwar towns

Dr. Vilma Karvelytė Balbierienė, dr. Rasa Bertašiūtė

Lithuania

Kaunas University of Technology

rasaberta@gmail.com

karvelyte@gmail.com

Historical towns typically formed around hill forts, churches and marketplaces, i.e., around their historical and socially as well as culturally critical components: government, religious and commerce. As the new interwar town developed in this context, it sought to break out of this mould and be different – be modern. Modern ideas and practices included promoting a civic and national self-awareness, business and demand, recreation and entertainment, women's emancipation, education and popular culture – all of this was flooding into the old urban spaces and transforming them in their own way. As the public's need to live in a modern and appealing environment grew, new architectural forms began to emerge in these towns demonstrating a modern and different kind of life: large windows, flat roofs, non-functional gables, towers, balconies, glazed single-storey and two-storey porches on main façades and various other non-traditional architectural details. These changes were spurred on by new architectural ideas from the capital and the country's larger cities. Small-town residents begin to try out more modern construction technologies, take bolder steps in applying new materials and architectural forms. A new attitude towards the formation of living space was being promoted through public institutions. Architects and civil servants propagated brickwork construction and the interpretation of architectural forms. Through idiosyncratic forms of symbolic expression, architecture allowed owners and designers to visually demonstrate their identity.

In the interwar years, modernity spread in small-town Lithuania along with the construction of new building designs and fashions that expressed

themselves more boldly in the 1930's. The goals and ambitions of a young nation were left to the devices of a class of small and middle-time town citizenry (the intelligentsia and public authorities) that developed in the interwar years. Public establishments and other state-funded buildings or the private residences of the developing town citizenry represented and declared their understanding of modernity increasingly more frequently. Buildings in county centres were often designed by architects and engineers who had graduated from local and foreign schools and been exposed to global trends in architecture. The functional and stylistic variety of private houses – from small, simple utilitarian houses to large, lavishly decorated villas – reflected a very colourful and heterogeneous socio-cultural environment. Alongside the industrialisation processes occurring in small-town Lithuania, various social and cultural transformations were also taking place, and the greater the population and range of activity, the greater the contrasts evoked by these changes.

Sovietinis genas Baltijos modernizmo architektūroje, arba apie socialistinio modernizmo specifiką

Dr. Marija Drėmaitė
Lietuva
Vilniaus universitetas
marija.dremaite@gmail.com

Mokslininkai, studijuojantys socialistinį modernizmą ir jo ryšius su Vakarų modernizmu, pasitelkia įvairias koncepcijas (konvergencija, konversija, kritinė asimiliacija ar transkultūracija), mėgindami išryškinti socialistinio modernizmo specifiką. Djordis Peteris (György Péteri), rašydamas apie pokarines Pasaulines parodas, panaudojo „susiliejiimo vietų“ (*sites of convergence*) terminą, siekdamas naujai išryškinti ryšius tarp dviejų pasaulinių sistemų (rytų ir vakarų) šaltojo karo kontekste. Remiantis šia koncepcija pranešime nagrinėjama Baltijos respublikų modernistinė architektūra (1960–1990 m.) kaip Vakarų modernizmo mediatorius Sovietų sąjungoje, įgavęs pavadinimą „vidinis užsienis“.

Soviet 'gene' in Modernist Baltic Architecture, or what was socialist about socialist modernism?

Dr. Marija Drėmaitė
Lithuania
Vilnius university
marija.dremaite@gmail.com

Many scholars analysed soviet modernism in relation to western modernism and used different concepts trying to understand what was it – convergence, conversion, critical assimilation or transculturation? The concept of 'Sites of Convergence' was launched by Gyorgy Petery to yield new insights into the cultural interaction between the two 'world systems' confronting one another in the cold war. The paper focuses on the role of the modernist architecture in the Soviet Baltic republics (Lithuania, Latvia and Estonia, 1960's–1990's) as the mediators of Western modernism and avantgarde architectural phenomena in Soviet Union, known as an "inner abroad".

NAUJA ERDVĖ: TARP OBJEKTYVIOS IR VIRTUALIOS TIKROVĖS

NEW SPACE: BETWEEN OBJECTIVE AND VIRTUAL REALITY

Šiuolaikinio meno centras: pastatas, kaip naujų vaizduojamojo meno kūrinių ir parodų inspiracijos šaltinis

Dr. Aušra Trakšelytė

Lietuva

Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institutas

ausrae.trakselyte@vda.lt

Pranešime siekiama iššifruoti Šiuolaikinio meno centro (toliau – ŠMC) pastatą, t. y. aptarti jo architektūrinę specifiką ir svarbiausius „istorinius“ kaitos momentus, taip pat pateikti keletą konkrečių šiuolaikinio meno kūrinių, eksponuotų ŠMC, bei parodų, ekspozicijos architektūros pavyzdžių. Analizuojant Lietuvos ir užsienio menininkų kūrinius, pastatas, kaip vieta, ne tik veikia fiziškai ir semantiškai, bet kartu koduoja svarbius istorinius faktus, yra tiltas tarp preitės ir dabarties. Kūrinius įgyvendinančių ir parodas rengiančių menininkų, kuratorių ir architektų dėka ŠMC tampa konkrečia, materialia, kompleksine kritinį požiūrį generuojančia vieta, lokalinių kultūros savitumų „talpykla“. Tai tyrimas apie vieno statinio raidą, pasitelkiant ŠMC pristatytų meno kūrinių ir rengtų parodų pavyzdžius, aptariant juos architektūros, istorijos ir kultūros politikos, šiuolaikinio meno procesų aspektais.

Šiuo pranešimu siekiama pagrįsti, kad architekto Vytauto Edmundo Čekausko 1967 m. suprojektuoti Parodų rūmai (nuo 1992 m. – ŠMC) yra ne tik inspiracija (dažnai *įvietinto* pobūdžio) šiuolaikinio meno kūriniams ir parodoms, bet ir meno institucijos identitetą bei veiklos programą formuojantis elementas.

The Contemporary Art Centre: a building as a source of inspiration for visual art and exhibitions

Dr. Aušra Trakšelytė

Lithuania

Vilnius Academy of Arts, Institute of Art Research

ausra.trakselyte@vda.lt

The presentation seeks to decode the building of the Contemporary Art Centre (CAC), i.e., discuss its specific architectural nature and the most significant moments of “historical” change as well as present several specific examples of contemporary art displayed at the CAC and exhibition architecture. In the analysis of art by Lithuanian and foreign artists, the building as an exhibition space affects artwork not only physically and semantically, but also encodes important historical facts acts as a bridge between the past and the present. Thanks to the artists, curators and architects that contribute to the creation of artwork and exhibitions, the CAC is becoming a site that generates specific, material and complex attitudes and serves as a repository of local cultural idiosyncrasies. This is a study of the development of a single structure that draws upon examples of artwork and exhibitions hosted at the CAC and discusses them in the light of various aspects of architectural, historical and cultural policy and contemporary art processes.

The presentation seeks to prove the idea that the Exhibition Palace (renamed the CAC in 1992) designed by Vytautas Edmundas Čekanauskas in 1967 is not just an inspiration (usually site-specific) for contemporary artwork and exhibitions, but also an element that shapes the identity and agenda of the art institution.

Istorijos kūrimas: Estijos nacionalinio muziejaus atvejis

Mgr. Gregor Taul

Estija

Kondas naiviojo ir autsaidarių meno centras

gregortaul@gmail.com

2016 metų rugsėjį Estijos nacionalinis muziejus (ENM) Tartu pakraštyje atvers visiškai naujo pastato duris.

Atidaryti ENM 1909 metais paskatino panašių institucijų visoje Europoje steigimas, taigi šis ėmėsi užduoties būti pagrindiniu estų tautos dvasinių ir daiktinių artefaktų rinkėju ir saugotoju. Iki 2016 metų muziejus neturėjo specialiai jam projektuotų pastatų. 2005 metais vyko atviras tarptautinis architektų konkursas, pritraukęs 108 įmones iš 20 Europos šalių. Laimėjusiame projekte *Atsiminimų laukas*, kurį konkursui pateikė „Dorell Ghotmeh Tane Architects“ (DGT) iš Paryžiaus, siūloma muziejų įkurdinti netoliese esančioje buvusioje sovietų karinėje bazėje – taip muziejus tapo fizine aerodromo tąsa ir simbolišku manifestu, kad žmogus turi imtis aktyvių veiksmų, jog susigyventų su prisiminimais – net ir pačiais slogiausiais, tokiais kaip sovietų okupacija. *Atsiminimo lauko* idėja išties pritrėnkianti, tačiau architektūra nėra vienintelis kontekstas, kurioje ji gali būti nagrinėjama. Iš tikrųjų, kaip ypač gilią temą, ją puikiai tiktų tirti bet kurios šakos humanitariniams mokslams.

ENM pasiūlė Gregorui Taului parašyti knygą apie pastatą. Ne taip ir dažnai apie naują statinį parašoma 25 tūkst. žodžių esė, tiesą sakant, beveik neįmanoma rasti monografijos apie naujesnius nei 10–20 metų pastatus. Šiame darbe noriu pasidalinti kai kuriais teoriniais architektūros kritikos ir istorijos santykio aspektais, su kuriais susidūriau rašydamas minėtą esė.

History in the Making: Estonian National Museum's case

Mgr. Gregor Taul

Estonia

Kondas Centre of Outsider Art

gregortaul@gmail.com

In September 2016 the Estonian National Museum (ENM) will open its doors in a brand new building in the outskirts Tartu.

The opening of ENM in 1909 was encouraged by similar institutions all over Europe and so it set its task to be the foremost collector and preserver of the mental and physical artefacts of Estonians. Until 2016 the museum was without its very own purpose-built home. An open international architectural competition was held in 2005, attracting 108 offices from 20 European countries to take part of it. The winning entry *Memory Field* by Dorell Ghotmeh Tane Architects (DGT) from Paris proposed to reappropriate a nearby former Soviet military base as the setting for the museum, thus the museum became a physical continuation of the airfield, while symbolically it manifested that memory – even the worst kind of memories like the Soviet occupation – is something one needs to actively deal with. The *Memory Field* certainly boasts a striking architectural idea, but architecture surely isn't its only context. In fact – as an immensely loaded structure – it would make a perfect subject for nearly any field involved in the humanities.

ENM proposed Gregor Taul to write a proper book about the building. It's not very often that a 25 000 word-long essay is written on a new building, in fact it's nearly impossible to find any monographs on buildings younger than 10-20 years. In my paper I wish to share some of the theoretical issues regarding the relationship between architectural criticism and history I have faced while working on this essay.

Istorija ir rinka: nacionalinis „Architektūros muziejus“ tarp profesionalizmo ir architektūrologijos

Dr. Alexander P. Bouryak

Ukraina

Charkovo nacionalinis inžinerijos ir architektūros universitetas

abouryak@yahoo.com

Norminis veiklos modelis įprastoje architektūros darbų meno rinkoje apima tris pagrindines institucijas. Visų pirma tai architektūrologija, kurios funkcija yra formuoti kultūriškai pagrįstas žinias apie šiuolaikinę architektūros procesą. Antroji yra architektūros kritikos institucija, formuojanti šiuolaikinių menininkų ir tendencijų vertinimus. Šių institucijų bendradarbiavimui tarpininkauja profesionalus „architektūros muziejus“ – tai žinių sandauga, kurią kuria ir tvarko profesionalūs architektūros istorikai. Architektūrologija atsakinga už naujų žinių apie objektus ir profesinio gyvenimo įvykius įtraukimą į „muziejų“. Jei architektūrologija ir kritika neatlieka savo funkcijų nacionaliniame architektūriniame švietime, žinių struktūros „muziejus“ veikimas nutrūksta. Tada „muziejus“ yra neorganizuotas ir iš jo atimama galimybė normalizuoti ir skatinti profesinį tobulėjimą bei architektūros auditorijos lavinimą. Be „muziejus“ architektūros rinka negali veikti kaip meno objektų rinka.

Tikrai vertinga architektūros kritika gyvavo tik trumpą šalies istorijos laikotarpį – nuo antro XIX amžiaus ketvirčio iki Pirmojo pasaulinio karo pradžios. Profesionalio avangardinės architektūros kritika (XX a. trečiojo dešimtmečio vidurys – ketvirtą dešimtmečio pradžia) kovojo už centralizuotas ir ideologizuotas vyriausybės sistemas architektūros dizaine viršenybę. Po karo siaurą užduočių spektrą, suderintą su oficialia ideologija, atliko „stalinistinė“ architektūros kritika. Šioki tokį kritinės minties atgimimą aštuntajame ir devintajame dešimtmečiuose sutrikdė griaujami procesai devintojo dešimtmečio pabaigoje.

Architektūrologijos institucija – kaip operatyvi faktinių architektūros procesų ir reiškinių tyrėja – nesuformuota nei Rusijoje, nei Sovietų Sąjungoje.

Paminklų apsaugos srityje taip pat esama daugybės problemų, susijusių su žiniomis paremtos architektūros meno rinkos nepakankamumu. Ypač sudėtinga įtraukti posovietines šalis į atitinkamas tarptautines organizacijas – ICOMOS ir DOCOMOMO. Pavyzdžiui, Ukraina prie DOCOMOMO prisijungė tik 2012 metais, praėjus ketvirčiui amžiaus nuo organizacijos įkūrimo.

Architektūros paminklo statusas įgauna prasmę tik gerai veikiant profesionaliai „muziejaus“ sistemai; tai ypač svarbu siekiant nustatyti ir apibūdinti moderniosios architektūros paminklus.

History and market: National “Museum of Architecture” between professionalism and architectureology

Dr. Alexander P. Bouryak

Ukraine

Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

abouryak@yahoo.com

Normative-activity pattern of normal art-market of architectural works includes three main institutions. This is, firstly, architectureology, function of which is to develop a culturally-founded knowledge about the current architectural process. The second is the institution of architectural criticism, which forms current ratings of artists and trends.

Functioning of both institutions is mediated by the all-professional “Architectural Museum” – a knowledge formation, which is created and kept in order by professional historians of architecture. Inclusion of a new knowledge about objects and events of the professional life into the structure of the “Museum” is provided by architectureology.

If architectureology and criticism do not perform their functions in the national architectural school, completion of the knowledge structure of the “Museum” is terminated. Then the “Museum” is disorganized and is deprived of the possibility to provide a normalizing and stimulating effect on the profession and on the enlightening of the architectural audience. Without that architectural market cannot function as a market of art objects.

The fully valuable architectural criticism has existed only during a short segment of the domestic history – from the second qtr. of the 19th century up to the beginning of the World War I. Professional criticism of avant-garde architecture (mid 1920's – early 1930's) fought for supremacy in the centralized and ideologized governmentalized system of architectural design. After the war, “Stalin's” architectural criticism performed a narrow range of tasks of the official ideological line holding. Certain revival of the critical thought in the 1970's–1980's was broken off abruptly by destructive processes of the late 1980's.

The institution of architecturology – as an institution of operative research of actual architectural processes and phenomena – was not formed neither in Russia, nor in the Soviet Union.

A number of problems in the field of monuments protection are also related to the dysfunctions in the knowledge support of the architectural art-market. These are in particular difficulties of involving of post-Soviet countries into activities of the relevant international organizations – ICOMOS and DOCOMOMO. For example, Ukraine has joined DOCOMOMO International only in 2012, a quarter of century after establishing of this world organization.

Status of an architectural monument is meaningful only in a well-functioning system of the professional «Museum»; this is especially important for identification and description of modern architecture monuments.

Modernioji XX a. 7 deš. architektūra Lenkijos vaidybiniuose filmuose kaip to meto propagandos elementas

Hab. dr. Adam Nadolny

Lenkija

Poznanės technologijos universitetas

adam.nadolny@put.poznan.pl

Modernios XX amžiaus septintojo dešimtmečio architektūros poveikis ideologijai ir kino pramonei nėra iki galo iširtas. Dėl politinės to meto situacijos (socializmo) architektūra buvo kuriama siekiant patenkinti valdžios primestą interpretaciją. Dėl politinių pokyčių, kurie įvyko Lenkijoje po 1956 metų, šios šalies demokratizacija po Stalino mirties Sovietų Sąjungoje tapo oficialia propagandos priemone. Dėl savo tarptautinio pobūdžio ji, viena vertus, užmezgė ryšį su Vakarų Europos architektūra, kita vertus, valstybės viduje jos poveikis buvo orientuotas į erdvės ir vaizdinių panaudojimą, skleidžiant propagandą apie to laikotarpio sėkmę ir kuriant teigiamą dominuojančios politinės sistemos įvaizdį Lenkijos piliečių akyse.

To laiko Lenkijos vaidybiniuose filmuose šiuolaikinė architektūra vaizduota daugiausia palankiai, pabrėžiant erdvinius, vaizdo, taip pat ekonominius aspektus – dažniausiai filmuoti pastatai buvo sukonstruoti iš didelių blokų. Septintąjį dešimtmetį vaidybiniai filmai tapo idealiu tarpiniu Lenkijos auditorijai pristatyti modernizmą, suvokiamą per naujus pastatus, iškilusius atsižvelgiant į tuometines tendencijas. Tų laikų filmai – puiki tyrimų medžiaga, leidžianti pamatyti ir suvokti tuometinę atmosferą, perteiktą per kino kadruose užfiksuoto modernizmo perspektyvą.

Šiuo pristatymu siekiama atskleisti, kaip modernioji architektūra tapo populiarių to meto filmų fonu ir reikšmingu komponentu. Reikia pažymėti, kad modernizmas dažnai vaizduotas komedijose ir psichologinio siužeto filmuose, tai yra, plačiai auditorijai skirtose juostose. Pristatyme taip pat bus apžvelgtas ideologinis šiuolaikinės architektūros veiksnys: daug svarbių pastatų, be kitų ir *Supersamas* Varšuvoje, niekada nebūtų pastatytas, jeigu ne valdžios primestos politinės, socialinės ir ekonominės tendencijos.

Ši prezentacija yra Poznanės technologijos universiteto Architektūros fakultete autorius atliekamo projekto „Architektūra ir miestas lenkiškuose filmuose XX amžiaus septintajame ir aštuntajame dešimtmečiuose; III dalis“, kurį finansuoja Lenkijos švietimo ir aukštojo mokslo ministerija Varšuvoje, dalis.

Modern architecture of the 1960's in the Polish feature films as an element of propaganda of the times

Hab. dr. Adam Nadolny

Poland

Poznan University of Technology

adam.nadolny@put.poznan.pl

Modern architecture of the 1960's is the issue not yet completely researched and diagnosed as regards its impact combined with the ideology and film industry. For the reason of the political situation at the times (socialism), the said architecture was designed to imply a top imposed manner of its interpretation. Accounting for the political changes which occurred in Poland after 1956, democratisation of the country after the death of Stalin in the Soviet Union became an official tool of propaganda. For the reason of its international nature, it, on one hand, created a link with the architecture of the Western Europe, and on the other hand, its internal impact was focused on the use of its spatial and visual assets as a component of the propaganda of success of the times for the purpose of creation of a positive image of the then prevailing political system in the eyes of the Polish citizens.

The image of modern architecture presented in the Polish feature films of the period mainly showed the positive aspects thereof, including spatial, visual as well as the economic aspects - buildings constructed in large panel technology. The feature film became, in the 1960's, an ideal medium for presenting modernity in Poland perceived through new buildings erected with the observance of the modern trends. The feature films of those times make up perfect research material letting us see and grasp the atmosphere of the times perceived through the perspective of modernity recorded in the film shots.

This presentation aims at disclosing how modern architecture became the background and a significant component of the plots of popular films of the times. It must be pointed out that modernity was often used as part of the plot in comedies and psychological films, that is in pictures intended for a wide range of audiences. The presentation shall also account for the ideological factor of modern architecture, many of important buildings, among others Super Sam in Warsaw, would never have been constructed but for the top imposed political, social and economic trends.

This presentation is part of the research of the author carried out at the Faculty of Architecture at Poznan University of Technology within the research project entitled "Architecture and the town in Polish films of the 1960's and 1970's part III" financed by the Polish Ministry of Science and Higher Education in Warsaw.

KONFERENCIJOS SESIJA DUBINGIUOSE

CONFERENCE SESSION IN DUBINGIAI

Dubingių piliavietės perskaitymas: archeologija, antropologija, istorija, skaitmeninės technologijos, architektūra ir komunikacija

Dr. Albinas Kuncevičius, dr. Rimvydas Laužikas, Ramūnas Šmigelskas

Lietuva

Vilniaus universitetas, VšĮ Kultūros paveldo akademija

rimvydas.lauzikas@kf.vu.lt

a.kuncevicius@gmail.com

ramunas.smigelskas@gmail.com

Dubingiai yra mažas miestelis Molėtų rajone, netoli Vilniaus, šalia ilgiausio Lietuvoje Asvejos ežero. Šio ežero saloje, piliavietėje išlikę XV–XVII amžių bažnyčios ir rūmų pastatų likučiai. Iki 2003 metų tyrimų pradžios šis paveldo objektas buvo beveik nelankomas turistų, neįtrauktas į turistinius maršrutus, jo vertė buvo „įšaldyta“. 2003–2011 metais buvo atlikti piliavietės archeologiniai tyrimai. Tyrimų metu buvo taikytas tarpdisciplininis požiūris, vienos mokslinės problemos sprendimui susiejęs archeologijos, fizinės antropologijos, istorijos, menotyros, fizinių mokslų metodus. Piliavietės tyrimuose ir radinių fiksavimui taikyti skaitmeninėmis technologijomis grįsti metodai. Taikant šiuos metodus buvo ištirti piliavietėje buvusių svarbiausiųjų pastatų – rūmų ir bažnyčios vietos, išanalizuota kultūrinių sluoksnių stratigrafija piliavietėje, jie datuoti. Ištirti ir identifikuoti Radvilų giminės žmonių palaikai, rasti bažnyčios archeologinių tyrimų metu. Mokslinių tyrimų rezultatai buvo publikuoti trijose mokslinėse monografijose 2009 m., 2011 m. ir 2015 m. Archeologinių tyrimų metu atrasti Radvilų giminės žmonių palaikai piliavietėje perlaidoti 2009 metais. Mokslinių tyrimų metu padaryti atradimai, sukaupia ir plačiai komunikuojama mokslinė medžiaga leido paversti Dubingių piliavietę vienu lankomiausių Lietuvoje paveldo objektų, kas (per tiesiogines ir netiesiogines investicijas) atnešė naudą visam mikroregionui. Dubingių piliavietės atvejis yra geras pavyzdys to, kokias pridėtinės vertes šių dienų visuomenei gali sukurti moksliniai tyrimai.

Reading the Dubingiai Castle: archeology, anthropology, history, digital technologies and communication

Dr. Albinas Kuncevičius, Dr. Rimvydas Laužikas, Ramūnas Šmigelskas

Lithuania

Vilnius University, Kultūros paveldo akademija VŠĮ

rimvydas.lauzikas@kf.vu.lt

a.kuncevicius@gmail.com

ramunas.smigelskas@gmail.com

Dubingiai is a small town in the District of Molėtai, not far from Vilnius. It is situated right next to Asveja, the longest lake in Lithuania. An island in this lake is home to the remains of church and palace buildings from the 15th–17th centuries. Up to the beginning of research conducted in 2003, this heritage site received almost no visitors, was never incorporated in tourist routes, and stood isolated as an asset on lock down. Over the 2003–2011 period, archaeological studies were conducted at the castle site. The studies were carried out with an interdisciplinary approach towards a single scientific problem, drawing on methods from archaeology, physical anthropology, history, art history and the physical sciences. Researchers applied digital technology-based methods in their work and for preserving artefacts. The application of these methods allowed researchers to examine the position of the most important buildings on the castle site, i.e., the palace and church, analyse the stratigraphy of the site's cultural layers and date them. The remains of members of the Radvila family uncovered during the excavation were examined and identified. The findings of the various studies were published in three scientific monographs in 2009, 2011 and 2015. The remains of members of the Radvila family discovered during the dig were reburied on the castle site in 2009. The discoveries made during the archaeological excavation and the scientific material collected and widely communicated as a result of the research effort resulted in the Dubingiai castle site becoming one of the most visited cultural heritage sites in Lithuania, which (through direct and indirect investment) contributed to the economic welfare of the entire microregion. The case of the Dubingiai castle site is a great example of how scientific research can generate tangible added value for present-day society.

Išnykusio kultūros paveldo architektūros kodai: Vilnius–Dubingiai (sinagogų architektūros atvejis)

Dr. Marija Rupeikienė
Architektas Antanas Rupeika
Lietuva
bulakaite@gmail.com

Pranešime numatyta pristatyti išnykusią Lietuvos kultūros paveldo dalį – Vilniaus ir Dubingių sinagogas – pastatus, kurie liko užfiksuoti tik brėžiniuose, nuotraukose ar piešiniuose. Išnykusių sinagogų ikonografijoje liko užfiksuota šių pastatų architektūra su savita istorinių ženklų kodų sistema, kurią būtina iššifruoti. Tyrimui sąmoningai pasirinktos konferencijos rengimo vietos: didžiausias Lietuvos miestas – vadintas Lietuvos Jeruzale, kuriame iki Antrojo pasaulinio karo buvo pastatyta daugiau nei šimtas žydų maldos namų, ir mažas miestelis, kuriame stovėjo tik viena sinagoga. Nors šiuo atveju Vilnius ir Dubingiai traktuotini kaip antipodai, juose stovėjusių sinagogų tyrimu siekiama nustatyti bendrą, būdingą tik šiems sakraliniams pastatams architektūros kodų sistemą, kuri amžių bėgyje kito; nuo XIX a. vidurio ji darėsi vis ryškesnė ir labiau atpažįstama. Vilniaus atveju (dėl susiformavusių specifinių sąlygų) dalis buvusių sinagogų į šią kodų sistemą nepatenka, todėl jų identifikavimui nepakanka taikyti vien diachroninį architektūros tyrimo metodą ar pasitelkti istorinį pasakojimą.

Svarbi pranešimo dalis – gausi grafinė medžiaga: pristatomi neišlikusių Vilniaus sinagogų ryškiausi pavyzdžiai (nuo renesanso epochos iki tarpukario laikotarpio); šie Vilniaus pastatai lyginami su kitų šalių sinagogomis (pasitelkiamos iliustracijos). Numatyta pateikti Vilniaus sinagogų istorinių ženklų architektūros kodų sistemos tyrimo išvadas: grafiškai pavaizduoti buvusių stilinių epochų ir laikotarpių sinagogų architektūros kodus, užfiksuotus plano struktūroje, fasadų kompozicijoje, detalėse ir pan. Taip pat numatyta pristatyti Dubingių sinagogos matavimo brėžinius ir restauravimo projektą, aptarti jos architektūros ypatumus bendrame medinių sinagogų architektūros tyrimų kontekste.

The codes of vanished architectural heritage: Vilnius–Dubingiai (the case of synagogue architecture)

Dr. Marija Rupeikienė
Architect Antanas Rupeika
Lithuania
bulakaite@gmail.com

The presentation will introduce a no longer existing part of Lithuanian cultural heritage – the synagogues of Vilnius and Dubingiai, buildings that only remain in blueprints, photographs and drawings. The iconography of the vanished synagogues presents a record of their architecture and their unique system of historical-symbolic codes that need to be decoded. The locations of the conference were consciously selected for this study: the largest Lithuanian city, once called the Jerusalem of Lithuania, and which was home to over one hundred Jewish temples before World War II, and a small town that only ever had a single synagogue to its name. Even though, in this context, Vilnius and Dubingiai should be viewed as antipodes, the study sought to establish a common system of architectural codes characteristic of these religious buildings. This system evolved as time went by, becoming increasingly more distinct and recognisable by the middle of the 19th century. In the case of Vilnius, some former synagogues do not use this same system of codes (due to circumstances specific to the area), and thus applying a diachronic method of architectural research or drawing upon historical narrative will simply not be enough.

The substantial collection of visual material is an important part of the presentation. We will be presenting the most prominent examples of no longer existing synagogues in Vilnius (from the Renaissance to the interwar years), and comparing them to synagogues in other countries (illustrations). The conclusions of this study of the historical architectural code systems in Vilnius synagogues will also be graphically illustrated as the architectural codes of specific stylistic epochs in the structure of architectural plans, façade compositions, details, etc. We will also present the measurement blueprints and restoration project for the Dubingiai synagogue and discuss the architectural features of the synagogue in the general context of wood synagogue architecture.

Dubingių katalikų bažnyčios raida: tipiška ir išskirtinė

Dr. Skirmantė Smilingytė-Žeimiene
Lietuva
Lietuvos kultūros tyrimų institutas
zeimienne@gmail.com

Katalikų Bažnyčios Lietuvoje raidos *pars pro toto* galėtų būti Dubingių katalikų bažnyčios istorija, puikiai iliustruojanti daugelį svarbiausių jos etapų. Dubingių bažnyčiai pradžia davė antra po Lietuvos krikšto valdovų fundacijų banga. Tai vadinamoji vytautinė bažnyčia, pastatyta Asvejos ežero saloje XV a. I pusėje. Ir kaip įprasta, kad jos fundatorius – Vytautas Didysis, žinoma tik iš vėlesnių paliudijimų, o tiksliai pirmosios bažnyčios statybos data ir išvaizda yra nugrimzdę užmarštin. Vėliau, kaip ir daugelio Lietuvos bažnyčių, į Dubingių šventovės istoriją įsirašė kilmingos giminės. Deja, nežinoma, kaip atrodė katalikų maldos namai, į kuriuos 1547–1548 m. Dubingiuose gyvenusi karalienė Barbora Radvilaitė kasdien eidavo melstis ir kuriuos jos brolis Mikalojus Radvila Rudasis, apie 1564 m. atsisakęs katalikybės ir tapęs kalvinu, užvaldė (sunaikino?). Jo padarytą katalikams skriaudą teko atlyginti paskutinei Dubingių Biržų Radvilų šakos atstovei Liudvikai Karolinai Radvilaitei (1667–1695). Teismas ją, mažametę našlaitę, įpareigojo Dubingių miestelyje (jau ne saloje) pastatyti katalikams naują bažnyčią. Taip būsimoji markgrafienė Liudvika Karolina Radvilaitė tapo 1678 m. pradėtos statyti medinės bažnyčios, gavusios Švč. Mergelės Nekaltojo Prasadėjimo titulą, kuris kontrreformacijos laiku simbolizavo katalikybės triumfą, fundatore. Didįjį altorių puošė Švč. Mergelės Marijos Nekaltai Pradėtosios atvaizdas, labai gerbtas parapijiečių (antai 1726 m. jį supo net 24 metaliniai votai). Tuo metu šventovėje būta trijų meistriška drožyba ir polichromija puoštų altorių, o 1782 m. minimi jau penki altoriai, tačiau XX a. I pusėje – jų vėl liko trys. Kaip bėgant laikui keitėsi ne tik altorių išvaizda, kūriniai juose, bet ir paties bažnyčios pastato formos bei titulas – bus bandoma pranešime atkurti pagal rašytinius ir ikonografinius šaltinius. Ir ne tik 1954 m. sudegusios šventovės, ant kurios pamatų dabar kyla naujoji, bet ir po gaisro bažnyčią atstojusios kapinių koplyčios, irgi sudegusios 1958 m.

The history of the Dubingiai Catholic Church: the typical and the exceptional

Dr. Skirmantė Smilingytė-Žeimienė

Lithuania

Lithuanian Culture Research Institute

zeimiene@gmail.com

Pars pro toto, the history of the Catholic Church in Lithuania could be exemplified by the history of the Catholic Church of Dubingiai, which illustrates the majority of the most important stages the Lithuanian Catholic Church went through as a whole. The beginnings of the Dubingiai Church go back to the second wave of funding from state heads after the Christianization of Lithuania. This was a so-called *vytautinė* church built on an island in the lake of Asveja in the first half of the 15th century. As usual, the fact that Vytautas Magnus was its founder is only known from later accounts, and the exact date of when construction began on the first church and information about what it looked like has disappeared into historical oblivion. Later, much like with the majority of Lithuanian churches, a noble family became entwined in the history of the Dubingiai Church. Unfortunately, we do not know what the Catholic church could have looked like, a church that Queen Barbora Radziwiłł visited every day for prayer during her 1547–1548 residence in Dubingiai, and which her brother, Mikalojus Radziwiłł the Brown, took over (destroyed?) once he had rejected Catholicism for Calvinism in roughly 1564. This offence against Catholic believers had to be repaid by the last representative of the Dubingiai-Biržai branch of the Radziwiłł family, Ludwika Karolina Radziwiłł (1667–1695). The court burdened her, a young orphan, with the task of building the Catholics of Dubingiai a new church (this time not on an island). Thus, the future margrave Ludwika Karolina Radziwiłł became the founder of the Church of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary, a title that symbolised the triumph of Catholicism during the counter-reformation. Construction of the wooden church began in 1678. The great altar was adorned with an image of the Blessed Virgin Mary of the Immaculate Conception, which was worshipped greatly by the parishioners (in 1726, it was surrounded by as many as 24 metal votive offerings). At the time, there were three masterfully carved and polychromatic altars. This number increased to five in 1782 and decreased to three again in the first half of the 20th century.

The presentation will draw upon written and iconographic sources to trace the changes that affected the church's altars, artwork, the shape of the building itself and its name. The presentation will examine both the church that burned down in 1954 and the cemetery chapel that was built in its stead, and which awaited the same fate in 1958.

(At)gimstanti krikščioniškosios kultūros mecenatystė: Dubingių Šv. Jurgio bažnyčios atvejis

Dr. Aurelija Rusteikienė

Lietuva

Lietuvos dailės istorikų draugija

Apie krikščioniškosios kultūros mecenatystę Lietuvoje dažniausiai kalbama būtuojų laiku, menant Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikus. Veršlininkų Rusteikų šeimos pasiryžimas atgaivinti Dubingių maldos namus atvertė naują puslapį šiandieninėje filantropijos istorijoje. Dubingių Šv. Jurgio bažnyčios atstatymą galima laikyti išskirtiniu XXI a. krikščioniškosios kultūros mecenatystės Lietuvoje pavyzdžiu.

Pranešimo tikslas – atskleisti šiandienos bažnytinio meno užsakymo ir atlikimo proceso ypatumus Lietuvoje, palyginti juos su mecenatystės tradicijomis LDK. Mecenato požiūriu įvertinamas bažnytinių institucijų ir valstybinių organizacijų vaidmuo, projekto dalyvių, rėmėjų bei savanorių indėlis. Iškeliama kultūros paveldo vertybių išsaugojimo bei ikonografinės tradicijos tęstinumo problema, nusakoma, kaip sprendžiamas meninių idėjų dermės klausimas. Pranešime aptariamos ir Dubingių Šv. Jurgio bažnyčios atstatymo projekto pakopos: nuo bažnyčios kaip statybų objekto iki bendruomenės sutelkimo ir Dubingių miestelio atgaivinimo idėjos.

Dubingių Šv. Jurgio bažnyčios atstatymo idėja pradėta įgyvendinti 2007 m. Pagrindinis statybų mecenatas – „Aurelijos ir Aurelijaus Rusteikų fondas“, gavęs Bažnyčios pritarimą, užsakymą pateikė „Vilniaus architektūros studijai“, pastaroji konkursui parengė 12 projektų. 2009 m. projektų pristatyme Dubingiuose dalyvavo ir atrinktąjam projektui pritarė tuometinis Kaišiadorių vyskupas Juozas Matulaitis bei Dubingių bendruomenės nariai. 2012 m. pradėta statyba. Projekto autoriai – arch. Kęstutis Pempė, arch. Daiva Pauliukonienė, statybų rangovas – bendrovė „Gotika“. 2016 m. planuojama baigti generalinius darbus ir tęsti bažnyčios įrengimą bei vidaus puošybą menininkų kūriniiais.

(Re)vival of Christian culture patronage: the case of the St George church in Dubingiai

Dr. Aurelija Rusteikienė

Lithuania

Lithuanian Art Historian Society

In Lithuania, patronage of Christian culture is most often spoken of in the past tense, in reference to the times of the Grand Duchy of Lithuania. However, the determination of the business-owning Rusteika family to revive the Dubingiai house of prayer turned a new page in the present-day history of philanthropy. The restoration of the Church of St. George can be held up as an exceptional example of 21st century patronage of Christian culture in Lithuania.

The aim of the presentation is to examine the process of commissioning and executing religious art in Lithuania today and compare it to traditions of patronage in the Grand Duchy of Lithuania. The role of religious institutions and public organisations, the contribution of project participants, sponsors and volunteers are assessed from the patron's perspective. The presentation also addresses the issue of preserving cultural heritage and perpetuating iconographic tradition as well as the question of compatibility between different artistic ideas. The different stages of the reconstruction of the Dubingiai St. George Church are discussed: from the church as a construction object to the mobilisation of the community and the idea of reviving the town of Dubingiai.

The idea of reconstructing the Dubingiai St. George Church entered the stage of development in 2007. The main patron of the construction effort was the Aurelija and Aurelijus Rusteika Fund, which having acquired the Church's approval, commissioned Vilnius Architektūros Studija, who drew up 12 designs for the architectural competition. In 2009, the designs were presented in Dubingiai, and the winning entry was approved by the then bishop of Kaišiadorys, Juozas Matulaitis, and members of the Dubingiai community. Construction began in 2012. Architectural design: Kęstutis Pempė, Daiva Pauliukonienė, construction: Gotika. General construction work is set for completion in 2016, to be followed by finishing, furnishing and interior decoration with work produced by artists.

DOKTORANTŲ FORUMAS

FORUM FOR DOCTORANTS

MODERNIZACIJOS ŽENKLAS: PRAMONINĖ ARCHITEKTŪRA

SIGN OF MODERNISATION: INDUSTRIAL ARCHITECTURE

Edmundo Alfonso Fryko architektūrinis palikimas: geležinkelio stotys

Iveta Dabašinskienė

Lietuva

Vytauto Didžiojo Universitetas

iveta.dabasinskiene@gmail.com

Pranešime bus pristatyta mažai tyrinėta geležinkelio stočių architektūra, kurioje užkoduoti skirtingų laikmečių ekonominiai, sociokultūriniai ir estetiški lūžiai. Darbe apsiribota tarpukario laikotarpiu, kuriuo geležinkelio stotis projektavo žymus architektas Edmundas Alfonsas Frykas (1876–1944). Šis kūrėjas suprojektavo Kretingos, Tauragės, Rokiškio, Vilkaviškio (Didžiųjų Šelvių) ir Marijampolės geležinkelio stotis, jo braižui priskiriami ir kiti geležinkelio infrastruktūros objektų projektai. Ši E. A. Fryko kūrybos sfera yra mažai tyrinėta, tačiau atskleidžia architekto kūrybines inspiracijas, požiūrį į šio tipo visuomeninių pastatų architektūrinę raišką.

Remiantis ikonografinė medžiaga, archyviniais šaltiniais, natūros tyriniais bus pažvelgta į šio architekto kūrybos palikimą, įtakas architektūrinės raiškos sprendimams, lyginama su minimo laikotarpio pavyzdžiais iš Lietuvos ir Europos šalių. Gilinamasi į architekto kūrybines įtakas ir užsakovo (Lietuvos geležinkelių valdybos) skonį. Nepriklausomos Lietuvos (1918–1940) geležinkeliai buvo vadinami itin moderniais, kuriuose taikomos moderniausios technologijos ir įranga, bet geležinkelio linijų architektūrinė raiška buvo itin konservatyvi. Edmundo Alfonso Fryko kūrybiškumas šių objektų architektūrinei išraiškai suteikė dinamikos ir išskirtinumo.

Tyrinėjant geležinkelių paveldo resursus pirmiausia susiduriama su politinių sprendimų įtaka, finansiniais ištekliais, kurie buvo svarbūs

jaunai Lietuvos valstybei. Geležinkelis asocijuojasi su ekonominiais šalies rodikliais, pramonės augimu, tačiau tai buvo svarbus reprezentacinis objektas, dažnai lėmęs tolimesnę vieno ar kito miestelio urbanistinę ir architektūrinę raidą; jis taipogi atskleidžia sociokultūrinius aspektus, žmonių požiūrį ir lūkesčius.

The architectural legacy of Edmundas Alfonsas Frykas: railway stations

Iveta Dabašinskiėnė

Lithuania

Vytautas Magnus University

iveta.dabasinskiene@gmail.com

In this presentation will be presented the railway stations architecture which is little touched by researchers and which encode different times economic, socio-cultural and aesthetic fractures. The work is confined in the frame of the inter-war period when the famous railway stations was designed by well known architect Edmund Alfonsas Frykas (1876–1944). The developer designed these railway stations: Kretinga, Tauragė, Rokiškis, Vilkaviškis (Didžieji Šelviai) and Marijampolė. His architectural style includes not only railways, but its infrastructure projects. This sphere of E. A. Frykas creativity is touched by little research, however, its reveals the architect's creative inspirations, approach to architectural expression of this type of public buildings.

This research will based on the iconographic material, archival sources, nature studies, it will provide insights of the architect's creative heritage, effects decisions of architectural expression and will be compared with the same period's examples from Lithuania and European countries. This presentation will be delve into origins of the architect's creativity and architectural taste of the client (Lithuanian Railways Board). The Railways in the period of the first independence of Lithuania was very modern, there were used very modern technologies but architectural expression of railways lines buildings was very conservative. The creativity of Edmundas Alfonsas Frykas made a very dynamic and different face for these objects.

First of all, in the researches of the railway heritage resources need to face with influence of political decisions, financial resources which was

very important for the young state of Lithuania. The railways associated with economic indicators, growth of the industry, but also it was very important representational object. Very often it made an influence for development of one or another town urbanistic structure and architecture. It also reveals the socio-cultural aspects of people's attitudes and expectations.

Miesto plētros planas ir statybų reglamentavimas kaip prielaida kurti pramoninį ansambli: sandēliju kompleksas buvusiū Rygos ūvtirtinimu teritorijoje

Inga Karlštrēma

Latvija

Latvijas dailēs akadēmija

inga.karlstroma@epasts.lma.lv

XIX amžiaus viduryje Ryga išgyveno pramonės revolūcijā. Tuo pat metu vykē miesto tvirtoviū griovimo darbai (1857–1863) suteikē unikaliā galimybē ūgyvendinti naujā urbanistinį projektā. Rygos miesto architektas Johanas Danielis Felsko (Johann Daniel Felsko, 1844–1918) transformavo ūvtirtinimū bei esplanados sritį ir pirmā kartā miesto plētros istorijoje pasiūlē padalyti šią teritorijā į funkcinēs zonas bei griežtai atskirti pramoninius pastatus nuo kitū (pvz., gyvenamūjū statiniū, viešūjū erdviū ir t. t.). Felsko planas (1857 m.) buvo peržiūrētos ir perdarytas kelis kartus, tačiau padalijimo į funkcinēs zonas principas buvo išsaugotas. Juo remdamasi vietos valdžia išleido naujas taisykles, taikytas statybai skirtiems plotams ūsigyti ir statyboms buvusiū ūvtirtinimū bei esplanados teritorijoje (1860).

Šioje ataskaitoje dėmesys sutelktas į sandēliju kvartalus, kaip į atskirā teritorijos dalį. Trijuose tokiuose kvartaluose tarp septintojo ir devintojo XIX a. dešimtmečių pastatyta daugiau nei keturiasdešimt plytinių sandēliju, kurie galiausiai suformavo pastatū ansambli. Tokio komplekso statybos gal ir nebūtū niekuo išskirtinēs, jeigu teritorijos žemē būtū priklausiusi vienam savininkui, tačiau Rygos kontekste sandēliju kvartalū projektas buvo unikalus tuo, kad jį vykdant pritaikytas specifinis nuosavybēs modelis: atsižvelgus į teisinę aplinkā šioje teritorijoje, atskirus pastatū sklypus ūsigijo *iš kartos į kartā perduodamos rentos gavėjai* (nuosavybēs tipas), o savivaldybē liko vienintelis laisvos žemēs tarp pastatū kiekviename kvartale savininkas. Be to, architektūrinį sandēliju dizainā kvartaluose kūrē skirtingi architektai, dirbē atskirū *iš kartos į kartā perduodamos rentos gavējū* nurodymu.

Šioje ataskaitoje nagrinėjamas Rygos savivaldybēs vaidmuo antroje XIX amžiaus pusėje formuojant pastatū ansambli ir analizuojami ūvairūs miesto plētros planai, statybos reglamentavimas ir nuosavybēs aspektai.

Urban development plan and building regulations as preconditions for creating an industrial ensemble: warehouse complex in the area of Riga's former fortifications

Inga Karlštrēma

Latvia

Art Academy of Latvia

inga.karlstroma@epasts.lma.lv

In the middle of the 19th century, Riga experienced the Industrial Revolution. The demolition of the city ramparts (1857–1863), which took place at the same time, provided a unique opportunity to implement a new urban design project. Riga city architect Johann Daniel Felsko (1844–1918) was working on transforming the area of fortifications and esplanade, and for the first time in the history of Riga city development he made a proposal to introduce functional zoning and strictly divide industrial buildings from other buildings (e.g. residential, public, etc.) in this territory. Fresco's plan (1857) was revised and remade for a couple of times, nevertheless, the principle of functional zoning was preserved. According to this principle, the local government issued new regulations for both – purchasing building plots and building in the given sites within the area of former fortifications and esplanade (1860).

This report will focus on the examination of warehouse quarters as a separate part of the territory. There were three quarters in which more than forty brick warehouses were built between 1860's and 1880's, which eventually formed a building ensemble. Development of a uniformed complex may not be exceptional, in case the land in the territory belongs to a single owner, however in the context of Riga, the case of warehouse quarters was unique due to the fact that specific ownership model was applied: considering legal conditions of this territory, separate and detached building plots were purchased by several *generational rent takers* (type of ownership), whereas the municipality remained the sole owner of the vacant land between buildings in each of the quarters. Moreover, the architectural designs of warehouses were developed by different architects followed by the order of each individual *generational rent taker*.

This report examines the role of Riga municipality in the formation of solid building ensemble in the second half of the 19th century, and analyzes various urban development plans, building regulations and the aspect of ownership.

Suomijos architektūros impresijos, transformuotos Aleksandro Vanago „Brigadininkų namo“ Rygoje projekte (1906)

Anna Libere

Latvija

Latvijos dailės akadēmija

annalibere@gmail.com

Aleksandras Vanagas (Aleksandrs Vanags, 1873–1919) yra vienas žymiausių Latvijos architektų, kūręs Šiaurės šalių nacionalinio romantizmo stiliumi. 1906 metais jis ėmėsi prižiūrėti Rygos pastatą, kurį projektavo du Suomijos architektai Knutas Vasastjerna (Knut Wasastjerna, 1867–1935) ir Gustavas Adolfas Lindbergas (GustavAdolf Lindberg, 1865–1906), statybas – tai buvo vadinamasis Nesterovo namas. Tais pačiais metais Vanagas taip pat prisidėjo statant pastatą, kurį pats projektavo, – vadinamuosius Brigadininkų namus (Brivibas gatvė 58).

Autore ieškojo atsakymų į klausimus, ar Aleksandru Vanagui turėjo įtakos jo kolegos iš Suomijos, kokius jų naudotus puošybos elementus šis galėjo pasiskolinti ir kaip jie buvo modifikuoti, kad atitiktų latvio kūrybos stilių.

Suomijos architektūra smarkiai pastūmėjo latvius ieškoti stilistinių naujovių. Latvijos architektai tyrinėjo Suomijos architektūrą tiek keliaudami, tiek skaitydami profesinę literatūrą. Kelionės į Helsinkį metu 1905 m. architektas Aleksandras Vanagas susitiko su žmogumi, užsakiusiu pastatyti Nesterovo namą – verslininku Michailu Nesterovu (*Михаил Нестеров*, 1855–1916). Suomijos ir Latvijos architektų ryšius stiprino ir suomių dalyvavimas architektūros konkursuose Latvijoje, nors kai kurių iš jų projektai taip ir nebuvo įgyvendinti (pavyzdžiui, konkursą projektuoti Rygos rotušę 1901 metais laimėjo Suomijos architektai Ernstas Gustafas Hedmanas (Ernst Gustaf Hedman, 1867–1933), Knutas Vasastjerna, Karlas Gustafas Granas (Karl Gustaf Grahm, 1868–1907) ir Gustavas Adolfas Lindbergas, tačiau jų idėjos taip ir nebuvo įgyvendintos).

Vėliau, 1906 metais, Nesterovo pastatas tapo puikiu Suomijos ir Latvijos architektų bendradarbiavimo pavyzdžiu, o Brigadininkų namas – vienu svarbiausių Aleksandro Vanago kūrybos šiaurietiško nacionalinio romantizmo pavyzdžių.

Impressions of Finnish architecture transformed in the design of “Brigaders House” (1906) in Riga by Aleksandrs Vanags

Anna Libere

Latvia

Art Academy of Latvia

annalibere@gmail.com

Aleksandrs Vanags (1873–1919) is one of the most significant Latvian architects who worked within the Nordic national romanticism style. In 1906 he took part as building supervisor in the construction of a building in Riga designed by two Finnish architects, Knut Wasastjerna (1867–1935) and Gustav Adolf Lindberg (1865–1906) – the so called Nesterow House. The same year Vanags also worked on the construction of a building he himself had designed – the so-called Brigaders house at Brivibas Street 58.

The author has sought to answer the question of whether Aleksandrs Vanags was influenced by his Finnish colleagues, which decorative elements he might have borrowed for his own work and how they were modified in accordance with his own creative style.

Finnish architecture has been an important impulse in the search for stylistic novelties by Latvian architects. Latvian architects explored Finnish architecture both by travelling and by reading professional literature. During a trip to Helsinki in 1905 architect Aleksandrs Vanags met the person who had commissioned the Nesterow house – businessman Michael Nesterow (*Михаил Нестеров*, 1855–1916). The interaction between Finnish and Latvian architects was also furthered by Finnish architects' participation in architecture competitions in Latvia, even if their designs were not carried out (as for example the competition for the Riga city hall building in 1901, where a design by the Finnish architects Ernst Gustaf Hedman (1867–1933), Knut Wasastjerna, Karl Gustaf Grahn (1868–1907) and Gustav Adolf Lindberg was awarded the winning prize, but was not realised).

Later, in 1906, the building of Nesterow became the direct example for collaboration between Finnish and Latvian architects, and the Brigaders house followed as one of the most significant examples of Nordic national romanticism within the creative work of Aleksandrs Vanags.

Atkoduoti „Stepono devintuką“

Aistė Bimbirytė-Mackevičienė
Lietuva
Vilniaus dailės akademija
aiste.bimbiryte@gmail.com

Šiandien teritoriją greta Vilniaus autobusų stoties žinome kaip naują gyvenamųjų namų kvartalą „Stepono devintukas“. Vis dėlto tinkamai surinktas istorinis kodas leidžia Šv. Stepono gatvės prieigas vertinti naujai, iškelti intriguojančią asmeninę istoriją, o kartu su ja – architektūros objektų gebėjimą atspindėti laikmečio socialines ir kultūrinės aktualijas. Šiuo atveju „atkodavimo“ procesas laiko atžvilgiu vyksta atbuline kryptimi: šių dienų sufleriai, t. y. šiuolaikinėje architektūroje išsaugotos autentiškos detalės – radiniai statybvietyje – II Pasaulinio karo vokiečių planai – tarpukario adresynai – XIX a. pab. – XX a. pr. pastatų projektai – jų savininko, t. y. grafo Antano Tiškevičiaus (1866–1919), asmenybę liečiantys vienalaikiai šaltiniai.

Toks šifras atkuria šimtmečio senumo vaizdą, kuomet Šv. Stepono gatvės gale spietėsi naujakuriai. Didžioji dalis jų buvo žydai, statę čia nuomojamus namus, tačiau greta plėtėsi ir stambus pramoninis kvartalas. Vienas šio vaizdinio veikėjų – grafas Antanas Tiškevičius, turtingas Juozapo Tiškevičiaus paveldėtojas. Nupirkęs sklypus, vėliau įvardintus nr. 29 ir nr. 31, jis įrengia duonos produkcijos gamybos kompleksą: malūną, kepyklas ir pan., o pats įsikuria rūmuose Šv. Jurgio skersgatvyje. Grafo veikla netrunka sulaukti įvertinimų: vartotojai patenkinti produkcijos kokybe ir atsiradusia konkurencija žydų monopoliiui. Kompleksas plečiasi, o kartu su juo ir Tiškevičiaus veiklos sritys (kolekcionavimas, dalyvavimas kultūros draugijų veikloje, miesto valdyme, švietimo srityje). Iš pažiūros – sėkmingas atvejis, kai kardinaliai besikeičiantį aristokratijos vaidmenį visuomenėje jos atstovas geba išnaudoti savo labui, nepatirdamas nuostolių, kuriuos teko išgyventi likusiems žemvaldžiams. Vis dėlto kelios investicinės klaidos, konkurentų nusiteikimas, gaisras, o galbūt ir asmeniniai paklydimai (lošimas) lemia, jog apie 1908–1909 m. grafą ištinka finansinė krizė. Kilmingas Vilniaus miesto tarybos narys su šeima ir gausia meno dirbinių kolekcija priverstas palikti kadaise iš Korvin-Milevskio pirktą rezidenciją ir persikelti į Šv. Stepono gatvės kompleksą. Tokiu būdu anuomet skaudūs įvykiai istorijai dovanoja vieną iš tų retų atvejų, kai pramonė ir kultūra atsiduria be galo arti viena kitos ir kurių dėka pasakyti, jog Vilniaus mokslo ir meno mylėtojų draugijai buvo vadovaujama iš fabriko, nebūtų klaida.

Decoding “Stepono devintukas”

Aistė Bimbirytė-Mackevičienė
Lithuania
Vilnius Academy of Arts
aiste.bimbiryte@gmail.com

Today the territory near Vilnius bus station is known as “Stepono devintukas”. However the rightly compiled historical code shows the intriguing personal story covered by it and at the same time the architecture’s ability to reflect cultural and social issues of the time. The process of decoding goes backwards in time: today’s hints, i. e. authentic marks from XIX–XX c. found in modern buildings – findings in the construction places – II World War maps – pre-war directories – architectural projects of XIX–XX c. – simultaneous sources related to the count Antanas Tiškevičius (Antoni Tyszkiewicz) as the owner of this possession.

Cipher as such restores a century-old image when the end of St. Stephen Street was full of settlers, mostly Jews building houses for rent. Yet a large industrial district had been developing in their neighborhood. One of the main characters here is a rich successor from a well known family count Antanas Tiškevičius. Back then he bought two plots known as no. 29 and no. 31 and seen as a perfect place for a new ambitious project of a bakery production complex. His own residence became a palace in St. George backstreet. The newly started enterprise has been estimated quite soon: customers were satisfied by the quality of the products and by the fact of an alteration to jewish monopoly itself. Within time the complex was growing as well as other fields of Tiškevičius interests: in the beginning of the XX c. he was already known as a solid collector, a member of cultural associations and Vilnius city board, an author of political publications etc. It may appear as he was a successful exception of his caste, which had been trying to survive difficult times after an abolition of serfdom. Nevertheless few mistakes of investment, active competitors and factory conflagration or even some of his own personal faults (he was known as a card player) led him to a financial crisis in 1908 or 1909. The count’s family is forced to leave their residence and move to St. Stephen’s street. Their huge collection of art and library found a place on the side of the factory. These circumstances being so painful at a time give us a very interesting case when art meets industry, which allows us to talk about an architecture as a perfect tool for historical decoding.

KULTŪROS PAVELDAS: TAPATUMO PAIEŠKOS

HERITAGE: SEARCHING FOR IDENTITY

Konservavimas ir modernizavimas: miesto paveldo sampratos kaita Lietuvoje

Viltė Janušauskaitė
Lietuva
Vilniaus universitetas
vilte.janusauskaite@if.vu.lt

Urbanistikos paveldo apsauga Lietuvoje formalizuota tik XX a. antrojoje pusėje, tačiau per šį trumpą laikotarpį suvokimas, kas yra miesto paveldas ir kaip jį saugoti, visą laiką kito, priartėdamas ir vėl nutoldamas nuo tarptautinių paveldosaugos tendencijų. Ne tik Lietuvoje, bet ir Vakarų Europoje XX a. antroji pusė prasidėjo karo padarinių šalinimu ir dažnai radikaliu istorinių miestų modernizavimu, išsaugant tik vertingiausius architektūros paminklus, vėliau pradėti praktiškai saugoti ne tik miestų centrai ir išskirtiniai objektai, bet ir vėliau statytos miestų dalys bei senieji „foniniai“ statiniai. Atgimimo laikotarpiu Lietuvoje viešai išsakyta ir siūlymų, savo idėja artimų „saugojimui po stikliniu gaubtu“, t. y. smarkiai kritikavusių bet kokias šio amžiaus intervencijas ir siekusių „užšaldyti“ senamiesčius arba netgi atkurti prarastas jų dalis, taip grįžtant į pasirinktą „aukso amžiaus“ etapą. Tuo tarpu tarptautiniame teoriniame lygmenyje nuosekliai plėtota holistinės prieigos koncepcija, siekianti derinti paveldo apsaugą ir pačius įvairiausius šiuolaikinio gyvenimo aspektus, galutinai atsisakant muziejinio.

Būtent modernizavimo ir konservavimo pusiausvyra yra probleminis aspektas daugumoje XX a. II pusės Lietuvos miesto paveldo apsaugos dokumentų, mokslinių tyrimų ir publikacijų specializuotoje ir populiariojoje spaudoje. Šis santykis (modernizuoti – balansuoti – konservuoti) tiesiogiai atspindi miesto paveldo ir jo vertės sampratos kaitą – nors dauguma dokumentų deklaruoja siekį suderinti šiuolaikinio gyvenimo ir paveldo apsaugos reikmes, tačiau jų sprendiniai gali būti visiškai skirtingi. Pranešime, remiantis minėtais šaltiniais, siūloma nagrinėti miesto paveldo sampratos ir jo apsaugos priemonių kaitą Lietuvoje, įvertinant istorinių įvykių ir politinių aplinkybių įtaką bei atskleidžiant, kaip kito miesto paveldosaugoje vykusių procesų vertinimas viešojoje erdvėje.

Conservation vs modernisation: the concept of urban heritage in Lithuania

Viltė Janušauskaitė
Vilnius University
vilte.janusauskaite@if.vu.lt

The protection of urban heritage in Lithuania started only in the second half of the 20th century. Since then, the concept of urban heritage and its protection has been constantly changing, approaching international conservation trends and stepping back again.

The second half of the 20th century is associated with both postwar reconstructions and quite radical modernisation processes within historic cities in the entire Europe, including Lithuania, when only the most valuable architectural monuments escaped “cleaning”. Later, the protection processes expanded, including not only city centres and objects of exceptional value, but also the parts of the cities built in 19th and 20th centuries (the so called “New Towns”) and background buildings, also known as “minor architecture” (a definition proposed by G.Giovanoni).

During the period of Lithuanian Independence Movement, voices that advocated the idea of “protection under the glass dome” became active in the media. They fiercely criticized any contemporary interventions and sought to “freeze” the Old Towns or even come back to a stage of a certain “golden age”. In the meantime, at the international level the concept of holistic approach tried to combine heritage protection with the most diverse aspects of contemporary life, finally rejecting the idea to turn the Old Towns into museums.

The attempts to define the right balance between the modernization and conservation are prominent in most of the Lithuanian urban heritage protection documents, academic researches and publications in professional and popular press. Thus, it reflects and reveals the shift of the very concept of urban heritage and its value. This paper intends to analyse this change, assessing the influence of historic events and politic circumstances and revealing, how these processes were judged in public.

Vilniaus vienuolynų architektūros transformacijos iki XX a. vidurio šiuolaikinės paveldotvarkos požiūriu

Ieva Blinstrubienė

Lietuva

Vilniaus dailės akademija

ieva.blinstrubiene@gmail.com

Per ilgus savo veiklos metus Vilniuje vienuolynai paliko gilius pėdsakus ne tik miesto, bet ir šalies dvasiniame, kultūriniame ir ekonominiame gyvenime. Natūralus vienuolynų egzistavimas Lietuvoje nutrūko XIX a., visiškai išstūmęs vienuolijas iš visuomenės gyvenimo. Nors išlikę vienuolynų pastatai yra žymi bei vertinga architektūros palikimo dalis, tačiau net ir po Nepriklausomybės atkūrimo pasikeitus atsikūrusių vienuolijų poreikiams, vienuolynų pritaikymas išliko aktuali problema. Ši problema aktuali ne tiek dėl vienuolynų gausos, kiek dėl jų architektūros paveldo išsaugojimo kokybės.

Istorinių, o ypač sakralinių pastatų pritaikymas yra kontraversiškesnis iš visų architektūros paveldo išsaugojimo strategijų. Pagrindinė to priežastis yra neaiški riba tarp pritaikymo ir renovacijos ar netgi fasadavimo. Dažnai pritaikymas tampa tiesiog kompromisu tarp pastato konservavimo ir nugriovimo. Paveldo išsaugojimo ir pritaikymo procese pagrindinis tikslas yra pastato vertės ir reikšmės atskleidimas. Šiame kontekste aptariami du iš daugelio vienuolynų architektūros išsaugojimo problemos aspektų: architektūros „daugiasluoksniškumas“ atsiradęs dar esant pradinei pastato funkcijai ir, kaip galima būtų pavadinti, „naujasluoksniškumas“ – įvairios architektūros transformacijos sąlygotos naujos pastato funkcijos.

Šiandieninėje paveldosaugos teorijoje ir praktikoje iš esmės sutariama, kad autentiškos ir vertingos gali būti ne tik pirminės, bet ir vėliau per tam tikrą laiką susiformavusios vertybės. Originalia medžiaga laikomas ne tik jos pirmapradis būvis, bet ir visi kiti vėliau įvykę pakitimai, atsiradę po gaisrų, pastatų plėtros bei urbanizuotos aplinkos poveikio, nepaisant skirtingų architektūros stilių bruožų. Nagrinėjami pavyzdžiai, kaip pastatų restauravimo ir pritaikymo metu siekiant atskleisti jų vertę ir reikšmę, iškyla kai kurių architektūros sluoksnių atsisakymo dilema.

Vienuolynų pastatų funkcijos pasikeitimas XIX a. buvo esminis pokytis; daugeliu atveju pakito ir ryšiai tarp pastato vidaus erdvių, atsirado priestatų, o kai kurios pastatų dalys buvo nugriautos. Vis tik galima teigti, jog daugiau radikalių pokyčių įvyko vidinėse erdvėse, o ne eksterjere.

Pranešime apžvelgiami šiuo metu žinomi kai kurių vienuolynų paskirties keitimo projektai bei realiai įgyvendintos pertvarkos, įvertinamas jų poveikis architektūrinio audinio vientisumui.

How to value the invaluable: the case of architectural heritage of the monasteries in Vilnius

Ieva Blinstrubienė

Lithuania

Vilnius Academy of Arts

ieva.blinstrubiene@gmail.com

Long years of monastic activity in Vilnius have left deep traces not only in the city's but also in the country's spiritual, cultural and economic life. The monastic tradition and its natural coexistence with the daily life in the city were interrupted in nineteenth century by completely excluding religious orders from the society's life. However the changing needs of the today's revived monastic communities resulted in the search for new uses of the numerous surviving monastic buildings that are a significant and valuable architectural heritage.

The adaptive reuse of historical buildings is the most controversial of all architectural heritage conservation strategies. The main reason for this is the unclear boundary between adaptation and renovation, or even so called facadism. Often adaptive reuse becomes a compromise between conservation and building abandonment that inevitably results in its deterioration. From the perspective of cultural heritage conservation the main objective in the adaptation process is a disclosure of the value and significance of a building. During its long existence most of the historic buildings in Vilnius have gained a lot of "layers". Identifying values and preserving them during building adaptation process becomes one of the most difficult issues. A change of the function of the monastic buildings in the nineteenth century was significant, however it was followed by the change of the spatial structure and circulation within a building.

The reason underlying heritage conservation has always been a value of architectural heritage. It is self evident that no society makes an effort to conserve what it does not value. In today's heritage protection theory and practice it is agreed that the authentic and valuable can be not only primary but also over time newly emerging values. The analysis of some cases of monasteries in Vilnius provides a glimpse into the complicated situation of valuing different "layers" of a historic building.

Paveldo klastojimas ar istorijos materializavimas: Vilniaus Senojo arsenalo atstatymo atvejis

Edita Povilaitytė-Leliugienė

Lietuva

Vilniaus dailės akademija

edita.e@gmail.com

Pranešime bus keliamas klausimas: ar Vilniaus Senojo arsenalo rytų korpuso atstatymas XX a. devintajame dešimtmetyje nėra paveldo klastojimas kaip istorijos materializavimo forma? Remiantis Levo Tolstojaus mintimis apie patriotizmo primityvumą, išdėstytomis esė „Patriotizmas ir vyriausybė“ (1900 m. gegužės 10 d.), ir Davido Loventalio (Dawid Lowenthal) teiginiu, kad paveldo klastojimas nėra yda („Paveldo klastojimas“, 1995), bus nagrinėjamos vieno didžiausio Lietuvos ir Lenkijos teritorijoje buvusio arsenalo atstatymo motyvacijos bei politinės ir idealoginės inspiracijos.

XVIII a. pradžioje apgriuvęs pastatas remonto metu amžiaus pabaigoje prarado savo architektūrinę formą. Vienaaukštis statinys su dvišlaičiu stogu buvo perleistas karinėms žinyboms dar XIX a. pradžioje. Toks jis išbuvo iki pat 1972 m., kuomet buvo pradėti pirmieji atstatymui skirti tyrimai ir projektavimo darbai. Nors pirmąsias romantizuotas rekonstrukcijas parengė inžinierius architektas Juozapas Kamarauskas dar XIX a. paskutiniajame dešimtmetyje, o Marianas Morelowskis statinio tvarkybą įtraukė į Vilniaus istorinių paminklų svarbiausių konservavimo darbų aprašymą – *Desideratą* (1942), tačiau pakitusi politinė situacija ir socializmo propaguojamo istorinio indentiteto naikinimo pagrindu buvusi Žemutinės pilies arsenalo teritorija turėjo virsti viešu parku su baseinu (1953). Po Stalino mirties vėl prasiskverbė romantizuotu istorijos įvaizdinimu grįstas architektūros paveldo tvarkybos modelis. Todėl Senojo arsenalo atstatymas buvo užkoduotas Sigitu Benjamino Lasavicko 1960 m. parengtame Vilniaus pilių teritorijos atgaivinimo projekte. Aštuntajame ir devintajame dešimtmetyje architektūriniai, archeologiniai tyrimai buvo vejami skubotų statybos darbų. Naudotos statybinės medžiagos, pavyzdžiui, gelžbetonio konstrukcijos (kolonos, perdangos ir kalamieji gelžbetoniniai poliai), skirtos surenkamosios pramonės statiniams, bei pastato pritaikymas muziejui iš dalies diktavo statinio proporcijas ir planą. Nors šio objekto atstatymą inicijavę paminklosaugininkai pasirinktas atstatymo medžiagas ir principus vertino teigiama, tačiau šiandienė situacija atskleidžia neigiamą jų poveikį autentiškoms architektūros liekanoms.

Pranešime nagrinėjant to laikmečio Senojo arsenalo rytinio korpuso tyrėjų, projektuotojų, paveldo vertinimo tarybų ir vyriausybės nutarimų argumentacijas bus atskleistos Senojo arsenalo atstatymo politinės ir ideologinės peripetijos, kultūrinės bei tikrosios istorinės vertės.

Heritage falsification or history materialization: case study of Old Arsenal in Vilnius

Edita Povilaitytė-Leliugienė

Lithuania

Vilnius Academy of Arts

edita.e@gmail.com

The report will raise the question whether the restoration of the Eastern wing of Vilnius Old Arsenal in the eighties of the 20th century is not heritage falsification in a form of history materialization. Based on Leo Tolstoy's ideas about primitivism of patriotism stated in his essay "Patriotism and Government" (10 May 1900), and on Dawid Lowenthal statement that Heritage forgery is not a weakness ("Heritage forgery" 1995), the report will analyse the motivation for reconstruction and political, ideological inspiration of the biggest arsenal that was built in the Lithuanian-Polish territory.

In the beginning of the 18th century, the ruined building has lost its initial architectural form during the restoration. A single-floor building with a two-sided roof was given to the military agencies already in the beginning of the 19th century. It has remained like this until 1972, when the first research and planning works for the reconstruction have started.

The first romantic reconstructions were done by the engineer and architect Juozapas Kamarauskas during the last decade of 19th century, while Marian Morelowski included the building into the manual describing the most important reconstruction works of Vilnius historic buildings (*Desiderata* (1942)). But the political situation was radical changing during the following years, the socialistic mentality has spread advocating the destruction of the political identity. As a result, it was decided to turn Vilnius Lower Castle territory into the public park and swimming pool (1953). However, after the Stalin's death, the romanticism based architectural preservation model continued. Thus, the Old Arsenal was documented by Sigito Benjamino Lasavicko 1960 in his project for the reconstruction of Vilnius Castle's territory. In the 1970's–1980's

archaeological research was rushed by the restoration works. Used materials (such as reinforced concrete constructions) and adaptation for the museum had a big impact on the proportions and planning of the building. At that time the selected approach to the restoration of the building was positively evaluated, but today it has been acknowledged that it had important negative effects on the original architectural remains. The analysis of the original decisions, arguments, ideas expressed by the researchers, heritage councils and Government regarding the Eastern corps of the Old Vilnius Arsenal will reveal political and ideological peripeteia, the real cultural and historical values.

Asmeninės ir kolektyvinės šiuolaikinio Mostaro miesto urbanistinio peizažo istorijos

Sanja Zadro

Kroatija

Zagrebo universitetas

sanjazadro88@gmail.com

Dokumentai, padedantys suprasti skirtingų Mostaro miesto dalių urbanistinę ir architektūrinę plėtrą, yra neišsamūs. Tai paaiškina kelios priežastys. Skaudžiausia iš jų – pilietinis karas, vykęs XX amžiaus dešimtajame dešimtmetyje, tačiau organizaciniai vietinio paveldo išsaugojimo klausimai šiandien taip pat yra aktuali problema. Vis dėlto šio darbo tikslas nėra kritikuoti. Priešingai, siekiama persvarstyti galimas paraleles tarp skirtingų pavyzdžių, kaip globalus miesto kraštovaizdis gali suvienyti konflikto paliestas vietoves. Taip užmezgamas potencialiai vaisingas ryšys tarp Mostaro ir politiškai bei istoriškai jam giminingų miestų, jų atmosferos, priešybių. Tyrimo rezultatai turi galimybių įkvėpti vietos valdžios institucijas, tiesiogiai susijusias su paminklų priežiūra. Naudojami dokumentai, išskyrus nuotraukas ir archyvinę medžiagą, iliustruojančią miestų plėtros etapus, apima objektus, kurie primena apie skirtingus miesto istorijos etapus. Jie taip pat apima institucijų, kurios rūpinosi Bosnijos ir Hercegovinos paminklais ankstyvaisiais laikotarpiais, periodinius leidinius. Jų palyginimas su šių laikų leidiniais parodys, kad esama tvirtos tradicijos, kuria gali pasiremti Mostaro gyventojai, jeigu norėtų rekonstruoti miestą ir persvarstyti kolektyvinį sąmoningumą paveldo išsaugojimo klausimais.

Neišvengiamai tenka pabrėžti būtinybę pasirinkti tarp mokymosi iš istorijos ir mokymosi iš klaidų. Atsižvelgiant į tai ir į dabartinius politinius nesutarimus Mostare, individualizmo ir kolektyviškumo konfliktas apibrėžiamas kaip viena pagrindinių problemų, lemiančių aplaidumą svarbių istorinės miesto raidos sluoksnių atžvilgiu. Tai iliustruosiu konkrečių paminklų ir miesto erdvių tyrimais, nagrinėjančiais skirtingus Mostaro architektūrinės istorijos etapus, kuriuos sujungsiu į istoriją apie politines permainas mieste.

Individual and collective histories in urban landscape of contemporary Mostar

Sanja Zadro

Croatia

University of Zagreb

sanjazadro88@gmail.com

Documents that help us understand different parts of Mostar's urban and architectural development are fragmented. There are numerous reasons behind that. The civil war that occurred during 1990's is among the most painful ones, but organizational issues of local heritage preservation nowadays are also a relevant problem. The aim of this paper, however, is not to criticize. On the contrary, the intent is to reconsider the potential parallels among different examples of reuniting conflicted areas in global urban landscapes. This puts Mostar into potentially fruitful relation with politically and historically kindred towns with their substantial urban ambience and environmental antipodes. The results could be potentially inspirational for contemporary organs of local government that are directly related to the monuments care. Documents that are used, except photographs and archival units that illustrate phases of the urban development, include material remainders of different periods of town's history. They also include periodical publications of the institutions that took care of the monuments in Bosnia and Herzegovina in the earlier periods. The comparison of these publications with contemporary ones will show that there is a decent tradition that Mostar's citizens have to lean on if they want to reconstruct and to reconsider questions of collective awareness of heritage treatment issues.

It is unavoidable to underline the necessity of choosing between learning from the history and learning from mistakes. With this being said and with contemporary political divisions in Mostar being taken into consideration, the conflict of personal and collective defines itself as one of the main problems behind the negligence of important layers of historic development of the town. This will be illustrated on the *case-study* monuments and urban areas from different parts of Mostar's architectural history and consequently shaped into a story that follows shifts of different political constellations in the country.

Energijos taupymo istorinio naratyvo atkūrimas ir jo poveikis architektūros autentiškumo diskursui

Liisa Pakosta

Estija

Estijos dailės akademija

Liisa.pakosta@artun.ee

Autentiškumo samprata ypač svarbi istoriniam kultūros paveldui. Būtent ši savybė leidžia tam tikrus pastatus laikyti kultūriškai ir istoriškai svarbiais. Ši koncepcija pripažinta ES Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvoje, kuri atkuria istorinį naratyvą apie minimalų išteklių naudojimą siekiant sukurti geriausią įmanomą patalpų mikroklimatą. Prieštarinai vertintina tai, kad direktyva visiškai atleidžia kultūros paveldo pastatus nuo reikalavimų, susijusių su autentiškumu ir konkrečių statinių techniniais bei estetiniais ypatumais.

Manoma, kad atsakymas į istorinių pastatų energetinio efektyvumo klausimą slypi naujuose ir novatoriškuose metoduose, tačiau atsižvelgus į visus mokslinius kintamuosius ir socialinius veiksnius, sprendimas turėtų būti autentiškų sistemų, nuo pradžių veikusių pastatuose, pritaikymas.

Variantas pritaikyti autentišką energetinį efektyvumą niekuomet neatrodė perspektyvus dėl gyventojų nenoro keisti savo gyvenimo būdą pagal pastato kūrėjų idėjas, pavyzdžiui, šildytis malkomis. Net naujoje Europos aplinkos strategijoje teigiama, kad tam, jog būtų padaryta kokia nors žymi pažanga efektyvumo prasme, turėtų būti persvarstyti žmonių gyvenimo standartai.

Savo tyrime sutelkiau dėmesį į grupę istorinių dvarų ir bandau palyginti energijos vartojimo efektyvumo metodų įvairovę, taip pat įvertinti jų ekonominį efektyvumą. Kiekybinė analizė leidžia nustatyti, ar vietoje vyriausybės ir Europos skiriamo finansavimo moderniai sistemai įrengti, nebūtų veiksmingiau pritaikyti autentiškus metodus, šildyti patalpas malkomis ir kurti naujas darbo vietas. Šio mokslinio darbo socialinis aspektas – stengiamasi apibendrinti teigiamą poveikį, kurį vietos bendruomenės patiria, kai dvarų patalpos šildomos malkomis. Taip kuriamos krosniakurių darbo vietos, kurias užima bendruomenės nariai, negalintys dirbti kitokio darbo.

Recreating historical narrative of energy saving and its effects on the discourse of architectural authenticity

Liisa Pakosta

Estonia

Estonian Academy of Arts

Liisa.pakosta@artun.ee

Historical cultural heritage revolves around the concept of authenticity. It is this quality that allows certain buildings to become recognized as culturally and historically important. The concept is recognized by EU's renewable energy directive, which recreates the historical narrative of using minimum resources to provide the best possible indoor climate. Controversially, the directive entirely exempts cultural heritage buildings from requirements regarding authenticity and their particular technical and aesthetic characteristics.

New and innovative methods are believed to be the answer to the efficiency question in historical buildings, but when taking into account all the scientific variables and social factors the solution instead appears to be a decryption of the authentic systems that were originally deployed in these buildings.

Such an option for decrypting the energy efficient authenticity has never seemed viable due to the inhabitants' unwillingness to alter their lifestyle as originally appropriate for the building, such as heating with firewood. Even Europe's new environment strategy states that to make any substantial progress in efficiency, people's living standards should be reconsidered.

By focusing on a sample group of historical manor houses, my research attempts to contrast the energy efficiency values for a variety of possible heating methods as well as evaluate the cost efficiency of these options. This quantitative analysis forms the basis of determining whether instead of using government and European funding to implement a modern system it would instead be more effective to continue with the authentic method and hire to social workplaces for to heat the building using firewood. The social aspect of the research focuses on summarising the positive effect on the nearby community that results from the continued use of firewood in manor houses. Immediate benefits include stable employment as stokers for members of the community that are not suitable for other forms of available labour.

ISTORIJA, SLYPINTI ARCHITEKTŪROJE

HISTORY HIDING IN ARCHITECTURE

Radomo apskrities sakralinės architektūros bruožai socialinių ir meninių santykių XIX a. pab.–XX a kontekste

Daria Rutkowska-Siuda

Lenkija

Lodzės universitetas

daria.rutkowska.hs@gmail.com

Tyrimas, kurį atlikau rengdama savo daktaro disertaciją, skirtas sakralinei Radomo gubernijos srities architektūrai. Siekiu analizuoti istorinę Radome, Kelcuose, Bližine, Chenčinėje (Chęciny), Čminske, Konske, Poličnoje ir Zboroveke esančių kūrinių vertę ir kitus objektus, kurie patyrė daug pokyčių XIX amžiuje ir XX amžiaus pradžioje.

Jie atspindi tuometinį požiūrį į objektų istorinę vertę, rėmėjo ar architekto viziją (kuri dažnai nesutampa). Siekiu atkreipti dėmesį į nacionalinio stiliaus paiešką šiuo laikotarpiu ir norą įamžinti praeitį kaip kovos už tautinę atmintį paveldą. Šis klausimas, plačiai diskutuojamas tarp architektų ir socialiniuose forumuose, turėjo įtakos architektoninių struktūrų formai.

Pabrėžiu socialinį aspektą, padariusį įtaką galutinei sakralinių pastatų formai, apie kurį iki šiol nerašyta. Socialiniai pokyčiai XIX amžiuje (pastatų tikintiesiems susirinkti nebefinansuoja mecenatai ir dvasininkai) padarė poveikį galutinei pastatų formai ir statybų trukmei, taip pat tam, kaip vietos bendruomenė vertino šiuos objektus.

Remdamasi surinktais archyviniais šaltiniais – XIX amžiaus spauda, architektų ir įkūrėjų susirašinėjimu ir statybos dokumentų analize – stengiuosi atskleisti skirtingus požiūrius į istorinės reikšmės objektų saugojimą ir idėjas, slypinčias už naujų projektų kūrimo.

Characteristics of sacral architecture in Radom Governorate in the light of social and artistic relationships of the end of 19th and 20th century

Daria Rutkowska-Siuda

Poland

University of Lodz

daria.rutkowska.hs@gmail.com

The research conducted by me for PhD dissertation is devoted to sacral architecture in the area of Radom Governorate. I want to analyse the objects of historical value from the area of Radom, Kielce, Bliżyn, Chęciny, Ćmińsk, Końskie, Policzna, Zborówek among other things, which underwent many transformations during the 19th and in the beginning of the 20th century.

Their shape reflects the then approach to the issue of objects of historical value, founder's or architect's vision (often not concurring). I want to draw attention to the search of national style in this period, will to commemorate the past as the heritage in the situation of struggle for national memory. This issue, widely discussed among architects and on social forum, influenced the shape of the architectural structures.

The emphasised by me social aspect as influencing the final shape of temples in the so far literature was omitted. Social changes in the 19th century – departure from founding the building by the patron and clergy for the assembly of faithful translated into the final shape of the object and construction time as well as significance value of the object to the local society.

On the basis of the collected archival sources: the 19th century press, the correspondence between architects and founders, and the analysis of construction documents I want to show the different kinds of approach to conservation of objects of historical value in this area and the ideas behind creation of new objects.

XX a. 4 deš. lietuviškų baldų dizaino inovacijos kaip racionalaus erdvių planavimo išraiška socialinių pokyčių kontekste

Aistė Diškalnytė

Lietuva

Vilniaus dailės akademija

aiste.dickalnyte@gmail.com

Po I pasaulinio karo Europoje įsivyravusiai modernistinei architektūrai būdingas didelis dėmesys interjerų įrangai. Žymiausiems architektams pasidarė įprasta projektuoti ne tik pastatus, bet ir tiems pastatams skirtus specializuotus baldus, kuriuos šiandien galima laikyti neatsiejama architektūros dalimi, tam tikru architektūrinių baldų fenomenu. Bendradarbiaudami su baldų fabrikais architektai kūrė standartizuotus baldus, skirtus naujosios, modernistinės architektūros interjerams, kuriuose nebetilpo ir nebederėjo praėjusių šimtmečių baldai. Naujų konstrukcijų ir formų integruojami, sekcijiniai ir daugiafunkciniai baldai imti gaminti masiškai, be to, kaip ir architektūra, įkūnydami modernizmo idėjas, atliko socialinį uždavinį, suteikdami galimybę žmonėms įsigyti naujų, funkcionalių, erdvę taupančių, pigesnių baldų ir taip pagerinti savo gyvenimo kokybę. Nors idėjiškai modernistinės baldų inovacijos buvo skirtos nepasiturinčiam gyventojų sluoksniui, jos itin greitai išplito ir viešuosiuose interjeruose bei tapo madingos ir tarp tų, kurie galėjo sau leisti gyvenamojo ploto netaupyti.

Lietuvoje nuo 3-ojo dešimtmečio pabaigos naujosios baldų mados, atspindinčios tarptautinio modernizmo idėjas, buvo populiarinamos žiniasklaidoje kaip modernaus žmogaus gyvenimo būdo dalis ir 4-ajame dešimtmetyje išplito naujos statybos pastatuose. Siekdami racionalaus erdvės išplanavimo modernistinius baldus projektavo tarpukario architektų elitą – Vytautas Landsbergis-Žemkalnis, Bronius Elzbergas, Arnas Funkas, Stasys Kudokas. Šiame pranešime, pasitelkiant tarptautinį kontekstą, bus siekiama aptarti estetinius ir koncepcinius baldų dizaino sprendimus, įsitvirtinusius XX. a. 4-ojo dešimtmečio Lietuvos architektūros interjeruose, kaip racionalaus erdvių planavimo išraišką. Neretai pastatų interjerų įranga net ryškiau perteikdavo modernistines idėjas, nei jų fasadai, ir turėjo nemenką reikšmę šalies gyventojų kasdienybės kultūros modernėjimui. Pranešime taip pat bus trumpai pristatomi baldų dizaino naujovėms įtaką padarę socialiniai pokyčiai.

Design innovations of Lithuanian furniture of the 1930's as a manifestation of rational space planning in the context of social change

Aistė Dičkalnytė

Lithuania

Vilnius Academy of Arts

aiste.dickalnyte@gmail.com

Modernist architecture which emerged as a dominant architectural style in Europe following the First World War focused greatly on interior furnishings. It became a common practice among renowned architects to design not only buildings but also specialized furniture for those buildings which are today regarded as an integral part of architecture, a kind of phenomenon of architectural furniture. In cooperation with furniture manufacturers, architects began creating standardized furniture for the interiors in the new modernist architecture style which did not offer enough space for and did not go well with the furniture from the past centuries. Built-in, cabinet and multi-functional furniture of new constructions and shapes began to be mass-produced, and, similarly to architecture itself, they embodied modernist ideas and performed a social mission of providing people with opportunities to acquire new, functional and space-saving furniture at more affordable prices and in this way increase their quality of life. Although furniture innovations were originally meant for the poorer classes, they quickly gained popularity and extended to public interiors and became fashionable among those who could afford more generous dwelling spaces.

By the early 1920's, in Lithuania the new furniture trends reflecting the international modernist ideas were popularized by the media as part of a modern man's lifestyle and in the 1930's this type of furniture became a popular choice for the newly constructed buildings. Following the principle of rational space planning, the modernist furniture was designed by the most prominent architects of the interwar period such as Vytautas Landsbergis-Žemkalnis, Bronius Elsbergas, Arnas Funkas, and Stasys Kudokas. Based on the international context, this presentation will include an overview of the aesthetic and conceptual furniture design solutions that took a central role in the Lithuanian architecture interiors

of the 1930's as a manifestation of rational space planning. The interior furnishing of buildings were usually more effective in conveying modernist ideas than their facades and played a significant part in the modernization of the country's residents' domestic culture. The presentation will also briefly touch on the social changes that made an impact on the furniture design innovations.

Meninio chronotopo ypatumai ekspresionistų architektūroje

Khrystyna Okhrim

Ukraina

Lvovo nacionalinio politechnikos universiteto Architektūros institutas

itsme314@gmail.com

Pranešime pagrindiniai ekspresionizmo architektūros bruožai laikomi susijusiais su meninio chronotopo reiškiniu, kurį išreiškia retrospektyvūs ir futuristiniai laiko modeliai, lemiantys meninės raiškos prasmę ir formą.

Dėl įvairių veiksnių, tokių kaip utopinė „naujojo pasaulio“ vizija, aukštosios technologijos ir nostalgiškas požiūris į ankstesnių laikotarpių estetiką (pvz., gotiką), ekspresionizmas laikomas vienu iš sudėtingiausių ir prieštaringiausių modernistinės architektūros judėjimų. Jį smarkiai paveikė Anri Bergsono (Henry Bergson) „gyvenimo filosofija“, taip pat „noro kurti meną“ idėja, kurią išplatino Aloizas Ryglis (Alois Riegl). Dėl to, kad subjektyvus menininko ir stebėtojo patyrimas laikytas svarbesniu nei pats objektas, ekspresionizmas įgavo specifines erdvės ir laiko charakteristikas.

Pagal tai, kaip jie atitinka laiko modelį, ekspresionizmo architektūros pavyzdžiai preliminariai gali būti suskirstyti į dvi grupes – į „abstrakčius“ ir „istorinius“. Svarbius pirmosios grupės bruožus įkūnija Ericho Mendelsono (Erich Mendelson) „Einšteino bokštas“ Potsdame arba Rudolfo Šteinerio (Rudolf Steiner) „Antrasis Goetheanumas“ Dornache; jie panašūs į bionines struktūras ir paneigia architektūrinės formas, turinčias kokių nors istorinių konotacijų.

Antroji grupė, kuriai atstovauja Oto Bartningo (Otto Bartning) „Sternkirche“ arba Bruno Tauto (Bruno Taut) projektuotas „Haus des Himmels“, daro aliuziją į kai kurias istorines formas ir sujungia jų gilią simbolinę prasmę su tolesne modernios struktūros interpretacija.

Taigi ekspresionizmo stilius remiasi specifinio meninio laiko idėja, kuri apima retrospektyvų ir futuristinių modelių.

Characters of artistic chronotope in expressionists architecture

Khrystyna Okhrim

Ukraine

Lviv polytechnic National university, Institute of Architecture

itsme314@gmail.com

In the article main features of expressionist architecture are considered to be connected with phenomena of artistic chronotope, represented by retrospective and futuristic time patterns as determinants of sense and form in artistic expression.

Due to inclusion of different factors as utopian vision of “new world”, high technological approach and nostalgic view of previous periods aesthetic (e.g. Gothic style), Expressionism is treated to be one of the most complicated and controversial movements in modernists architecture. Expressionism was considerably effected by concept of Henry Bergson’s “life philosophy”, as well as idea of “will to art”, postulated by Alois Riegl. Thus, subjective mental experience of artist and observer was considered to be more important than object of representation itself, that generated specific time-space references in Expressionism.

Expressionists architecture examples may be tentatively split into two groups: “abstract” and “historical”, according to its utensils to corresponding time pattern. Significant features of the first group, embodied in projects of “Einstein Tower” in Potsdam by Erich Mendelson or “The Second Goetheanum” in Dornach, designed by Rudolf Steiner, demonstrate semblance to bionic structures and exclude architectural forms with historical connotations of all kinds.

Second group, represented by Otto Bartning’s “Sternkirche” or concept of “Haus des Himmels”, created by Bruno Taut, alludes to some historical forms by synthesizing their major symbolical meaning with its further interpretation into modern structure.

So, language of Expressionism is based on idea of specific artistic time, which connects both retrospective and futuristic time patterns.

Futuristinės architektūros kodai mokslinės fantastikos kino filmuose

Kostiantyn Rusiev

Ukraina

Charkovo nacionalinis inžinerijos ir architektūros universitetas

buro.bz@gmail.com

Profesiniam architektų sluoksniui nepriklausantys žmonės šiuolaikinę architektūrą suvokia remdamiesi jau esamais architektūriniais vaizdiniais, tiksliau tuo, kas „jau yra istorija“. Kaip paprastą žmogų priversti įtikėti avangardinės architektūros eksperimentu, kad jis surizikuotų į jį investuoti pinigus? Šiuolaikinėje visuomenėje „vaizdas“ yra nepalyginamai svarbesnis už „daiktą“. Savo knygoje „Matymo būdai“ Džonas Berdžeris (John Berger) teigia, kad rega yra kalbos pirmtakė: „būtent matymas nustato mūsų vietą supančiame pasaulyje“. Vaizdiniai informacijos šaltiniai padėjo sukurti „įsitraukimo“ į įvykius jausmą ir pasijusti „bendrininku“ įvairiuose visame pasaulyje vykstančiuose procesuose. To rezultatas – modernios visuomenės virtualizacija, kuri atsispindi tiek architektūros, kuri organizuoja materialųjį pasaulį, esmės suvokime, tiek kino meno, tai yra, pasaulio modelio, vaidmenyje. Galima daryti prielaidą, kad filmas apibrėžia ir patikrina architektūrinę mintį (kartais kurdamas tikrovišką, o kartais utopinį pasaulį). Kine labai dažnai vaizduojami įvairūs architektūrinės utopijos scenarijai. Filmą stebinčiam žiūrovui suteikiama galimybė kaip tikrą architektūros reiškinį įvertinti kinematografijos kūrinio garso ir erdvės modelį; jam leidžiama atlikti tris žingsnius: stebėti, įsiskverbti ar atsispindėti ir galiausiai būti viduje arba patirti. Esminis skirtumas tarp kino ir kitų meno šakų yra judėjimo fakto fiksacija virtualioje išorinio subjekto (žiūrovo) suvokimo erdvėje. Galbūt šitokia realybės transformacija į kino pasaulio „vaizdus“ leidžia potencialaus galutinio architektūros produkto vartotojo mintyse įtvirtinti avangardo architektūros vaizdų estetiką.

Yra pagrindo manyti, kad moksliniame tyrime galime remtis teoriniu Jungo kolektyvinės sąmonės modeliu. Jungo specifinis ir tam tikros vietos „individualizavimas“, pritaikytas architektūriniam vaizdai ir filmo peržiūros metu paliekantis pėdsaką žiūrovo sąmonėje, formuoja kliento bei vartotojo požiūrį. Be to, panaši sąveika gali būti architektūros sociologijos mechanizmo dalis. Ji gali padėti socialiniame ir kultūriniame kontekste analizuoti konkrečią architektūrinę utopiją, siužeto kinematografiją, nustatyti jos stiprybes ir silpnybes.

Codes of Futuristic architecture in the sci-fi cinema

Kostiantyn Rusiev

Ukraine

Kharkov National University of Civil Engineering and Architecture

buro.bz@gmail.com

The perception of modern architecture by the person beyond the architectural profession is based on visual fixation of already existing architectural images, in fact, "already a history". How to make the layman believe in an avant-garde architectural experiment and take the risk to invest money in it? In today's society the importance of the phenomenon called "image" over of the phenomenon of "thing" has increased dramatically. In the book "The ways of seeing" John Berger states that the vision is antecedent with respect to the speech: "it is seeing that establishes our place in the surrounding world". Visual sources of information helped the philistine feels a sense of "implication" in the events and made it "complicit" in processes all over the world. As a result, virtualization of modern society is reflected both in understanding the essence of architecture that organizes the material world and on the role of film art - the modeling world of images. It can be assumed that the film becomes a type of fixing and testing of architectural thought (sometimes projecting real one and sometimes utopian). Cinema very often generates architectural visual images using a variety of architectural utopia. Throughout the film, the viewer is provided with an opportunity to assess the volume-spatial model of cinematographic works as a real architectural phenomenon, having carried out three steps in relation to it: observation, penetration or reflection, and finally, inner stay or experience. That is the distinctive difference between the movies from other arts: fixation of the movement fact in the virtual space of the external perception of the subject (viewer). Perhaps such a rollover of reality into the cinematic world "images" allows you to secure the visual aesthetics of the avant-garde architectural images in the minds of the potential consumer of the final architectural product.

There are reasons to believe that in our research we can rely on the theoretical model of Jung's collective unconscious. The peculiar and local Jung's "individuation" of architectural image through movie playback and imprinting it in the subconscious of the viewer must form the point of view of the customer and the consumer. In addition, a similar interaction

can be a part of the working mechanism of such a phenomenon as the sociology of architecture. It can help you analyze the performance of a particular architectural utopia of social and cultural context, the storyline cinematographic, identify its strengths and weaknesses.

